SPOLOČNOSŤ SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČ. XXVI. Č. 1 JANUÁR—APRÍL 2017 NEPREDAJNÉ

Biografický slovník slovenských archivárov

...2017...2018

ZNOVUZRODENÝ

2008...2009...2010...2011...

Obsah

EDITORIÁL

Štefan Hrivňák – Henrieta Žažová Vyhodnotenie dotazníkov o Spoločnosti slovenských archivárov a časopise Fórum archivárov /04

PROGRAM XXI. ARCHÍVNYCH DNÍ V SR V ROKU 2017 /11

OZNAMY

O pracovných stretnutiach zástupcov odboru archívov a registratúr MV SR a Spoločnosti slovenských archivárov /15

Biografický slovník slovenských archivárov – výzva /16

VÝBOR(N)OVINY

Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov z 2. marca 2017 v Bratislave /27

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠPECIALIZOVANÝCH ARCHÍVOV V ROKU 2015 /28

NOVINKY Z ICA

Marta Bednárová Od svedectva k záznamu: Problémy a výzvy v orálnom archíve Študentskej federácie Čilskej univerzity /32

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV

Vladimír Wolfshörndl Námety archívnych tém (vo forme téz) ako podklad a východisko pre archívno-teoretický výskum alebo Úvod do analyticko-kritického rozboru spracúvania a sprístupňovania archívnych dokumentov (archívnych fondov) /33

Mária Mrižová – Monika Péková Čo sa stalo so Slovenskou archivistikou ... /38

Serban Marin Rumunské archívy: 185 rokov ich existencie /39

Jiřina Štouračová Slovenské archivnictví v podzimním semestru 2016 na Masarykově univerzitě v Brně /42

Monika Péková Z rokovaní združenia archívov Európy a Európskej rady národných archivárov v Bratislave /45

Henrieta Žažová Klementinum a jezuitská veda /47

Rastislav Luz – Martina Snaková Výstava Európske kontakty v premenách času v Štátnom archíve v Bratislave /49

Daniela Tvrdoňová Projekty EHRI a Yerusha na Slovensku: Budovanie výskumnej infraštruktúry k moderným dejinám Židov a problematike holokaustu /51

Michaela Holíková – Štefan Hrivňák Vyvážená strava archivára /54

Z MINULOSTI NAŠICH ARCHÍVOV

Daniela Pellová – Ľubica Kováčová Z histórie Štátneho archívu v Prešove /56

Eva Greschová Začalo sa to celkom nevinne... /62

Zuzana Kollárová O ľuďoch, na ktorých sa nesmie zabudnúť (I. časť) /70

DO VAŠEJ KNIŽNICE – RECENZIE

Michaela Boďová DULOVIČ, Erik. Juraj Slávik v službách Československa. Politická biografia 1890 – 1935 /75

DO VAŠEJ KNIŽNICE – ANOTÁCIE

Štefan Hrivňák VRTEL, Ladislav. Heraldica sanctorum... /79
Henrieta Žažová MATOUŠEK, Branislav – CHMELÍK, Bohuslav. Bibliografia diel Hadriána M. Radvániho /80
Elena Machajdíková BESEDIČ, Martin. Z cechovej truhlice. Cechové pamiatky na Slovensku (Katalóg z výstavy) /81
Elena Machajdíková KOMORA, Pavol. Hospodárske a všeobecné výstavy 1842 – 1940. Svetové výstavy – výstavy Uhorska – výstavy na Slovensku /83
Božena Malovcová KOLLÁROVÁ, Zuzana (ed.). Hradisko – obec v lone Levočských hôr /84

NAŠI JUBILANTI

Marta Bednárová Milí naši jubilanti (január – apríl 2017) /86
Štefan Hrivňák Rozhovor s jubilantom JUDr. Jozefom Chreňom /86
Eva Gábrišová Miroslav Tököly sedemdesiatročný /89
Zuzana Kollárová Jubilantka PhDr. Božena Malovcová /89
Tina Tvrdoňová Peter Viglaš, večný „vedúci AMB“ – šesťdesiatnikom /91
Marta Bednárová PhDr. Ján Šulavík v klube šesťdesiatnikov /92

FÓRUM ARCHIVÁROV

2017, roč. XXVI, č. 1
ISSN 1339-8423 (online)
ISSN 1335-6658 (tlačené vydanie)

Vydáva:
Spoločnosť slovenských archivárov
Adresa: Drotárska cesta 42
P. O. BOX 115
840 05 Bratislava 45
Slovenská republika
www.archivari.sk

E-mail redakcie:
forum.archivarov@gmail.com

Šéfredaktorka:
Henrieta Žažová

Redakčná rada:
Marta Bednárová, Ivana Červenková, Mária Hešková, Štefan Hrivňák, Marta Švoliková

Jazyková korektúra: Marta Švoliková

Grafická úprava: Bronislava Porubská, Miroslava Polačeková

Texty:
© M. Bednárová, M. Boďová, E. Gábrišová, E. Greschová, M. Grófová, M. Holíková, Š. Hrivňák, Z. Kollárová, Ľ. Kováčová, R. Luz, E. Machajdíková, B. Malovcová, S. Marin, M. Mrižová, M. Orosová, M. Péková, D. Pellová, M. Snaková, D. Tvrdoňová, T. Tvrdoňová, V. Wolfshörndl, H. Žažová

Vychádza trikrát ročne v elektronickej podobe, nepredajné. Povolilo: MK SR 1 472/96.

Autorské práva vyhradené.
Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií len s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.

Staršie čísla na www.archivari.sk.

Na obálke: Ilustračné fotografie k znovuzrodenému projektu Biografického slovníka slovenských archivárov

VYHODNOTENIE DOTAZNÍKOV O SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV A ČASOPISE FÓRUM ARCHIVÁROV

Vážení čitatelia,

v úvodníku tohto čísla Fóra archivárov sa chceme vrátiť k anonymným dotazníkom, v ktorých ste mali možnosť vyjadriť svoj názor k nášmu časopisu i Spoločnosti slovenských archivárov. Motivuje nás snaha priniesť Vám časopis podľa Vašich predstáv a zároveň Vás čoraz intenzívnejšie zapojiť do jeho tvorby. Rovnako nám záleží aj na Vašej mienke o činnosti členov volených orgánov SSA. Vyslovujeme vďaku všetkým, ktorí neváhali podeliť sa s nami o svoje postrehy, pripomienky a názory, pričom niektoré z nich nás veľmi potešili, ďalšie motivujú k zmene.

Obe ankety boli dostupné na stránke takmer dva a pol mesiaca od 17. decembra 2016 do 28. februára 2017. Informovali sme o nich e-mailom prostredníctvom tajomníčky SSA Mgr. Martiny Orosovej a tiež cez vlastnú iniciatívu členov. Vyplniť ich mohol akýkoľvek záujemca, prioritne sme však chceli osloviť archivárov a historikov, ktorých zaujíma stav slovenského archívnictva. V období pred a počas sviatkov archivári ukázali len slabý záujem o vyplnenie týchto ankiet, no oveľa lepšie to nebolo ani v januári. Preto sme vo februári, dva týždne pred ich uzavretím, opätovne zverejnili výzvu na ich vyplnenie publikovaním na našej facebookovej stránke, e-mailom a osobnou intervenciou zainteresovaných. Niekoľko desiatok ľudí na tieto výzvy zareagovalo, a tak sme (konečne) získali dostatočný počet odpovedí na utvorenie mienkotvornej vzorky. Respondenti neboli povinní reagovať na každú otázku, preto sa počet odpovedí v anketách líši. Výsledky oboch dotazníkov boli prezentované aj na zasadnutí výboru SSA dňa 20. apríla 2017.

Úlohou prvej ankety *Dotazník o Spoločnosti slovenských archivárov* bolo zistiť, aké sú skutočné názory na stav a fungovanie spoločnosti. Naším cieľom nebolo zhodnotenie činnosti predošlých predsedov a členov výboru, ale zistiť a analyzovať mienku archivárov na aktuálny stav a výsledky odovzdať súčasnému výboru spoločnosti. Sme presvedčení, že výbor by mal mať spätnú väzbu. Navyše jeho členovia sú už za polovicou obdobia svojho mandátu a je teda relevantné zhodnotiť ich doterajšiu činnosť.

K tejto ankete sa nakoniec vyjadrilo 101 respondentov, prevažne vysokoškolského vzdelania, v produktívnom, ale aj poproduktívnom veku. Na prvú otázku *„Čo si myslíte o činnosti súčasného výboru SSA pod vedením predsedníčky Mgr. Márie Grófovej?“* bolo spokojných a veľmi spokojných s činnosťou výboru 48 % opýtaných. No takmer polovica (45 %) uviedla, že od súčasného výboru očakávala viac. V druhej otázke, v ktorej sme sa pýtali, či výbor reaguje na aktuálne dianie v archívnictve a pomáha archivárom pri práci, 46 % respondentov odpovedalo, že len čiastočne a 13 % uviedlo, že vôbec. Naopak 41 % opýtaných si myslí, že výbor viac-menej alebo veľmi zodpovedne plní svoje úlohy v tejto oblasti. Ďalšia otázka sa týkala témy angažovania sa v spoločnosti. Vyše polovica opýtaných (50,5 %) uviedla, že súhlasí s tvrdením, že v súčasnosti je záujem o aktívne dianie v SSA slabý a je potrebné to zmeniť. Takmer tretina (31,3 %) tiež súhlasí s týmto tvrdením, no myslí si, že ani v minulosti to nebolo o nič lepšie. V otázke týkajúcej sa archívnych dní, tradičnej a najväčšej akcie spoločnosti, svoju odpoveď poskytlo 87 respondentov. Väčšina bola spokojná s oboma ročníkmi, 2015 aj 2016, no niektorí len s jedným z nich. Na druhej strane, 31 % opýtaných si myslí, že úroveň kvality podujatia oproti minulosti klesla. Prevládajúcim názorom respondentov (56,3 %) na súčasný stav edičnej činnosti je pozitívne hodnotenie zborníkov, ktoré SSA pripravuje, avšak nespokojnosť je s aktuálnym stavom ich vydávania. Niečo vyše pätiny respondentov (21,9 %) uviedlo, že je spokojných s ich uverejňovaním a 18,8 % uviedlo, že zborníky majú priemernú kvalitu. Novinky v činnosti SSA, ktoré reprezentujú najmä dve spomienkové podujatia – Storočnica Michala Kušíka a Spomíname na Elemíra Rákoša, boli tiež predmetom výskumu. Zo štyroch ponúkaných odpovedí mali zastúpenie len dve. Takmer 40 % respondentov sa zúčastnilo, bolo spokojných a uviedlo, že v organizovaní takýchto podujatí treba pokračovať. Viac ako 60 % opýtaných sa síce ani jednej z akcií nezúčastnilo, no kvitujú túto aktivitu. Nikto z opýtaných neuviedol, že by bol nespokojný s priebehom akcie, alebo že nemá zmysel organizovať takéto podujatia. V zásadnej otázke, či má zmysel existencia spoločnosti je výsledok zrejmý, z rovnej stovky sa 97 respondentov vyjadrilo kladne, traja záporne.

Písomnou formou sa v ankete vyslovilo 38 osôb. Opýtaní vyjadrovali svoju podporu výboru, no rovnako často sa objavovali aj kritické ohlasy. Viackrát uviedli, že nie sú spokojní s prácou niektorých členov, pretože sa prezentujú nízkou (nedostačujúcou) aktivitou. Ďalej boli vyjadrené

názory, že aktivizovať sa vo väčšej miere musia členovia a tiež študenti archívnictva. Tí by zároveň mali byť motivovaní zapájať sa do diania v SSA, čo sa nedeje, ba priam naopak. Problémom je podľa respondentov aj celková prezentácia a propagácia archivárov a činnosti spoločnosti.

Respondenti odporúčajú výboru SSA prezentovať problémy archivárskej obce širšej verejnosti prostredníctvom médií. Byť aktívnejší vo vzťahu k odboru archívov a registratúr, ale rovnako aj k vlastným členom. Razantnejšie vystupovanie voči odboru sa vyskytlo vo viacerých odpovediach, rovnako ako volanie o pomoc, aby sa archivári zo štátnych archívov mohli zúčastňovať podujatí organizovaných SSA. Dokonca padlo odporúčanie vydávať metodické príručky o spracovávaní jednotlivých typov archívnych fondov a suplovať tak činnosť odboru archívov a registratúr.

Z negatívnych hodnotení možno spomenúť nespokojnosť s témami rokovaní archívnych dní a cieľmi exkurzií, neaktuálnosť webovej stránky a komunikáciu na sociálnej sieti. Na vysvetlenie, historická téma v roku 2016 bola zvolená za účelom získania grantu pre SSA z Medzinárodného vyšehradského fondu, čo sa po 8 rokoch opäť podarilo. Jeden z respondentov navrhol organizovanie pravidelných on-line kurzov a školení a vyslovil nespokojnosť s obsadzovaním miest archivárov IT špecialistami a historikmi.

Opakovane sa v odpovediach vyskytovala nespokojnosť s vydávaním zborníkov. Tu je potrebné uviesť, že od roku 2014, po voľbách súčasných členov výboru, pribudlo jej členom z vlastnej iniciatívy organizovanie seminárov k dejinám archívnictva (k výročiu vládneho nariadenia o archívnictve č. 29 z roku 1954, storočnici M. Kušíka, spomienka na E. Rákoša). To je samozrejme oproti minulosti práca navyše, najmä „vymáhanie“ písomnej podoby príspevkov od niektorých autorov, čo však neospravedlňuje meškanie vo vydávaní. Dobrou správou je, že tento rok budú Vaše knižnice obohatené o niekoľko zborníkov. Zborníky SSA 2015 a 2016 budú prezentované už na XXI. archívnych dňoch v SR a uvedenie ďalších dvoch (2013, 2017) je plánované už počas jesenného seminára, ktorý bude venovaný storočnici Jozefa Watzku.

Kriticky sa vyjadril jeden z opýtaných aj k činnosti revíznej komisie a ako nedostatočne podrobné hodnotil posledné zúčtovanie financovania SSA. Vzhľadom na prebiehajúcu generačnú výmenu v archívoch niektorí respondenti považujú za rozhodujúce angažovanie členov do aktivít spoločnosti, doslova sa spomína prinútiť archivárov „vyliezť“ z depotov, aby o svojich konštruktívnych návrhoch riešení ako zlepšiť stav slovenského archívnictva nielen hovorili, ale začali konečne aj konať. Za kľúčové niektorí z odpovedajúcich považujú voľby v nasledujúcom roku. Respondenti vyslovili odporúčania, aby na čelo spoločnosti kandidovali osoby, ktoré dokážu aplikovať nové trendy a vízie archívnej vedy, či schopná partia, ktorá bude reálne pracovať. Ďalší z odpovedajúcich vyčíta členom výboru oneskorené reakcie na dianie v slovenskom archívnictve, keďže SSA má byť hýbateľom a uzurpovať si právo hovoriť do toho, ako má archívnictvo vyzerať.

Z kladných ohlasov možno spomenúť vyzdvihnutie snahy o zlepšenie činnosti SSA, organizovanie seminárov k dejinám archívnictva, exkurzií, objavili sa opakovane aj slová vďaky a povzbudzujúce slová do ďalšej činnosti. Medzi úspechy súčasného vedenia patrí viac ako 100 % nárast získania finančnej podpory od členov SSA vo forme 2 % z daní.

Druhý *Dotazník o časopise Fórum archivárov* mal pomôcť hlavne nám, členom redakčnej rady, spoznať Váš názor na časopis Fórum archivárov. V súčasnej dobe sme už tretí rok jediným archívnym periodikom na Slovensku. Aj my sme mali problémy s jeho vydávaním, ale s príchodom nových členov do redakcie a aktivizáciou mladých autorov z radov archivárov a historikov sme dokázali tento negatívny stav zvrátiť. Časopis získal novú vizáž a stále sa kreuje a vyvíja vo svojej podobe a obsahom zaradených článkov. Preto 106 odpovedí na otázky, ktoré sme sa Vás pýtali v tejto ankete, nám pomohli dozvedieť sa, či ste so smerom, ktorým sme sa vydali, spokojní, alebo nie.

Na prvú otázku: *„Ako často čítate časopis?“* 51,9 % opýtaných uviedlo, že číta každé číslo. Zvyšok označil odpoveď, že číta len články kolegov, priateľov, alebo keď ich niečo zaujme. O spôsobe informovanosti o vydávaní Fóra, 62,3 % čitateľov sa o nových číslach dozvedá prostredníctvom mailu od tajomníčky. Zvyšok prostredníctvom facebooku, od kolegov alebo iným spôsobom. Kvalitu jednotlivých článkov hodnotí 57,1 % respondentov ako dobrú/nadpriemernú, 21,9 % ako veľmi dobrú, 20 % ako priemernú a jeden respondent zhodnotil, že časopis je svojím obsahom podpriemerný. Grafická stránka, ktorá prešla v minulom roku inováciou, bola hodnotená 48,6% ako nadpriemerná, 25,7 % ako veľmi dobrá, 23,8 % ako priemerná a dva názory hodnotia Fórum archivárov po tejto stránke negatívne. V ďalšej otázke sme zisťovali obľúbenosť rubrík. Za najpopulárnejšie

boli vyhodnotené články z rubriky *Aktuálne zo života archivárov*. Čitatelia nášho časopisu majú radi aj recenzie a anotácie publikácií v rubrike *Do vašej knižnice* a tiež sú radi informovaní o publikačnej činnosti archivárov. Na otázku, či odráža Fórum archivárov aktuálne dianie a aktivity archivárov, odpovedala väčšina opýtaných (61,9 %) viac-menej áno. Presvedčených o tom je 16,2 %. Naopak odpoveď, že časopis spĺňa túto úlohu len čiastočne, uviedla presne pätina. Posledný anketový údaj poodhalil, či je potrebné vydávať Fórum. Zo 106 respondentov je o potrebe tohto časopisu presvedčených 98,1 % (104).

V písomných komentároch svoje názory prezentovalo 40 ľudí. Častá bola podpora a pozitívne ohlasy na toto periodikum, za čo sme samozrejme vďační. Kritika bola smerovaná najmä na nepravidelné vydávanie časopisu v poslednom období, ostatné kritické hodnotenia boli viac-menej na individuálnej úrovni. V názoroch sa veľmi často spomínal aj časopis Slovenská archivistika, v súvislosti s ktorým prevláda nespokojnosť s pozastavením jeho vydávania. Respondenti ho považujú za „spomienku" a neveria v jeho „resurekciu". Dostali sme aj zaujímavé návrhy a nápady pri tvorbe časopisu. Rozhodli sme sa niektoré z nich využiť a priniesť ich už v tomto čísle. Nápad publikovať články o jednom špecializovanom a jednom štátnom archíve aktuálne prezentuje Archív Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši a Štátny archív v Prešove. V tom istom komentári sa objavila aj idea zverejňovať životopisné medailóny archivárov. Vo všetkých troch tohtoročných číslach budeme na pokračovanie publikovať stručné životopisy významných archivárov z pera Zuzany Kollárovej. Kreatívny hodnotiteľ navrhol tiež založenie akejsi „sranda rubriky". Tento nápad som predostrel svojim kolegom v AMB a do aktuálneho čísla sme vymysleli (a zrealizovali) karikatúru à la Shooty. Za tieto idey sa milému anonymovi chceme poďakovať a veríme, že obsah nášho časopisu sa mu páči.

Poďakovať sa chceme aj všetkým Vám, ktorí ste svojím názorom prispeli do ankiet a ukázali ste, že Vám budúcnosť slovenského archívnictva nie je ukradnutá! A ešte posledná analytická pripomienka k dotazníkom. Vekové zloženie respondentov bolo približne rovnaké v oboch anketách. Jedna tretina všetkých odpovedí bola od osôb vo veku 31 – 40 rokov. Okolo 20 % respondentov bolo vo veku 21 – 30 a len o niečo väčšie percento vo veku 41 – 50. Je to dôkaz o tom, že v archívoch prebieha generačná výmena, že pracovníci archívov a naši sympatizanti majú (predsa len) záujem o spoločnosť a o archívnictvo ako také a že máme aj množstvo čitateľov z radov mladých ľudí.

Štefan Hrivňák
Archív mesta Bratislavy
Henrieta Žažová
Ústav dejín Trnavskej univerzity

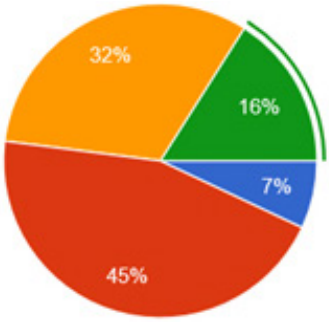
Vtipnou (archívnou) ceruzkou

Výsledky dotazníka o Spoločnosti slovenských archivárov

Čo si myslíte o činnosti súčasného výboru SSA pod vedením predsedníčky Mgr. Márie Grófovej?

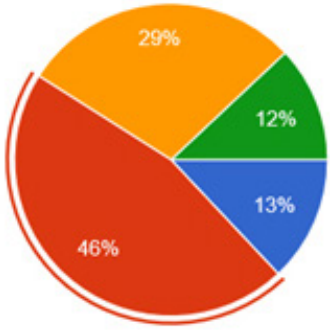
(100 odpovedí)

- Som veľmi nespokojný/á
- Snažia sa, ale čakal/a som viac
- Som skôr spokojný/á
- Som veľmi spokojný/á

Reaguje podľa Vás výbor spoločnosti na aktuálne dianie v archívnictve a pomáha archivárom v ich práci?

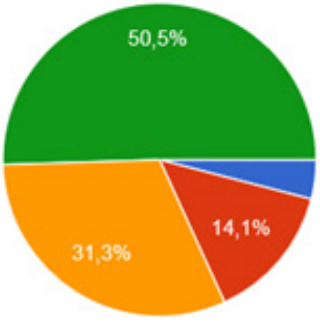
(100 odpovedí)

- Vôbec nie
- Len čiastočne
- Viac-menej áno
- Áno

V súčasnosti sa veľa hovorí aj o slabej angažovanosti a celkovom nezáujme archivárov o dianie v SSA. Aký na to máte názor?

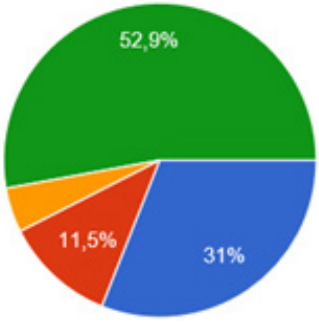
(99 odpovedí)

- Je mi to jedno
- Nemyslím si, že je to pravda
- Je to pravda, ale ani v minulosti to nebolo oveľa lepšie
- Je to pravda a je potrebné to zmeniť

Najväčšou akciou Spoločnosti slovenských archivárov sú tradične archívne dni. Ako hodnotíte túto akciu v kontexte posledných dvoch rokov?

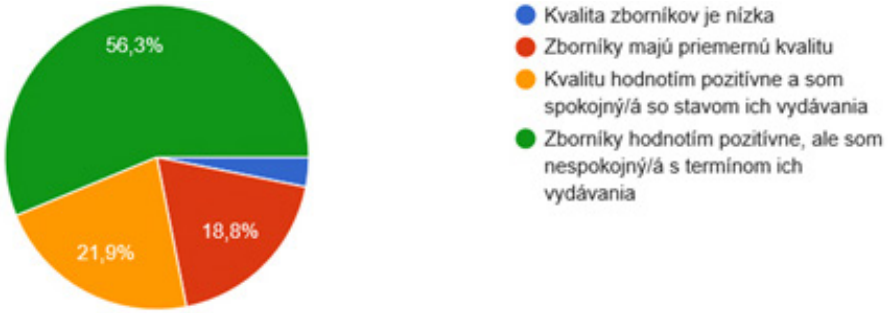
(87 odpovedí)

- Myslím si, že oproti minulosti sa znížila kvalita tohto podujatia
- Bol som spokojný/á len s archívnymi dňami v roku 2015
- Bol som spokojný/á len s archívnymi dňami v roku 2016
- Bol som spokojný/á s oboma ročníkmi

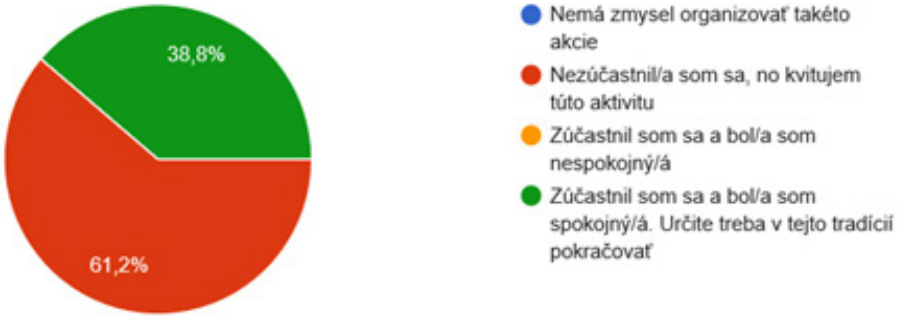
Spoločnosť sa snaží každoročne vydávať zborník, kde sú publikované štúdie a články z podujatí, ktorých je organizátorom. Čo si myslíte o ich kvalite a o tom, že mnohé zmeškali termín vydania.

(96 odpovedí)

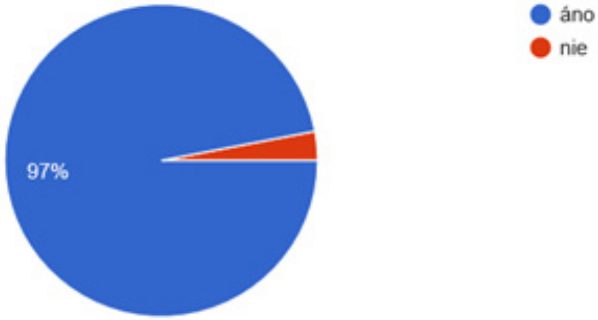
Prednedávnom sa uskutočnil druhý ročník z radu „spomienkových" seminárov venovaných osobnostiam slovenského archívnictva. Ako hodnotíte tieto podujatia?

(98 odpovedí)

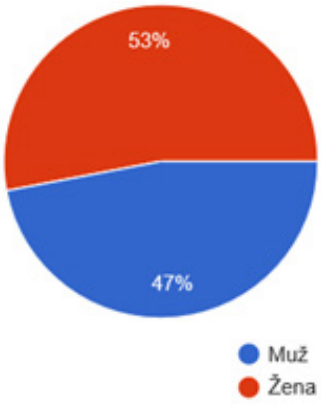
Má podľa Vás zmysel existencia Spoločnosti slovenských archivárov?

(100 odpovedí)

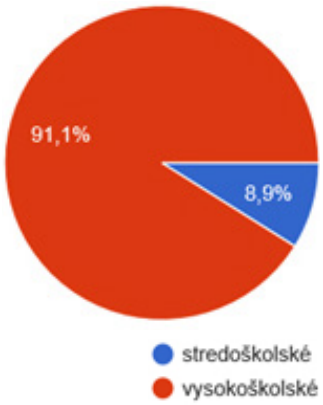

Údaje o respondentoch

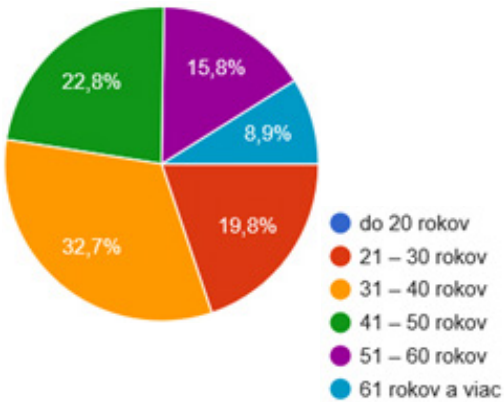
Pohlavie (100 odpovedí)

Vzdelanie (101 odpovedí)

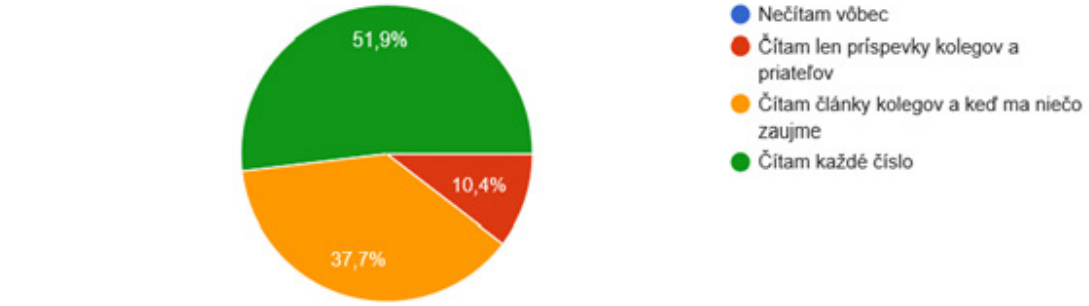

Veková kategória (101 odpovedí)

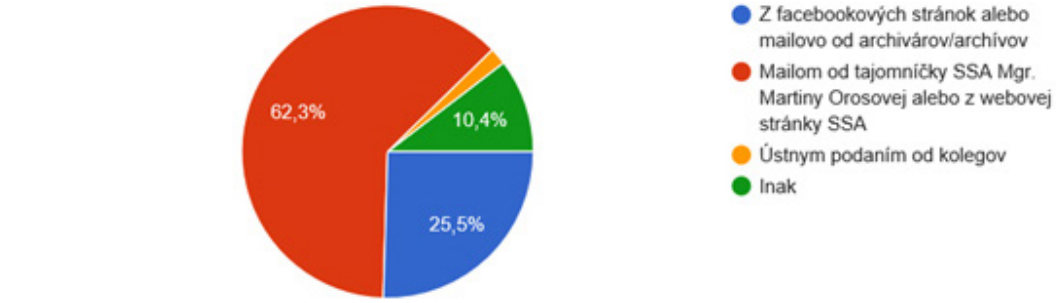

Výsledky dotazníka o časopise Fórum archivárov

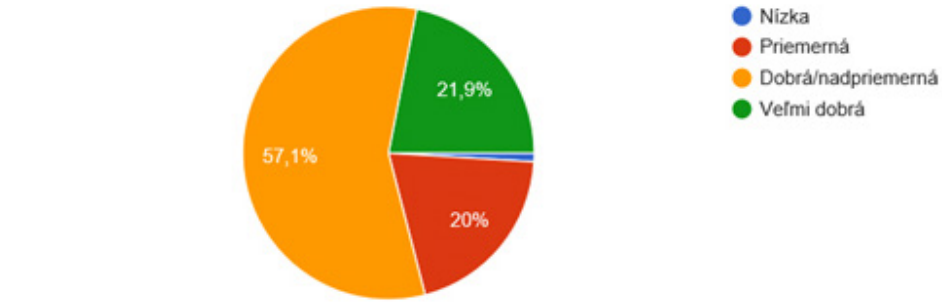
Ako často čítate časopis Fórum archivárov? (106 odpovedí)

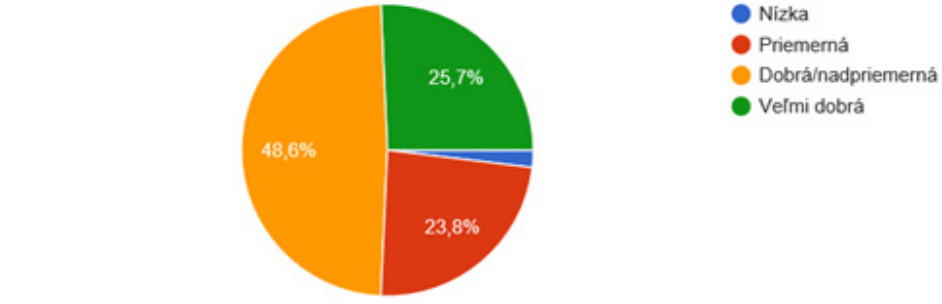
Akým spôsobom sa dozvedáte, že vyšlo nové Fórum? (106 odpovedí)

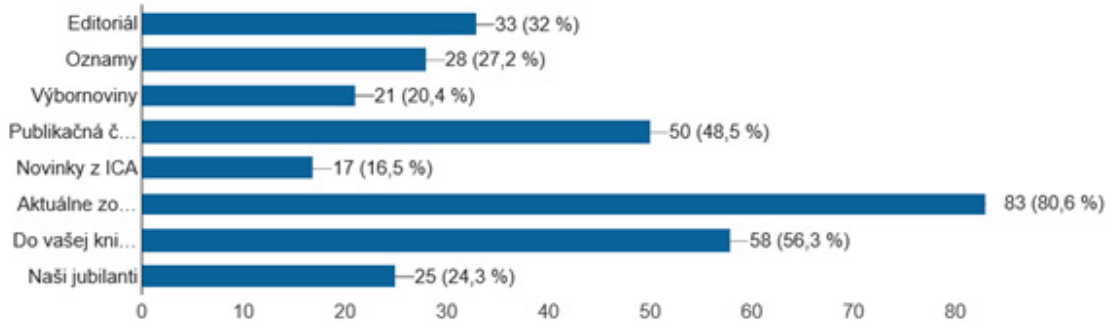
Ako hodnotíte kvalitu jednotlivých článkov? (105 odpovedí)

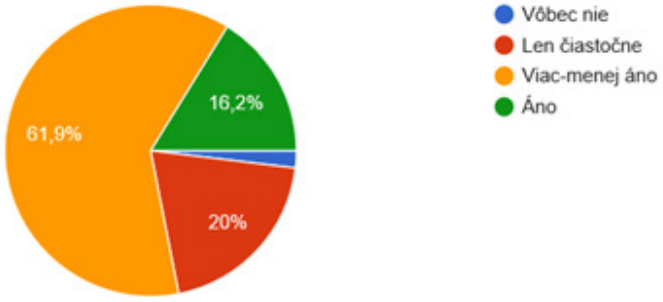
Ako hodnotíte grafickú stránku časopisu? (105 odpovedí)

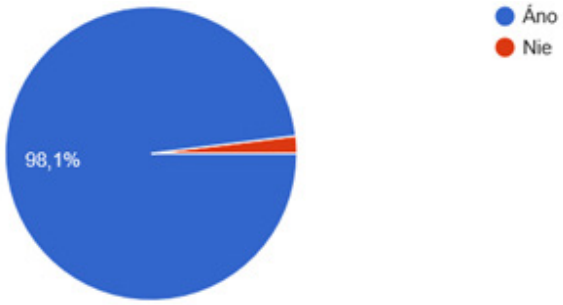
Ktorá rubrika sa Vám najviac páči? (Možnosť označiť viac odpovedí)
(103 odpovedí)

Odráža podľa Vás Fórum aktuálne dianie a aktivity archivárov? (105 odpovedí)

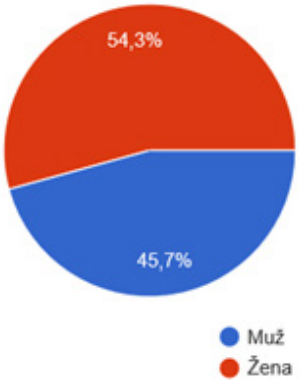

Je podľa Vás potrebné vydávať Fórum archivárov? (104 odpovedí)

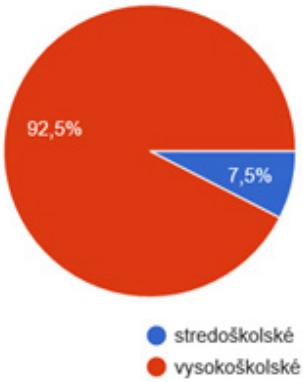

Údaje o respondentoch

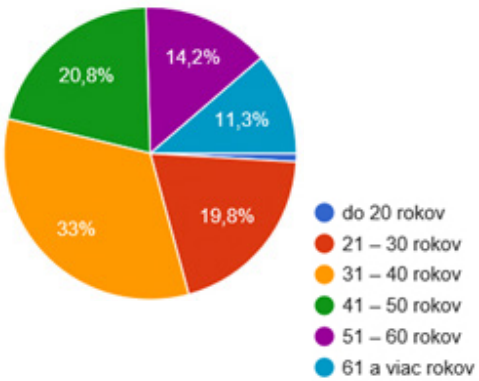
Pohlavie (105 odpovedí)

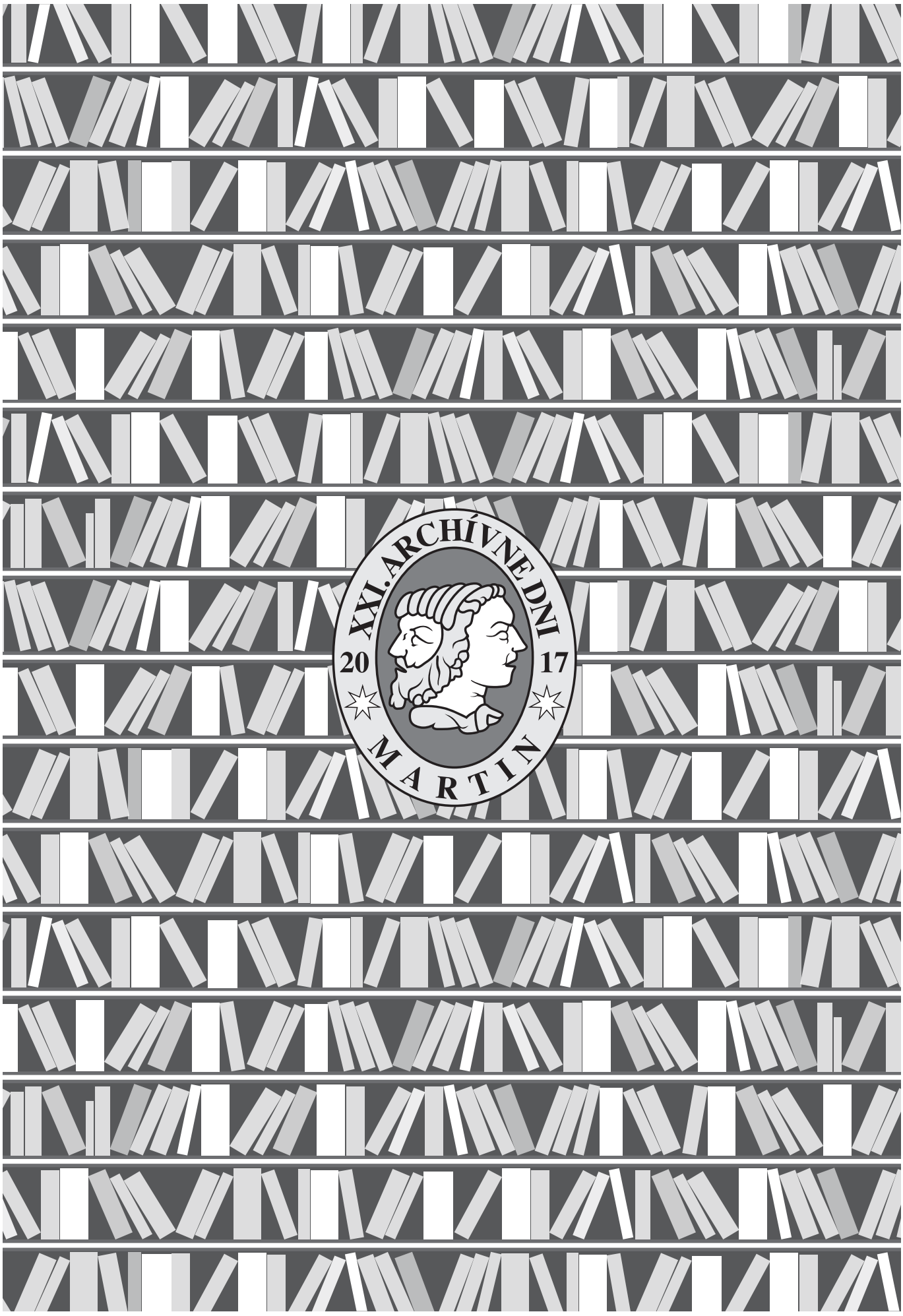

Vzdelanie (106 odpovedí)

Veková skupina (106 odpovedí)

XXI. ARCHÍVNE DNI
2017
MARTIN

Spoločnosť slovenských archivárov
Slovenská národná knižnica – Literárny archív
Matica slovenská – Archív Matice slovenskej
Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky,
Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči, pracovisko Archív Martin
Sekcia archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV
Mesto Martin

pod záštitou ministra vnútra a ministra kultúry Slovenskej republiky a primátora mesta Martin

Vás srdečne pozývajú na

XXI. archívne dni v Slovenskej republike

Osobné fondy (od akvizície po digitalizáciu) s osobitným dôrazom na osobné fondy archivárov alebo
Čo nám zostalo po našich predkoch a čo zostane po nás?!

23. – 25. máj 2017

Slovenská národná knižnica, Martin

SPOLOČNOSŤ SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

S N K

MATICA SLOVENSKÁ

MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MINISTERSTVO KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MARTIN

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM

Utorok **23. máj 2017**

11:00 – 13:00 Prezentácia a registrácia účastníkov
13:00 – 13:30 Otvorenie XXI. archívnych dní v SR, úvodné príhovory
13:30 – 13:45 Mgr. Mária Mrižová, PhD., Odbor archívov a registratúr MV SR
Aktuálne problémy slovenského archívnictva
13:45 – 14:00 Dr. Anna Krzemińska, Centrum Informaciji Naukowej, Biblioteka i Archiwum Instytutu Farmakologii Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
Prawne uwarunkowania przejmowania spuścizn przez archiwa w Polsce i w wybranych państwach europejskich / Právne podmienky preberania písomných pozostalostí prostredníctvom archívov v Poľsku a vo vybraných európskych štátoch
14:00 – 14:15 PhDr. Jiří Křesťan, CSc., Národní archiv Praha
Strategie získávání osobních fondů
14:15 – 14:30 PhDr. Filip Paulus, Národní archiv Praha
Fond Vlastimil Kybal a cesty jeho získávání do Národního archivu v Praze
14:30 – 14:45 PhDr. Hana Kábová, PhD., Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky
Složité a rozsáhlé osobní resp. rodinné archivy v České republice. Jejich zpracování a zpřístupnění
14:45 – 15:15 Diskusia
15:15 – 15:45 Prestávka
15:45 – 16:00 Mgr. Veronika Keresztes, Magyar Nemzeti Levéltár – Országos Levéltár Budapest
Osobné fondy a pozostalosti v Krajinskom archíve Maďarského národného archívu
16:00 – 16:15 Dr. György Rácz, Magyar Nemzeti Levéltár Budapest
A családi levéltárak sorsa Magyarországon 1945 után / Osudy rodových archívov v Maďarsku po roku 1945
16:15 – 16:30 Dr. György Laczlavik, Magyar Nemzeti Levéltár Budapest
Bővülő történelem projekt: az utóbbi 15 év magánirat-ajándékozásai a Magyar Nemzeti Levéltárban /Projekt Rozširujúce sa dejiny – dary súkromných písomností Maďarského národného archívu za ostatných 15 rokov
16:30 – 16:45 Adam Kosek, Centrum Informaciji Naukowej, Biblioteka i Archiwum Instytutu Farmakologii Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
Spuścizny dwóch krakowskich uczonych, Adama i Jerzego Vetulanich (ojcai syna) – czyli jak na przestrzeni jednego pokolenia zmienia się archiwum prywatne jednej rodziny / Pozostalosti dvoch krakovských vedcov Adama a Juraja Vetulanich (otca a syna) alebo Ako sa na príklade jedného pokolenia mení súkromný archív jednej rodiny
16:45 – 17:00 ThDr. Mgr. Šárka Steinová, Th.D., Národní archiv Praha
Využití osobných fondů zahradních architektů v aplikovaném výzkumu
17:00 – 17:30 Diskusia. Uzavretie prvého dňa konferencie.
17:30 – 18:30 Prezentácia firiem

Streda **24. máj 2017**

8:30 Otvorenie druhého dňa konferencie
8:30 – 8:45 PhDr. Veronika Nováková, PhD., MV SR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Šaľa
Spracovanie osobného fondu: prax a možnosti v čase virtuálnej reality
8:45 – 9:00 Mgr. Karin Šišmišová, Slovenská národná knižnica
Osobné fondy v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice
9:00 – 9:15 Mgr. Katarína Kučerová Bodnárová, PhD., Archív výtvarného umenia Slovenskej národnej galérie v Bratislave
Od majiteľa k bádateľovi. K problematike akvizície osobných fondov

9:15 – 9:30 Mgr. Michaela Holíková – Mgr. Samuel Hudec, Slovenský národný archív
Problematika spracovávania osobných fondov slovenskej povojnovej emigrácie v Slovenskom národnom archíve

9:30 – 9:45 PhDr. Marek Rímsky, Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach
Inventarizácia osobných fondov v Centre spirituality Východ – Západ Michala Lacka

9:45 – 10:00 Diskusia

10:00 – 10:30 Prestávka

10:30 – 10:45 Mgr. Jana Gubášová Baherníková – Mgr. Ladislav Jurányi, Ústredný archív Slovenskej akadémie vied
Súkromné listy v osobných fondoch – zanikajúca diplomatická kategória alebo výzva?

10:45 – 11:00 PhDr. Milena Balcová – Mgr. Peter Kralčák, PhD., Vojenský historický archív
Osobné doklady vojakov, ich význam a využitie

11:00 – 11:15 Mgr. Tina Tvrdoňová, Archív mesta Bratislavy
Ján Nepomuk Batka – mestský archivár a jeho vplyv na kultúrny život v Prešporku na prelome storočí

11:15 – 11:30 Mgr. Marián Babirát, MV SR, Štátny archív v Bratislave
Juraj Fabián: archivár a historik – život a dielo

11:30 - 11: 45 Ing. Igor Brossmann, Marína a Sládkovič, n. o., Banská Štiavnica
Andrej Sládkovič v Epicentre lásky

11:45 – 12:00 Diskusia

12:00 Uzavretie druhého dňa konferencie

12:00 – 13:00 Obedňajšia prestávka

13:00 – 17:00 Exkurzie

19:00 Slávnostná večera

Štvrtok **25. máj 2017**

9:00 Otvorenie tretieho dňa konferencie

9:00 – 9:15 Mgr. Štefan Hrivňák, Archív mesta Bratislavy
Odkaz prvej generácie slovenských archivárov. Jozef Watzka a jeho osobný fond

9:15 – 9:30 Mgr. Mária Nováková, PhD., MV SR, Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra
Ján Milan Dubovský, osobný fond archivára a historika

9:30 – 9:45 doc. PhDr. Augustín Maťovčík, DrSc., Slovenská národná knižnica
Tvorba slovníkov v Národnom biografickom ústave Slovenskej národnej knižnice

9:45 – 10:00 Mgr. Zdenko Ďuriška, Slovenská národná knižnica
Dokumentácia Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice

10:00 – 10:15 Diskusia

10:15 – 10:45 Prestávka

10:45 – 11:00 PhDr. Jaroslava Hoffmannová
Biografický slovník archivářů českých zemí

11:00 – 11:15 PhDr. Zuzana Kollárová, PhD., MV SR, Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad
Zložitá cesta k samoidentifikácii archivárov alebo Som skutočne hrdý na to, že som archivár?

11:15 – 11:30 PhDr. Henrieta Žažová, PhD., Ústav dejín Trnavskej univerzity – Mgr. Štefan Hrivňák, Archív mesta Bratislavy
Stav rozpracovanosti Biografického slovníka slovenských archivárov

11:30 – 12:00 Workshop o podobe Biografického slovníka slovenských archivárov

12:00 – 12:15 Uzavretie XXI. archívnych dní v SR

Oznamy

O PRACOVNÝCH STRETNUTIACH ZÁSTUPCOV ODBORU ARCHÍVOV A REGISTRATÚR MV SR A SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

Milé kolegyne a kolegovia,

v predchádzajúcom čísle nášho časopisu Fórum archivárov (3/2016, s. 13) sme avizovali uverejnenie informácií o pracovnom stretnutí Mgr. Márie Mrižovej, PhD. z OAR MV SR s Máriou Grófovou za SSA, ktoré sa uskutočnilo na jej požiadanie dňa **14. decembra 2016** na pôde OAR.

Hlavnou témou stretnutia aj v zmysle uznesenia výboru SSA zo dňa 1. decembra 2016 bolo stavovské periodikum *Slovenská archivistika*, ktorého vydavateľom je od jeho vzniku MV SR a už niekoľko rokov nevyšlo. Mária Grófová informovala o rokovaní výboru SSA týkajúceho sa tejto záležitosti (podrobné informácie našli čitatelia v rámci rubriky Výbor(n)oviny vo FA 3/2016, s. 11-12) a zaujímalo ju stanovisko vydavateľa. Mária Mrižová vysvetlila genézu problému z viacerých uhlov pohľadu (ekonomické ukazovatele týkajúce sa nielen tlače, dodávania príspevkov, ale najmä (ne)predajnosti celého nákladu jednotlivých čísiel periodika, dotkla sa miesta redaktora SA na odbore, načrtla možnosti foriem vychádzania periodika vo vzťahu k financiám). Zároveň informovala, že vydanie Slovenskej archivistiky za roky 2014 – 2015 bolo zakomponované do plánu hlavných úloh odboru na rok 2017 – podľa neho by ročník 2014 mal vyjsť do polovice a ročník 2015 do konca roku 2017. Mgr. Monika Péková, ktorá sa tiež zúčastnila rokovania, sa vyjadrila k redakčným prácam na oboch číslach, k obsahovej náplni a pod. Mária Grófová ponúkla Márii Mrižovej priestor vo FA 1/2017, v ktorom by mohla priamo informovať archivársku societu o danom stave. (Teší nás, že text prišiel do redakcie a čitatelia si ho môžu prečítať už v tomto čísle na stranách 38-39.)

Ďalšou témou, ktorej sme sa venovali, boli XXI. archívne dni v SR v dňoch 23. – 25. mája 2017: výber témy konferencie, ktorá súvisí aj s archívmi – organizátormi priamo v regióne i miestom konferencie, možná záštita ministra vnútra SR nad podujatím, vystúpenie Márie Mrižovej s aktuálnymi otázkami týkajúcimi sa slovenského archívnictva, o ktoré ju požiadala predsedníčka SSA, zároveň ju tiež predbežne informovala o plánovanom workshope k téme archívnych dní, o možnostiach, ktoré ponúka Turiec na odborné exkurzie v rámci pripravovanej konferencie.

Nasledovali otázky týkajúce sa SSA v kontexte jej spolupráce so zahraničnými partnerskými archívnymi spoločnosťami, ktoré sa však nezaobídu bez informácií z OAR MV SR: Mária Mrižová na niektoré odpovedala hneď, resp. prisľúbila overiť možnosti ich realizácie či poskytnúť relevantné údaje. Išlo o záležitosti týkajúce sa vydávania archívnych pomôcok, ich možných prekladov do maďarčiny a nemčiny vzhľadom na bádateľské témy, ktoré zaujímajú bádateľov aj v susedných krajinách a prvotné informácie o našich archívnych fondoch sú pre nich v podstate nedostupné, ďalej o údaje o spolupráci odboru/slovenských archívov na projektoch v medzinárodnom meradle potrebných na konferenciu organizovanú partnerskou archívnou spoločnosťou v zahraničí. Dohodli sa tiež na harmonograme (kvôli prekladu do nemčiny) a poskytnutí údajov zo strany OAR o vybraných archívnych fondoch pre rakúsku stranu, ktoré sa týkajú ich národných dejín a čiastočne sú deponované v slovenských archívoch.

V čase, keď píšeme tieto informácie, môžeme s poďakovaním konštatovať, že viaceré záväzky sa spoločnosti podarilo úspešne realizovať.

Na ďalšom pracovnom stretnutí, ktoré sa uskutočnilo dňa **6. marca 2017** na pôde OAR a zúčastnili sa ho okrem Mgr. Márie Mrižovej, PhD. aj PhDr. Milan Mišovič a Mgr. Monika Péková, zastupovali SSA Mária Grófová a PhDr. Henrieta Žažová, PhD. Rokovanie bolo účelové a týkalo sa obnovenia prác na biografickom slovníku slovenských archivárov, hovorilo sa priamo o téme tohoročných archívnych dní v Martine, o štruktúre jednotlivých blokov rokovaní a pod., spresnili sa tiež organizačné záležitosti, ktoré sa priamo dotýkajú odboru. Veríme, že po odbornej stránke splnia naše očakávania, pomôžu naštartovať staronový projekt a úspešne ho realizovať.

Mária Grófová
predsedníčka SSA

BIOGRAFICKÝ SLOVNÍK SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV – VÝZVA

Spoločnosť slovenských archivárov (SSA) iniciovala v roku 2008 prípravu a vydanie Biografického slovníka slovenských archivárov. Ako vzor pre rodiace sa dielo slúžil *Biografický slovník archivářů Českých zemí*. Po viacerých predĺžených termínoch sa podarilo zozbierať biografie viac ako 500 archivárov, no od roku 2011 práce na slovníku nepokročili. Ako sme už avizovali na stránkach nášho časopisu *Fórum archivárov* (č. 2/2016, s. 6; č. 3/2016, s. 6), SSA sa rozhodla oživiť práce na biografickom slovníku. Mnohí z Vás, kolegovia archivári, resp. Vaši predchodcovia, už odviedli veľký kus práce na heslách o archivároch v jednotlivých archívoch. Ich kvalita však nie je rovnaká a po rokoch je potrebné mnohé heslá aktualizovať. Navyše reagujeme aj na výzvu Medzinárodnej rady archívov, ktorá spustila celosvetovú elektronickú databázu biografií archivárov (viac o téme pozri BEDNÁROVÁ, Marta – ŽAŽOVÁ, Henrieta. Kto je kto v archívoch celosvetovo (a na Slovensku). In *Fórum archivárov*, roč. XXIV, 2015, č. 2, s. 21-24.).

Na rozdiel od predchádzajúcich výziev je naším cieľom vytvorenie **elektronickej databázy biografií slovenských archivárov**. Túto bude možné aj v budúcnosti dopĺňať o nové zistené údaje do vytvorených hesiel a zároveň priebežne rozširovať o nové heslá archivárov. Našou ambíciou je v blízkej budúcnosti heslá o najvýznamnejších slovenských archivároch preložiť do anglického jazyka a doplniť do svetovej databázy archivárov na webovej stránke Medzinárodnej rady archívov. Predtým však po uzavretí elektronickej databázy k 31. decembru 2017 budú na jar 2018 dáta z nej exportované do textového editora a upravené do printovej podoby, aby sme na XXII. archívnych dňoch v SR v roku 2018 mohli prezentovať Biografický slovník slovenských archivárov v tlačenej podobe.

Naplnenie tohto odvážneho sna sa podarí len vďaka spolupráci s Vami – archivármi zo všetkých regiónov Slovenska a zo všetkých typov archívov. V marci 2017 prebehlo rokovanie s Mgr. Máriou Mrižovou, PhD. a ďalšími pracovníkmi odboru archívov a registratúr MV SR a bola dohodnutá súčinnosť archivárov zo štátnych archívov na tomto projekte. Postupne budú vyzvaní na spoluprácu aj pracovníci verejných špecializovaných archívov, mestských i cirkevných archívov či pedagógovia katedier archívnictva a pomocných vied historických.

Práca na biografickom slovníku slovenských archivárov je členená na tri etapy a na tri úrovne. Na prvej úrovni budú riešiteľmi autori hesiel, čiže samotní archivári – tvorcovia biografií slovenských archivárov zodpovední za obsah hesiel. Na druhej úrovni bude riešiteľom skupina redaktorov z radov archivárov, ktorí budú mať prístupové heslá do elektronickej databázy a vypĺňať elektronické formuláre podľa údajov od jednotlivých autorov biografií. Do istej miery budú zároveň aj prvými editormi textov jednotlivých hesiel. Na tretej úrovni budú riešiteľmi editori, ktorí okrem kontroly jednotnej štruktúry obsahu hesiel, budú upravovať databázu do printovej podoby.

V prvej etape do 31. augusta 2017 je ako primárny krok nevyhnutné zaslať z každého archívu, odboru archívov a registratúr či katedier editorom aktualizovaný **menný zoznam archivárov**, ktorí vyhovujú kritériám a budú zaradení do biografického slovníka. Druhým a zároveň kľúčovým krokom bude revízia už dodaných biografií, resp. vytvorenie nových hesiel, o čo prosíme všetkých archivárov. Toto je najdôležitejšia fáza, v ktorej sa uskutoční samotná tvorba hesiel slovníka slovenských archivárov podľa obsahu formulára. V prípade potreby budú biografie archivárov vypracované do roku 2011 na vyžiadanie poskytnuté tvorcom hesiel (e-mail: forum.archivarov@gmail.com). Kritériá na zaradenie do biografického slovníka tvoria prílohu č. 1 tejto výzvy. Vzor biografického hesla sa líši od minulých len nepatrne. Vysvetlivky k obsahu jednotlivých rubrík formuláru tvoria prílohu č. 2. Tak, ako bolo avizované vo výzvach v minulosti, aj v súčasnosti je našou snahou v slovníku publikovať i biografie archivárov pôsobiacich v mestských, župných či cirkevných archívoch v predchádzajúcich storočiach, nielen generácií odborne vzdelaných archivárov. Taktiež je naším cieľom doplniť do slovníka pedagógov pôsobiacich na katedrách archívnictva a pomocných vied historických, pracovníkov odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR, knihárov, reštaurátorov a ďalších **odborných pracovníkov**, ktorí boli (resp. sú) zamestnancami archívov a svojou odbornou prácou sa podieľali a podieľajú, ak nie priamo na spracovaní archívnych fondov a zbierok, tak na ich ochrane, digitalizácii, príprave legislatívy a pod. – jednoducho sa svojou prácou pričinili o rozvoj slovenského archívnictva v teoretickej alebo praktickej rovine. Uvedomujeme si, že čím hlbšie pôjdeme do minulosti, tým budú formuláre biografií archivárov menej kompletné. Napriek tomu už základné údaje o pôsobení a diele týchto archivárov budú tvoriť do budúcnosti pevný základ pre ďalší výskum v oblasti dejín archívnictva na Slovensku. V prílohe č. 3 je všeobecný vzor for-

mulára a v prílohe č. 4 sú vzory hesiel o mestskom archivárovi pôsobiacom na prelome 19./20. storočia, o riadiacom pracovníkovi v štátnom archíve v druhej polovici 20. storočia a mladej archivárke zo súčasnej generácie archivárov s 8-ročnou praxou v štátnych archívoch.

V druhej etape do 31. decembra 2017 budú redaktori vypĺňať formuláre v elektronickej databáze. Priebežne bude obsah formulárov kontrolovaný editormi a zjednocovaný podľa dohodnutých pravidiel. V prípade potreby vyzveme autorov hesiel, aby doplnili alebo opravili biografie. Touto cestou by sme chceli osloviť archivárov – dobrovoľníkov, ktorí by sa radi stali redaktormi biografického slovníka – našimi pomocníkmi, aby sa nám prihlásili na e-mail forum.archivarov@gmail.com. Ich úlohou okrem kopírovania údajov z biografií do elektronického formulára a úpravy podľa dohodnutých pravidiel by bola predovšetkým komunikácia s autormi hesiel z archívov vo svojom okolí. Redaktori sa stanú akýmisi medzičlánkami – prostredníkmi v komunikácii medzi celoslovenskými riešiteľmi, teda editormi a autormi hesiel, samotnými tvorcami slovníka slovenských archivárov.

V tretej etape do 31. marca 2018 editori pripravia exportovanú elektronickú databázu do printovej podoby, vytvoria zoznam skratiek (časopisov, zborníkov, iniciálok autorov, názvov archívov a pod.) a vykonajú editorské práce.

Podobu elektronickej databázy biografií slovenských archivárov podrobnejšie predstavíme na XXI. archívnych dňoch v SR v Martine 2017. Táto databáza bude po naplnení voľne prístupná na webovej stránke archivari.sk všetkým záujemcom o históriu, študentom, vedeckým pracovníkom knižníc a ďalších pamäťových inštitúcií, ale predovšetkým nám – archivárom. Vďaka tomu budú osobnosti z radov archivárov a ich dielo propagované odbornej i laickej verejnosti. Budeme radi, ak sa na XXI. archívnych dňoch v SR zapojíte do diskusie o slovníku. Čakáme na Vaše podnety a návrhy, i na dobrovoľníkov, ktorí sa stanú redaktormi a našimi najbližšími spolupracovníkmi.

Dovoľte našu výzvu a ideálnu predstavu o tvorbe biografického slovníka slovenských archivárov ukončiť slovami sv. Františka z Assisi: „*Začnite robiť to, čo je nutné, potom to, čo je možné, a odrazu zistíte, že dokážete nemožné*.“ Veríme, že spoločným úsilím dokážeme vytvoriť biografický slovník aj my – slovenskí archivári!

Henrieta Žažová
za editorov Biografického slovníka archivárov

Príloha č. 1

Kritériá na zaradenie do biografického slovníka slovenských archivárov

- všetci zamestnanci archívov rôznych zriaďovateľov na území Slovenska od najstarších čias po súčasnosť nad 5 rokov pôsobenia v archíve; výnimku môžu tvoriť osoby, ktoré boli v zamestnaneckom pomere aj kratšiu dobu, ale svojím dielom zanechali trvalú stopu v dejinách archívov (do obdobia zamestnaneckého pomeru sa nezarátavajú roky materskej dovolenky u žien alebo vojenskej služby u mužov)
- pracovníci odboru archívov a registratúr a jeho právnych predchodcov
- vysokoškolskí pedagógovia katedier archívnictva a pomocných vied historických
- odborní pracovníci (reštaurátori, fotografi, chemici a pod.), ktorí sa svojou odbornou prácou podieľali/podieľajú na ochrane archívneho dedičstva
- archivári pôsobiaci mimo územia Slovenskej republiky v archívoch rôznych zriaďovateľov, resp. na katedrách archívnictva v zahraničí nad 5 rokov zamestnaneckého pomeru, ale pochádzajúci z územia Slovenska

Príloha č. 2

Vysvetlivky k obsahu jednotlivých rubrík formuláru biografií

priezvisko
(všetky vyskytujúce sa a používané varianty)

pseudonymy, akronymy

krstné meno/mená
(všetky varianty)

rodné priezvisko u žien

dátum a miesto narodenia
(dátum narodenia uvádzaný s hviezdičkou ✳, dni a mesiace s nulami a medzerami medzi hviezdičkou, dňami, mesiacmi a rokmi, napr. ✳ 05. 03. 1950; miesto – terajšia obec, okres alebo štát)

dátum a miesto úmrtia u nežijúcich
(dátum úmrtia uvádzaný s krížikom †, dni a mesiace s nulami a medzerami medzi krížikom, dňa-

mi, mesiacmi a rokmi, napr. † 05. 03. 1950; miesto – terajšia obec, okres alebo štát)

mená rodičov
(otec: meno a priezvisko, pokiaľ je možné zistiť aj dátum a miesto narodenia a úmrtia,
matka: meno a rodné priezvisko, pokiaľ je možné zistiť aj dátum a miesto narodenia a úmrtia, tieto uvádzať rovnakým spôsobom ako je uvedené vyššie)

vzdelanie
(názov základnej, strednej, vysokej školy a ďalších absolvovaných vzdelávacích inštitúcií, miesto, rok absolvovania, odbor)

tituly, hodnosti, skratka rehole
(tituly: dátum získania, v akom odbore a na akej inštitúcii; vojenské hodnosti uvádzať skratkami, v prípade rehoľníkov uviesť skratku rehole)

oblasť archívnej špecializácie
(spracovanie archívnych fondov a zbierok, digitálne archívy, registratúra, pedagóg archívnictva, tvorba syntetických a analytických archívnych pomôcok, editorská a redaktorská činnosť, edície prameňov, vedecká činnosť v oblasti slovenských dejín a archívnictva, správna a bádateľská agenda, kultúrno-osvetová činnosť a pod.)

profesionálna kariéra: pracoviská, funkcie
(názov, miesto, časový rozsah, funkčné zaradenie)

krátka biografia
(stručná charakteristika odbornej a vedeckej činnosti prioritne v oblasti archívnictva; členstvá v spolkoch, redakčných radách, odborných spoločnostiach a pod.)

prínos v oblasti archívnictva
(špecifikácia vyznamenania, ocenenia a pod.)

prínos v iných oblastiach, ak je to relevantné
bibliografia najdôležitejších prác z oblasti archívnictva
(archívne pomôcky, knižné diela, štúdie a pod. najviac 7)

bibliografia ostatných najdôležitejších prác
(najviac 7)

sekundárne zdroje informácií o dotyčnej osobe
(názov inštitúcie a miesto, kde sú uložené prameňe /ak je inventár k osobnému fondu, stačí uviesť bibliografické údaje inventáru/, bibliografické údaje literatúry o dotyčnom)

portrétna fotografia
(min. 300 dpi)

autor hesla, mesiac a rok vytvorenia hesla

Vzory bibliografických odkazov

Názov_diela_v_kurzíve._Mesto:_Vydavateľ,_rok,_s._rozpätie-strán.

Názov_štúdie._In_Názov_časopisu_v_kurzíve,_rok,_ročník,_číslo,_s._rozpätie-strán.
(ročník uvádzať skratkou roč., číslo skratkou č., rozpätie strán bez medzier so spojovníkom; skratka pre strany: s.)

Názov_inventára_v_kurzíve,_inventár._Mesto:_Archív,_rok,_počet_strán.

Príklady:

Obvodný úrad Miestneho národného výboru v okrese Svidník, Stropkov a Giraltovce 1945 – 1951, združený inventár. Svidník: Štátny archív v Prešove, pobočka Svidník, 2011, 388 s.

Obvodný úrad Miestneho národného výboru v okrese Svidník 1969 – 1971, združený inventár. Svidník: Štátny archív v Prešove, pobočka Svidník, 2011, 105 s.

Okresný národný výbor vo Svidníku II., odbor organizačný 1968 – 1990, čiastkový inventár. Svidník: Štátny archív v Prešove, pobočka Svidník, 2013, 265 s.

Okresný národný výbor vo Svidníku II., odbor vnútorných vecí (1965) 1968 – 1990, čiastkový inventár. Svidník: Štátny archív v Prešove, pobočka Svidník, 2014, 134 s.

Župa Bratislavská I., Kongregačné písomnosti II. – VI. zv., 1741 – 1787 (inventáre). Bratislava: Štátny oblastný archív v Bratislave, 1974 – 1980.

(V prípade, keď archivár vypracoval viac zväzkov archívnych pomôcok z jedného fondu a fondového oddelenia, neuvádzať každú samostatne, ale podľa vzoru.)

HORVÁTH, Vladimír – KARTOUS, Peter – WATZKA, Jozef (eds.). *Ochrana, sprístupňovanie a využívanie archívnych dokumentov*. Bratislava: Archívna správa MV SSR, 1988, 204 s.

WATZKA, Jozef a kol. *Štátny archív v Bratislave. Sprievodca po archívnych fondoch I.* Bratislava: Slovenská archívna správa povereníctva vnútra, 1959, 379 s.

KOSTICKÝ, Bohuš – WATZKA, Jozef a kol. *Štátny archív v Bratislave. Sprievodca po archívnych fondoch II.* Bratislava: Slovenská archívna správa, 1963, 350 s.

WATZKA, Jozef – ZEMENE, Róbert a kol. *Štátny archív v Bratislave. Sprievodca po archívnych fondoch III.* Bratislava: Slovenská archívna správa, 1959, 311 s.

K niektorým otázkam spracúvania archívneho materiálu I. In *Slovenská archivistika*, 1982, roč. 17, č. 1, s. 31-41.

K niektorým otázkam spracúvania archívneho materiálu II. In *Slovenská archivistika*, 1982, roč. 17, č. 2, s. 3-15.

Okolnosti príchodu františkánov do Bardejova. In *Studia Historica Tyrnaviensia*, 2006, roč. 6, s. 245-250.

Význam rehole sv. Františka na rekatolizáciu územia Šariša v 17. storočí v prvých desaťročiach 18. storočia. In ZUBKO, Peter (ed.). *Verba theologica 17, Konfesionalizácia cirkevného života Jágerskej diecézy*, 2009, roč. VIII, č. 2, s. 28-38.

Vplyv františkánov z Nižnej Šebastovej na náboženský život Prešova a okolia. In DOMENOVÁ, Marcela (ed.). *Kresťanská kultúra a jej miesto v dejinách východného Slovenska*. Prešov: Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2011, s. 7-17.

Vznik a vývoj minoritského školstva v Prešove. In DOMENOVÁ, Marcela (ed.). *Kresťanská kultúra a jej miesto v dejinách východného Slovenska*. Prešov: Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2011, s. 155-164.

Archívno-historický výskum františkánskeho kostola a kaštieľa v Prešove-Nižnej Šebastovej. In *Monument revue*, 2012, roč. 1, č. 2, s. 13-17.

Historisches über den Pressburger Weinbau. Bratislava: Carl Angermayer, 1902, 319 s.

FÉTIS, François Joseph – POUGIN, Arthur. *Biographie universelle des musiciens et bibliographie générale de la musique: Supplément et complément*. Paris: Firmin-Didot, 1878, 480 s.

Memoranden in Sachen der Pozsonyer-Pressburger Schlossruine als Krongut. Bratislava: Carl Angermayer, 1910, 4 s.

Pozsony – Stadt der Musik. In *Pressburger Zeitung*, 25. 12. 1913, s. 45-56.

Der Schlossbrand von 1811. Aus Anlass der 100. Jahreswende. In *Pressburger Zeitung*, 28. 05. 1911, s. 1-3.

Príloha č. 3

Vzor formulára

PRIEZVISKO, Meno (varianty)

rod. RODNÉ PRIEZVISKO U ŽIEN

* DD. MM. RRRR miesto

† DD. MM. RRRR miesto

Rodičia
• **otec:** • **matka:**
Vzdelanie
Tituly a hodnosti
Oblasť archívnej špecializácie
Profesionálna kariéra (pracoviská, funkcie)
Stručná biografia
Prínos v oblasti archívnictva
Prínos v iných oblastiach
Bibliografia v oblasti archívnictva
Bibliografia v iných oblastiach
Sekundárne zdroje
Autor: Meno PRIEZVISKO, mesiac RRRR

Príloha č. 4

Vzory biografií troch archivárov

BATKA, Ján (Ján Nepomuk, Johann, János)

* 04. 10. 1845 Bratislava

† 02. 12. 1917 Bratislava

Rodičia

- otec: Ján Nepomuk Batka st. (* 16. 07. 1795 Javorník okr. Šumperk CZ – † 13. 08. 1874 Bratislava)
- matka: Jana rod. Grasselli (* ? Como ITA – † ? Bratislava)

Vzdelanie

- Kráľovské katolícke gymnázium v Bratislave (? – 1864)
- Právnická akadémia v Bratislave (1864 – 1868)

Tituly a hodnosti

Oblasť archívnej špecializácie

Spracovávanie archívnych fondov

Profesionálna kariéra (pracoviská, funkcie)

Archív mesta Bratislavy (1879 – 1917)

Stručná biografia

Pochádzal z rodiny s dlhou tradíciou hudobníkov, čo prispelo k tomu, že sa už počas stredoškolského štúdia stal redaktorom a aktívnym prispievateľom do novín *Pressburger Zeitung*, v ktorých publikoval svoje hudobné kritiky. Vďaka tomu nadviazal kontakty s mnohými významnými predstaviteľmi hudobného života v Európe a udržiaval s nimi čulý korešpondenčný styk (napr. dirigent Hans Richter či skladateľ Franz Liszt, ktorý sa stal časom aj rodinným priateľom). Popri štúdiu na Právnickej akadémii sa zamestnal ako aktuár u mestského sudcu a od roku 1871 pôsobil ako jeho zástupca. V roku 1879 mesto systemizovalo funkciu mestského archivára a do tejto funkcie obsadilo Jána Batku, ktorý ju zastával až do svojej smrti v roku 1917. Okrem toho bol v rokoch 1884 – 1901 zástupcom mestského kapitána, členom mestského zastupiteľstva a množstva spolkov pôsobiacich v kultúrnej oblasti (napr. sekretár Cirkevného hudobného spolku pri Dóme sv. Martina).

Prínos v oblasti archívnictva

Prvý oficiálny mestský archivár Bratislavy; zcelenie, usporiadanie a spracovanie listín, listov a úradných kníh z činnosti mestskej správy z archívneho fondu Magistrát mesta Bratislavy; bohatá akvizičná a publikačno-osvetová činnosť.

Prínos v iných oblastiach

Organizátor kultúrneho a hudobného života v Bratislave; činný v oblasti ochrany pamiatok; redaktor novín *Pressburger Zeitung*; držiteľ rytierskeho kríža Rádu Františka Jozefa (1911); člen slobodomurárskej lóže Mlčanlivosť.

Bibliografia v oblasti archívnictva

Bibliografia v iných oblastiach

- *Historisches über den Pressburger Weinbau*. Bratislava: Carl Angermayer, 1902, 319 s.
- FÉTIS, François Joseph – POUGIN, Arthur. *Biographie universelle des musiciens et bibliographie générale de la musique: Supplément et complément*. Paris: Firmin-Didot, 1878, 480 s. (dodal heslá k hudobníkom pochádzajúcim z územia Uhorska)
- *Memoranden in Sachen der Pozsonyer-Pressburger Schlossruine als Krongut*. Bratislava: Carl Angermayer, 1910, 4 s.
- Pozsony – Stadt der Musik. In *Pressburger Zeitung*, 25. 12. 1913, s. 45-56.
- Der Schlossbrand von 1811. Aus Anlass der 100. Jahreswende. In *Pressburger Zeitung*, 28. 05. 1911, s. 1-3.

Sekundárne zdroje

- Archív mesta Bratislavy, osobný fond Ján Nepomuk Batka (1820) 1845 – 1917 (1919), 4,70 bm.
- TAUBEROVÁ, Alexandra. *Johann Nepomuk Batka und seine Musikaliensammlung*. Bratislava: Musaeum Musicum, 1998, 222 s.
- TAUBEROVÁ, Alexandra – MARTINKOVÁ, Jarmila B. *Johann Nepomuk Batka. Auswahl aus der Korrespondenz*. Bratislava: Musaeum Musicum, 1999, 188 s.
- NOVÁČEK, Zdenko. Ján Batka – kritik a estetik. In *Bratislava, Zborník Múzea mesta Bratislavy*, 1970, roč. VI., s. 281-294.

Autor: Tina TVRDOŇOVÁ, marec 2017

biografický slovník slovenských archivárov biografický slovník slovenských a
chivárov biografický slovník slovenských archivárov biografický slovník slove
archivárov biografický slovník slovenských archivárov biografický slovník slo
enských archivárov biografický slovník slovenských archivárov biografický sl
slovenských archivárov biografický slovník slovenských archivárov biografick

2008...2009...2010...2011...

slovník slovenských archivárov biografický slovník slovenských archivárov bi
ografický slovník slovenských archivárov biografický slovník slovenských arc
biografický slovník slovenských archivárov biografický slovník slovenských a
chivárov biografický slovník slovenských archivárov biografický slovník slove
archivárov biografický slovník slovenských archivárov biografický slovník slo

WATZKA, Jozef

*** 14. 10. 1927 Trnava**

† 12. 04. 1990 Bratislava

Rodičia

- otec: František Henrich Watzka (* 06. 04. 1904 Viedeň – † 09. 12. 1980 Trnava)
- matka: Terézia rod. Šelmedyová (* 24. 11. 1902 Trnava – † 01. 06. 1968 Trnava)

Vzdelanie

- Štátna ľudová škola v Trnave (1933 – 1938)
- Štátne gymnázium v Trnave (1938 – 1946)
- Filozofická fakulta Slovenskej univerzity v Bratislave, odbor dejepis a filozofia (1946 – 1950)
- Večerná univerzita marxizmu-leninizmu, Bratislava (1975)

Tituly a hodnosti

- Doktor filozofie (PhDr.) – Univerzita Komenského v Bratislave, odbor história (1969)
- Kandidát historických vied (CSc.) – Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava (1970)

Oblasť archívnej špecializácie

Tvorba syntetických a analytických archívnych pomôcok, editorská a redaktorská činnosť, edície prameňov, vedecká činnosť v oblasti slovenských dejín a archívnictva

Profesionálna kariéra (pracoviská, funkcie)

- Pôdohospodársky archív, Krajská pobočka Martin so sídlom v Trenčíne – vedúci (1952 – 1955)
- Štátny archív v Bratislave – riaditeľ (1955 – 31. 08. 1988), vedúci výskumný pracovník (1. 09. – 31. 12. 1988)
- Štátny ústredný archív SSR – vedúci výskumný pracovník v oddelení dejín feudalizmu (1989 – 1990)

Stručná biografia

Vedecky a publikačne činný bol už od svojich archivárskych začiatkov, keď pracoval v pobočke Pôdohospodárskeho archívu. V r. 1954, spoločne s Pavlom Horváthom a Alexandrom Húščavom, publikoval svoju prvú štúdiu s názvom Archívne pramene k etnografickým štúdiám (Slovenský národopis). Bol odborníkom na hospodárske dejiny Slovenska v ranom novoveku a tiež v oblasti spracovávania archívnych fondov. Práve v Štátnom archíve v Bratislave sa prvýkrát začali spracovávať stoličné písomnosti, čo bol precedens aj pre ďalšie archívy. Bol členom mnohých odborných rád a komisií, z ktorých najvýznamnejšie sú Slovenská vedecká archívna rada (od r. 1961), redakčná rada časopisu Slovenská archivistika (zakladajúci člen, 1966) a redakčná rada Zborníka Slovenského národného múzea, História (od r. 1961). Bol predsedom Slovenskej skartačnej komisie (Skartačná komisia pri archívnej správe MV SSR) a členom Ústřední skartační komise.

Prínos v oblasti archívnictva

Personálne a materiálové vybudovanie Štátneho archívu v Bratislave, tvorba archívnych pomôcok, zachraňovanie archívnych fondov, budovanie archívnictva na celoštátnej úrovni, redakčná a edičná

činnosť. Ako riaditeľ Štátneho archívu v Bratislave zamestnal mnohých absolventov archívnictva, ktorí u neho získavali prvé praktické vedomosti a skúsenosti. Križkova medaila za zásluhy o rozvoj slovenského archívnictva (1974), Pamätná medaila Mateja Bela za zásluhy o rozvoj historických vied (1984), Pamätná medaila Slovenského národného múzea (1987).

Prínos v iných oblastiach

Bol tvorcom vysvetliviek k prekladom populárnych knižných diel vydavateľstva Tatran, najmä od Henryka Sienkiewicza (*Quo vadis, Križiaci, Potopa*).

Bibliografia v oblasti archívnictva

- HORVÁTH, Vladimír – KARTOUS, Peter – WATZKA, Jozef (eds.). *Ochrana, sprístupňovanie a využívanie archívnych dokumentov*. Bratislava: Archívna správa MV SSR, 1988, 204 s.
- WATZKA, Jozef a kol. *Štátny archív v Bratislave. Sprievodca po archívnych fondoch I.* Bratislava: Slovenská archívna správa povereníctva vnútra, 1959, 379 s.
- KOSTICKÝ, Bohuš – WATZKA, Jozef a kol. *Štátny archív v Bratislave. Sprievodca po archívnych fondoch II.* Bratislava: Slovenská archívna správa, 1963, 350 s.
- WATZKA, Jozef – ZEMENE, Róbert a kol. *Štátny archív v Bratislave. Sprievodca po archívnych fondoch III.* Bratislava: Slovenská archívna správa, 1959, 311 s.
- K niektorým otázkam spracúvania archívneho materiálu I. In *Slovenská archivistika*, 1982, roč. 17, č. 1, s. 31-41.
- K niektorým otázkam spracúvania archívneho materiálu II. In *Slovenská archivistika*, 1982, roč. 17, č. 2, s. 3-15.
- *Župa Bratislavská I., Kongregačné písomnosti II. – VI. zv. 1741 – 1787 (inventáre)*. Bratislava: Štátny oblastný archív v Bratislave, 1974 – 1980.

Bibliografia v iných oblastiach

- Vývin majerského hospodárenia na Trenčianskom a Bánovskom panstve od polovice 16. do konca 18. storočia. In *Historické štúdie*, 1955, roč. 1, s. 50-104.
- Urbár hradného panstva Vršatec z roku 1683. In MARSINA, Richard – KUŠÍK, Michal (eds.). *Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku II.* Bratislava: SAV, 1959, s. 336-461.
- ŠPIESZ, Anton – WATZKA, Jozef. *Poddaní v Tekove v 18. storočí. Historicko-štatistická monografia*. Bratislava: Slovenská archívna správa, 1966, 245 s.
- WATZKA, Jozef (ed.). *Denník Mórica A. Beňovského*. Bratislava: Tatran, 1966, 244 s.
- HORVÁTH, Vladimír – RÁKOŠ, Elemír – WATZKA, Jozef. *Bratislava, hlavné mesto Slovenska. Pripojenie Bratislavy k Československej republike roku 1918 – 1919, dokumenty*. Bratislava: Obzor, 1977, 432 s.
- ŠIMONČIČ, Jozef – WATZKA, Jozef (eds.). *Dejiny Trnavy*. Bratislava: Obzor, 1988, 498 s.
- Dedinská krčma vo svetle hospodárskych inštrukcií. In JURKOVIČ, Ján (ed.). *Dedinská krčma z obdobia feudalizmu a kapitalizmu. Zborník prednášok z konferencie*. Bratislava: ERPO, 1989, s. 68-81.

Sekundárne zdroje

- HRIVŇÁK, Štefan. *Jozef Watzka, osobný fond (1901) 1946 – 1990 (1991), inventár*. Bratislava: Štátny archív v Bratislave, 2015, 71 s.
- SEDLÁK, František. PhDr. Jozef Watzka – šesťdesiatročný. In *Zborník slovenského národného múzea, História*, 1987, roč. 27, s. 343-347.
- SEDLÁK, František. Za Jozefom Watzkom (1927 – 1990). In *Slovenská archivistika*, 1990, roč. 25, č. 2, s. 204-205.
- ŠIMONČIČ, Jozef. Historik a archivár Jozef Watzka (1927 – 1990). (K nedožitým 75. narodeninám). In *Historický zborník*, 2002, roč. 12, č. 1-2, s. 293-295.

Autor: Štefan HRIVŇÁK, marec 2017

SNAKOVÁ, Martina

rod. SNAKOVÁ

*** 04. 01. 1981 Bardejov**

Rodičia

- otec: František Snak (* 27. 08. 1950 Bardejov)
- matka: Helena rod. Capová (* 01. 09. 1951 Kručov)

Vzdelanie

- Základná škola v Bardejove, Komenského ul. (1987 – 1992)
- Cirkevná základná škola sv. Egídia v Bardejove (1992 – 1995)
- Gymnázium L. Stöckela v Bardejove (1995 – 1999)
- Trnavská univerzita v Trnave, Filozofická fakulta, odbor história a slovenské dejiny (2000 – 2008)
- Inštitút pre verejnú správu v Bratislave, kurz archívnictvo (2010)

Tituly a hodnosti

- magisterka (Mgr.) – Trnavská univerzita v Trnave, odbor história (2005)
- doktorka filozofie (PhD.) – Trnavská univerzita v Trnave, odbor slovenské dejiny (2009)

Oblasť archívnej špecializácie

Spracovávanie archívnych fondov, správna a bádateľská agenda, kultúrno-osvetová činnosť, vedecká činnosť v oblasti slovenských dejín raného novoveku

Profesionálna kariéra (pracoviská, funkcie)

- MV SR, Štátny archív v Prešove, pobočka Svidník – samostatný radca (2008 – 2015)
- MV SR, Štátny archív v Bratislave, oddelenie spracúvania archívnych dokumentov – samostatný radca (2015 –)

Stručná biografia

Spracovala inventáre k miestnym a okresným národným výborom okresu Svidník. V r. 2014 bol ňou vypracovaný projekt inventára s názvom ONV vo Svidníku II, odbor vnútorných vecí použitý ako vzor na spracovávanie archívnych fondových oddelení pre štátne archívy na Slovensku. Od r. 2015 inventarizuje fondové oddelenie Župy Bratislavskej I., Daňové súpisy (1553, 1672 – 1672), 1712 – 1792 a daňové písomnosti 1717/1718 – 1846/1847. Vo vedeckej a publikačnej činnosti sa zameriava na rekatolizáciu a pôsobenie rehole františkánov a minoritov na území Šarišskej župy, architektonicko-historický vývoj kaštieľov a kúrií na východnom Slovensku, sakrálnych objektov Trnavského kraja a na hospodárske dejiny 18. storočia. Od r. 2009 je členkou Spoločnosti slovenských archivárov.

Prínos v oblasti archívnictva

Tvorba archívnych pomôcok, kultúrno-osvetová činnosť.

Prínos v iných oblastiach

Bibliografia v oblasti archívnictva

- *Obvodné úrady Miestnych národných výborov v okresoch Svidník a Stropkov 1945 – 1951, združený inventár*. Svidník: Štátny archív v Prešove, pobočka Svidník, 2011, 388 s.
- *Obvodné úrady Miestnych národných výborov v okrese Svidník 1969 – 1971, združený inventár*. Svidník: Štátny archív v Prešove, pobočka Svidník, 2011, 105 s.
- *Okresný národný výbor vo Svidníku II., odbor organizačný 1968 – 1990, čiastkový inventár*. Svidník: Štátny archív v Prešove, pobočka Svidník, 2013, 265 s.
- *Okresný národný výbor vo Svidníku II., odbor vnútorných vecí (1965) 1968 – 1990, čiastkový inventár*. Svidník: Štátny archív v Prešove, pobočka Svidník, 2014, 134 s.

Bibliografia v iných oblastiach

- Okolnosti príchodu františkánov do Bardejova. In *Studia Historica Tyrnaviensia*, 2006, roč. 6, s. 245-250.
- Význam rehole sv. Františka na rekatolizáciu územia Šariša v 17. storočí v prvých desaťročiach 18. storočia. In ZUBKO, Peter (ed.). *Verba theologica 17, Konfesionalizácia cirkevného života Jágerskej diecézy*, 2009, roč. VIII, č. 2, s. 28-38.
- Vplyv františkánov z Nižnej Šebastovej na náboženský život Prešova a okolia. In DOMENOVÁ, Marcela (ed.). *Kresťanská kultúra a jej miesto v dejinách východného Slovenska*. Prešov: Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2011, s. 7-17.
- Vznik a vývoj minoritského školstva v Prešove. In DOMENOVÁ, Marcela (ed.). *Kresťanská kultúra a jej miesto v dejinách východného Slovenska*. Prešov: Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2011, s. 155-164.
- Archívno-historický výskum františkánskeho kostola a kaštieľa v Prešove-Nižnej Šebastovej. In *Monument revue*, 2012, roč. 1, č. 2, s. 13-17.
- Stavebný vývoj kaštieľa v Markušovciach ako šľachtického sídla Mariášiovcov. In DOMENOVÁ, Marcela (ed.). *Z dejín šľachtických knižníc na Slovensku I*. Prešov: Univerzitná knižnica v Prešove, 2013, s. 95-103.

Sekundárne zdroje

Autor: Henrieta ŽAŽOVÁ, marec 2017

biografický slovník slovenských archivárov znovuzrodený biografický slovník slovenských archivárov znovuzrodený biografický slovník slovenských archivárov znovuzrodený biografický slovník slovenských archivárov znovuzrodený biografický slovník

...2017...2018

slovenských archivárov znovuzrodený biografický slovník slovenských archivárov znovuzrodený biografický slovník slovenských archivárov znovuzrodený biografický slovník slovenských archivárov znovuzrodený biografický slovník

VÝBOR(N)OVINY

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV Z 2. MARCA 2017 V BRATISLAVE

Program:
Plán činnosti SSA na rok 2017
Archívne dni v roku 2017 v Martine – pozvánka, program, organizácia, financovanie
Fórum archivárov 1/2017
Rôzne

Na zasadnutí sa zúčastnilo sedem členov výboru a ako hosť Mgr. Karin Šišmišová z Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice (LA SNK).

SSA má v pláne na rok 2017 organizáciu konferencie XXI. archívne dni v SR, ktorá sa bude konať v dňoch 23. – 25. 5. 2017 v Martine, organizáciu seminára venovaného Jozefovi Watzkovi, ktorý sa bude konať na jeseň 2017, organizáciu archivárskej exkurzie, vydanie Zborníka SSA 2017, prípravné práce na databáze a publikácii Biografický slovník archivárov Slovenska, redizajn a aktualizáciu webovej stránky.

K. Šišmišová zastupujúca organizačný tím XXI. archívnych dní v SR v Martine podrobne a vecne referovala o organizačnom zabezpečení archívnych dní, ktorých hlavnými spoluorganizátormi v regióne sú okrem LA SNK Archív Matice slovenskej (Mgr. Pavol Madura), Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči, pracovisko Archív Martin (PhDr. Ján Žucha). Členom výboru predostrela aktuálne informácie o mieste rokovania, zabezpečení sály, ozvučenia a premietacej techniky, priestoroch pre prezentáciu účastníkov, občerstvení počas prestávok, stravovaní počas rokovania v univerzitnej jedálni, spoločenskej večeri a exkurziách. Priniesla tiež zaujímavý nápad na sprievodné podujatie Daruj knihu do archívu – výmenu/burzu kníh medzi účastníkmi a inštitúciami. Informácie doplňala H. Žažová, ktorá je hlavnou garantkou odbornej časti konferencie a editorkou Zborníka SSA 2017 na tému Osobné fondy (od akvizície po digitalizáciu) s osobitným dôrazom na osobné fondy archivárov alebo Čo nám zostalo po našich predkoch a čo zostane po nás? M. Grófová, ktorej úlohou je zabezpečenie oficiálnej spolupráce s organizujúcimi inštitúciami, zahraničnými spoločnosťami, partnermi a sponzormi, informovala o úspešne uzatvorených zmluvách o spolupráci a rokovaniach. Záštitu nad konferenciu prevezme minister vnútra a minister kultúry. Vzhľadom na stále rastúce finančné náklady v súvislosti so zabezpečením vysokej spoločenskej úrovne slávnostného večera nemôže byť členom SSA ani poskytovateľom 2 % z dane poskytnutá zľava na večeru, ktorej výška bola s poskytovateľom dohodnutá na minimálnu sumu 25 €. Konferenčný poplatok pre členov SSA a nečlenov SSA sa nemení (15 €, resp. 25 €). Od poplatku budú oslobodení len študenti archívnictva, pokiaľ prejavia záujem o účasť na konferencii a budú sa podieľať na jej organizácii, konferenčný poplatok neplatia ani prednášajúci. Pre zahraničných hostí bude pripravený špeciálny program, vrátane prijatia u primátora mesta Martin. So zabezpečením exkurzií vypomôže organizujúcim inštitúciám pamiatkové pracovisko v Martine (Národný cintorín v Martine, turčianske stredoveké kostoly, skanzen Jahodnícke Háje, digitalizačné a konzervačné pracovisko SNK, expozície SNM). Autobus na exkurzie bude zabezpečený cez Centrum podpory MV SR. Účastníci konferencie sa budú prihlasovať prostredníctvom online prihlášky, pričom ubytovanie si zabezpečuje každý individuálne. Prerokovaný bol návrh programu podľa zaslaných prihlášok, ktorý zostavila H. Žažová. Program bol čiastočne pozmenený a H. Žažová zostaví jeho konečnú podobu. K. Šišmišová požiadala o finančnú zálohu 500 € na nevyhnutné počiatočné výdavky, ktorá jej bola schválená a ktorú riadne vyúčtuje.

Časopis Fórum archivárov pokračuje s novými členmi redakčnej rady v nastolenom tempe a kvalite. Číslo 1/2017 je v štádiu finalizácie. Príspevkov je dostatočné množstvo.

Za nových členov SSA boli prijatí: Lenka Kuchtová a Michaela Polednová, obe z Archívu Slovenskej televízie, Václav Ihnát zo ŠA v Košiciach, pracoviska Archívu Michalovce.

M. Orosová informovala členov výboru o nespokojnosti návštevníkov sociálnych sietí a webovej stránky s aktuálnosťou, množstvom a kvalitou príspevkov, aj o diskusii, ktorá sa rozvinula okolo tejto témy a potreby slobodnej platformy pre výmenu názorov a vzájomnú informovanosť archivárskej komunity. Táto problematika nebola uzavretá a bude predmetom ďalšieho rokovania.

Na záver predsedníčka SSA zhrnula stanovené úlohy a poďakovala členom výboru za účasť na zasadnutí. Termín ďalšieho rokovania bol určený na 20. apríl 2017.

Zapísala: *Martina Orosová*
Overila: *Mária Grófová*

Publikačná činnosť zamestnancov špecializovaných archívov za rok 2015

ARCHÍV SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

KLIŽAN, Erik. Stopy času v Bojniciach. In *Bojnické zvesti*, roč. 41, 2015, č. 1 – 12, ISSN 1339-2662.

KLIŽAN, Erik. Bojnický kalendár. In *Bojnické zvesti*, roč. 41, 2015, č. 1 – 12, ISSN 1339-2662.

KLIŽAN, Erik. Z Klubu priateľov histórie Bojníc. In *Bojnické zvesti*, roč. 41, 2015, č. 1 – 12, ISSN 1339-2662.

KLIŽAN, Erik. Kaplnka Krista Kráľa. In *Prievidzský občasník*, roč. 11, 2015, č. 1, s. 9, ISSN 1339-3669.

KLIŽAN, Erik. Dane platil ten, kto na ne mal. In *Prievidzský občasník*, roč. 11, 2015, č. 2, s. 25-26, ISSN 1339-3669.

KLIŽAN, Erik. Policajný veliteľ Baniar. In *Prievidzský občasník*, roč. 11, 2015, č. 2, s. 30, ISSN 1339-3669.

MACHAJDÍKOVÁ, Elena (ed.). *Zborník Slovenského národného múzea. História 51, roč. CV – 2014: Zborník z odborného seminára Ako sa meral čas, ktorý sa uskutočnil 21. novembra 2013 v Hudobnej sieni Bratislavského hradu*. Bratislava: Slovenské národné múzeum – Historické múzeum Bratislava, 2015, 133 s., ISBN 978-80-8060-363-2.

MACHAJDÍKOVÁ, Elena. Ako sa meral čas. In *Zborník Slovenského národného múzea. História 51, roč. CV – 2014***:** *Zborník z odborného seminára Ako sa meral čas, ktorý sa uskutočnil 21. novembra 2013 v Hudobnej sieni Bratislavského hradu*. Bratislava: Slovenské národné múzeum – Historické múzeum Bratislava, 2015, s. 13-24, ISBN 978-80-8060-363-2.

MACHAJDÍKOVÁ, Elena. Úvod. In *Zborník Slovenského národného múzea. História 51, roč. CV – 2014: Zborník z odborného seminára Ako sa meral čas, ktorý sa uskutočnil 21. novembra 2013 v Hudobnej sieni Bratislavského hradu*. Bratislava: Slovenské národné múzeum – Historické múzeum Bratislava, 2015, s. 5-7, ISBN 978-80-8060-363-2.

MACHAJDÍKOVÁ, Elena. Slávny rodák Ing. Miloš Jurkovič. In *Kráľová, poddanská obec mesta Modry*. Modranská beseda, 2015, s. 93-106, ISBN 978-80-971186-2-4.

MACHAJDÍKOVÁ, Elena. (Recenzia). PEKAROVÁ, Katarína a kol. Fragmenty z kultúrnej histórie v kalendároch. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2015, 178 s., ISBN 978-80-89303-43-4. In *Studia Bibliographica Posoniensia 2015*. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2015, s. 193-197, ISBN 978-80-89303-47-2.

SEDLÁČKOVÁ, Michala. Česi v Žiline 1918 – 1938. 1. časť. In *Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac*, roč. 22, 2015, č. 7 – 8, s. 10-12, ISSN 1213-0249.

SEDLÁČKOVÁ, Michala. Česi v Žiline 1918 – 1938. 2. časť. Kultúrny, športový a spoločenský život v Žiline v medzivojnovom období. In *Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac*, roč. 22, 2015, č. 11, s. 6-7, ISSN 1213-0249.

SEDLÁČKOVÁ, Michala. Česi v Žiline 1918 – 1938. 3. časť. Kultúrny, športový a spoločenský život v Žiline v medzivojnovom období. In *Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac*, roč. 22, 2015, č. 12, s. 8-9, ISSN 1213-0249.

ÚSTREDNÝ ARCHÍV SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

HASÁKOVÁ, Zuzana – MAJEROVÁ, Kristína. Udalosti roku 1918 zachytené v kronike obce Devínska N. Ves. In DOMENOVÁ, Marcela – ŽAŽOVÁ, Henrieta (eds.). *Zborník spoločnosti slovenských archivárov 2014*. Bratislava: Spoločnosť slovenských archivárov, 2015, s. 105-112, ISBN 978-80-971356-1-4.

ARCHÍV MATICE SLOVENSKEJ

MADURA, Pavol. Prvá svetová vojna v dokumentoch Archívu Matice slovenskej. In DOMENOVÁ, Marcela – ŽAŽOVÁ, Henrieta (eds.). *Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2014*. Bratisla-

va: Spoločnosť slovenských archivárov, 2015, s. 52-61, ISBN 978-80-971356-1-4.

MADURA, Pavol. XIX. archívne dni v Slovenskej republike – Digitalizácia archívneho kultúrneho dedičstva a 25. výročie založenia Spoločnosti slovenských archivárov. In *Historický zborník,* roč. 25, 2015, č. 2, s. 170-173, ISSN 1335-8723 61.

ŽUMÁROVÁ, Jana. (Recenzia.) DOMENOVÁ, Marcela – ŽAŽOVÁ, Henrieta (eds.). Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2014. Bratislava: Spoločnosť slovenských archivárov, 2015, 230 s., ISBN 978-80-971356-1-4. In *Historický zborník,* roč. 25, 2015, č. 2, s. 205-208, ISSN 1335-8723 61.

ŽUMÁROVÁ, Jana. Archiválie neraz majú punc jedinečnosti. In *Slovenské národné noviny*, roč. 30, 2015, č. 28 – 29, s. 14, ISSN 0862-8823.

ARCHÍV UNIVERZITY KOMENSKÉHO V BRATISLAVE A REGISTRATÚRNEHO STREDISKA FILOZOFICKEJ FAKULTY UNIVERZITY KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

GRÓFOVÁ, Mária. Konferencia univerzitných archivárov v Budapešti. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 1, s. 32-33, ISSN 1339-8423.

GRÓFOVÁ, Mária – OROSOVÁ, Martina. 16. konferencia archivárov Českej republiky – Archivy, člověk a krajina. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 2, s. 34-40, ISSN 1339-8423.

GRÓFOVÁ, Mária. Za Zoltánom Jakabom. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 1, s. 42, ISSN 1339-8423.

GRÓFOVÁ, Mária. Za Martou Stachovou (30. 4. 1948 – 20. 4. 2015). In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 2, s. 70-71, ISSN 1339-8423.

GRÓFOVÁ, Mária. Archívny deň v Rakúsku. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 3, s. 18-20, ISSN 1339-8423.

GRÓFOVÁ, Mária. (Anotácia). HOMZA, Martin et al. Svätopluk v európskom písomníctve. Štúdie z dejín svätoplukovskej legendy. Bratislava: Post Scriptum, 2013, 752 s., ISBN 978-80-89567-22-7. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 1, s. 34, ISSN 1339-8423.

GRÓFOVÁ, Mária. (Anotácia). ULIČNÝ, Ferdinand. Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí. Bratislava: Veda, 2013, 568 s., ISBN 978-80-224-1292-6. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 1, s. 34-35, ISSN 1339-8423.

GRÓFOVÁ, Mária. (Anotácia). ULIČNÝ, Ferdinand. Dejiny Liptova od 9. do 19. storočia. Liptovský Hrádok: Komunitná nadácia Liptov, 2014, 416 s., ISBN 979-80-971658-0-2. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 1, s. 35-36, ISSN 1339-8423.

GRÓFOVÁ, Mária. (Anotácia). VRTEL, Ladislav. Heraldické symboly čiže prebohato ilustrovaná príručka na rozpoznávanie skrytých významov erbových znamení, a tiež poučujúca o spôsoboch heraldického vyjadrovania rozličných cností v erboch. Bratislava: Veda, 2014, 208 s., ISBN 978-80-224-1397-8. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 1, s. 36-37, ISSN 1339-8423.

GRÓFOVÁ, Mária. (Anotácia). DANGL, Vojtech – BYSTRICKÝ, Valerián a kol. Chronológia dejín Slovenska a Slovákov. Od najstarších čias po súčasnosť: Dejiny v dátumoch, dátumy v dejinách I. Bratislava: HÚ SAV a VEDA, vydavateľstvo SAV, 2014, 548 s., ISBN 978-80-224-1370-1 (I. diel), ISBN 978-80-224-1369-5 (súbor). DANGL, Vojtech – BYSTRICKÝ, Valerián a kol. Chronológia dejín Slovenska a Slovákov. Od najstarších čias po súčasnosť: Dejiny v dátumoch, dátumy v dejinách II. Bratislava: HÚ SAV a VEDA, vydavateľstvo SAV, 2014, 548 s., ISBN 978-80-224-1373-2 (II. diel), ISBN 978-80-224-1369-5 (súbor). In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 2, s. 59-61, ISSN 1339-8423.

GRÓFOVÁ, Mária. (Anotácia). POMFYOVÁ, Bibiana – SAMUEL, Marián – ŽAŽOVÁ, Henrieta. Stredoveká Bíňa: archeológia – história – architektúra. Bratislava: FO ART, s. r. o. v spolupráci s Ústavom dejín SAV, 2014, 232 s., ISBN 978-80-89664-22-1. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 2, s. 61-62, ISSN 1339-8423.

GRÓFOVÁ, Mária. (Anotácia). MUNKOVÁ, Mária – PAVLÍKOVÁ, Lenka (eds.). Na sútoku riek. Život v slovensko-rakúskom pohraničí. Bratislava: Štátny archív v Bratislave, 2014, 528 s., ISBN 978-80-224-1387-9. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 2, s. 66-68, ISSN 1339-8423.

GRÓFOVÁ, Mária. (Anotácia). RÁBIK, Vladimír. Monumenta Vaticana Slovaciae. Tomus IV. Camera apostolica 1. (Libri formatarum 1425 – 1524). Slovenský historický ústav v Ríme a Trnavská univerzita v Trnave, Trnava – Rím, 2014,

320 s., ISBN 978-80-8082-821-9. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 3, s. 59-60, ISSN 1339-8423.

MACOUNOVÁ Jana. (Anotácia). JURÍKOVÁ, Erika. Columba laureata. Panegyrické tlače z produkcie trnavskej univerzitnej tlačiarne. Krakow – Trnava: Towarzystwo Slowaków w Polsce – Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2014, 199 s., ISBN 978-83-7490-750-7. In *Fórum archivárov*, roč. XXIV, 2015, č. 2, s. 68-69, ISSN 1339-8423.

MACOUNOVÁ Jana. (Anotácia). FRIMMOVÁ, Eva (ed.). Richard Bartolini Odeporicon. Bratislava – Trnava: Historický ústav SAV v Bratislave – Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave – Towarzystwo Slowaków w Polsce, 2014, 296 s., ISBN 978-83-7490-780-4. In *Fórum archivárov*, roč. XXIV, 2015, č. 3, s. 60-62, ISSN 1339-8423.

MARETTA, Robert Gregor. (Anotácia). DE THUROCZ, Johannes. Chronica Hungarorum: Kronika Jána z Turca. Prel. Július Sopko. Bratislava: Perfekt, 2014, 590 s., ISBN 978-80-8046-692-3. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 2, s. 62-63, ISSN 1339-8423.

MARETTA, Robert Gregor. (Anotácia). DUCHÁČEK, Milan. Václav Chaloupecký. Hledání československých dějin. Praha: Karolinum, 2014, 546 s., ISBN 978-80-246-2482-2. In *Fórum archivárov,* roč. XXIV, 2015, č. 3, s. 58-59, ISSN 1339-8423.

NALEVANKOVÁ Gabriela. (Anotácia). ŽEMLIČKA, Josef. Království v pohybu. Kolonizace, města a stříbro v závěru přemyslovské epochy. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2014, 672 s., ISBN 978-80-7422-333-4. In *Fórum archivárov*, roč. XXIV, 2015, č. 2, s. 63-65, ISSN 1339-8423.

LITERÁRNY ARCHÍV SLOVENSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICE

BOŽEKOVÁ, Martina. Písomné hudobné pramene osobností 20. storočia vo fondoch a zbierkach Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice v Martine. In *Pramene slovenskej hudby III:* [CD-ROM]. Martin: Slovenská národná skupina IAML, 2015, s. 33-34, ISBN 978-80-971733-3-3.

BOŽEKOVÁ, Martina. Úvod. In *Pramene slovenskej hudby III:* [CD-ROM]. Martin: Slovenská národná skupina IAML, 2015, s. 5-6, ISBN 978-80-971733-3-3.

BOŽEKOVÁ, Martina – KUCIANOVÁ, Anna (eds.). *Pramene slovenskej hudby III:* [CD-ROM]. Martin: Slovenská národná skupina IAML, 2015, ISBN 978-80-971733-3-3.

BRINCKOVÁ, Magdaléna (ed.). *Inventár rukopisov Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice XXXIII: fondy 256 – 263.* Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, 205 s., ISBN 978-80-8149-048-4.

BRINCKOVÁ, Magdaléna (ed.). *Literárny archív 40.* Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, 238 s., ISBN 978-80-8149-052-1.

BRINCKOVÁ, Magdaléna. Písomná pozostalosť Ľudovíta Štúra a jeho zápisy v pamätníkoch. In *Múzeum,* roč. LXI, 2015, č. 3, s. 5-8, ISSN 0027-5263.

BRINCKOVÁ, Magdaléna. Správa o seminári. In *Literárny archív 40.* Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 214-222, ISBN 978-80-8149-052-1.

BRINCKOVÁ, Magdaléna. Vladimír Krivoš (1865 – 1942). In *Inventár rukopisov Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice XXXIII: fondy 256 – 263.* Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 104-108, ISBN 978-80-8149-048-4.

HORVÁTHOVÁ, Žaneta. Kazimír Bezek (1908 – 1952). In *Inventár rukopisov Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice XXXIII: fondy 256 – 263.* Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 64-71, ISBN 978-80-8149-048-4.

JÁNOŠÍK, Marcel. Tobiáš F. Fučík a Ján Fučík, hudobníci v Trenčíne v období klasicizmu. In *Slovenská hudba: Revue pre hudobnú kultúru*, roč. XL, 2015, č. 2, s. 182-201, ISSN 1335-2458.

JÁNOŠÍK, Marcel. Trenčianski hudobní majstri obdobia klasicizmu – Tobiáš František Fučík a Ján Fučík. In *Malé osobnosti veľkých dejín – veľké osobnosti malých dejín. Príspevky k hudobnej regionalistike.* Bratislava: Slovenské národné múzeum – Hudobné múzeum, 2015, s. 136-139, ISBN 978-80-8060-366-3.

OČKOVÁ, Emília. Ľubomír Kupčok (1906 – 1964). In *Inventár rukopisov Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice XXXIII: fondy 256 – 263.* Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 72-83, ISBN 978-80-8149-048-4.

OLEJŇÁKOVÁ, Katarína. Bohuslav Klimo-Hájomil (1882 – 1952). In *Inventár rukopisov Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice XXXIII: fondy 256 – 263.* Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 109-153, ISBN 978-80-8149-048-4.

OLEJŇÁKOVÁ, Katarína. Jonáš Bohumil Guoth (1811 – 1888). In *Inventár rukopisov Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice XXXIII: fondy 256 – 263*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 164-171, ISBN 978-80-8149-048-4.

OLEJŇÁKOVÁ, Katarína. Rodina Pepichovcov. In *Inventár rukopisov Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice XXXIII: fondy 256 – 263*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 153-163, ISBN 978-80-8149-048-4.

PÁSTOROVÁ, Eva. Desať prikázaní pre ženu: Krátky pohľad na postavenie ženy v 19. storočí na príklade archívneho dokumentu. In *Literárny archív 40*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 114-116, ISBN 978-80-8149-052-1.

SLOŠIAROVÁ, Mária. Čo Slovák – to človek alebo Karol Salva – človek – učiteľ. In *Knižnica*, roč. 16, 2015, č. 1, s. 67-72, ISSN 1335-7026.

SLOŠIAROVÁ, Mária. Jozef Mátej (1923 – 1987). In *Inventár rukopisov Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice XXXIII: fondy 256 – 263*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 19-63, ISBN 978-80-8149-048-4.

SLOŠIAROVÁ, Mária. Karol Salva (1849 – 1913). In *Inventár rukopisov Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice XXXIII: fondy 256 – 263*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 7-18, ISBN 978-80-8149-048-4.

SLOŠIAROVÁ, Mária. Martin Hollý (1904 – 1965). In *Inventár rukopisov Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice XXXIII: fondy 256 – 263*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 84-103, ISBN 978-80-8149-048-4.

ŠIŠMIŠOVÁ, Karin. Literárny archív na ceste od „strojového spracovania" k digitalizácii. In *Literárny archív 40*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 124-135, ISBN 978-80-8149-052-1.

ŠIŠMIŠOVÁ, Karin. Osobný fond Július Botto. In *Literárny archív 40*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2015, s. 187-194, ISBN 978-80-8149-052-1.

VALOVÁ, Mária. Básnik Pavol Horov v zbierkach Literárneho archívu SNK. In *Knižnica,* roč. 16, 2015, č. 4, s. 95-101, ISSN 1335-7026.

VALOVÁ, Mária. Dokumentácia pamiatok na Ľudovíta Štúra. In *Múzeum,* roč. LXI, 2015, č. 3, s. 19-22, ISSN 0027-5263.

VALOVÁ, Mária. Fotografické zbierky v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine. In *Múzeum,* roč. LXI, 2015, č. 1, s. 21-23, ISSN 0027-5263.

VALOVÁ, Mária. Ľudovít Štúr a Hradec Králové. In *Knižnica*, roč. 16, 2015, č. 4, s. 27-31, ISSN 1335-7026.

VALOVÁ, Mária. Osobnosť Štefana Krčméryho vo svete fotografie. Z obrazových zbierok Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice. In *Knižnica*, roč. 16, 2015, č. 1, s. 62-67, ISSN 1335-7026.

WEISSOVÁ, Ivana. Obrazový archív Ivana Stodolu v zbierkach Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice. In *Knižnica,* roč. 16, 2015, č. 3, s. 76-82, ISSN 1336-0965.

ARCHÍV PAMIATKOVÉHO ÚRADU SR

MOJŽIŠOVÁ, Halina – REICHARDTOVÁ, Juliana. *Výberová bibliografia ochrany pamiatkového fondu na Slovensku za roky 2006 – 2010.* Bratislava: Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2015, 239 s., ISBN 978-80-89175-70-3.

REICHARDTOVÁ, Juliana. Výberová bibliografia PhDr. Juraja Spiritzu. In *Monument revue: časopis na propagáciu vedeckého poznávania pamiatkového fondu Slovenska*, roč. 4, 2015, č. 2, s. 68-76, ISSN 1338-807X.

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ARCHÍV

BAKA, Igor – CSÉFALVAY, František – KRALČÁK, Peter – MASKALÍK, Alex – SYRNÝ, Marek. *Slovensko a Slováci vo víre druhej svetovej vojny*. Bratislava: Pro Militaria Historica v spolupráci s Vojenským historickým ústavom, 2015, 193 s., ISBN 978-80-970768-2-5.

ARCHÍV ROZHLASU A TELEVÍZIE SLOVENSKA

ANTONIČ, Milan (autor námetu, scenára, moderátor). *Pred rokmi..., 1. – 15. časť* (televízny seriál). Bratislava: STV, 2015.

Zdroj: Zoznamy publikačnej činnosti poskytnuté jednotlivými archívmi.

Spracovala: *Ivana Červenková, SNA*

Novinky z ICA

OD SVEDECTVA K ZÁZNAMU: PROBLÉMY A VÝZVY V ORÁLNOM ARCHÍVE ŠTUDENTSKEJ FEDERÁCIE ČILSKEJ UNIVERZITY

Orálny archív pamätí študentského hnutia je vytvorený z rozličných svedectiev v ústnom a audiovizuálnom formáte, pochádzajúcich od protagonistov a svedkov politických, sociálnych a kultúrnych procesov, v ktorých významnú úlohu zohrala Študentská federácia Čilskej univerzity (FECh). Orálny archív vznikol v roku 2013 z iniciatívy Archívu FECh. Jeho cieľom je vyplniť medzery v písomných a vizuálnych dokumentárnych zdrojoch, pochopiť dynamiku formovania a účasti študentského hnutia a jeho vlastnej podstate

Rozhovor s Enniom Vivaldim, rektorom Univerzity v Čile

a hlavne prispievať k vytváraniu dialógov medzi rozličnými generáciami študentov. Keďže ide o politickú organizáciu, nevytvára a neuchováva materiály v neutrálnom či objektívnom uhle pohľadu. Motivovaná je jasným cieľom: záznamy musia slúžiť ako nositeľ pamäte na rozhýbanie riešenia problémov súčasnosti.

Prvá fáza celého projektu sa zaoberala oživovacím procesom FECh v rokoch 1976 až 1984. Uskutočnilo sa interview s členmi Univerzitnej kultúrnej asociácie a predsedami študentských centier, ktorí bojovali proti diktatúre, aby sa z Čilskej univerzity stalo demokratickejšie miesto dodržiavajúce ľudské práva. Na rôznych stretnutiach a oslavách si realizátori projektu uvedomili, že každý bývalý študent je „živý dokument“. Ich snahou bolo uskutočniť projekt orálnej histórie a dať hmatateľný a trvácny formát myšlienke transformácie ticha dokumentov na hlas protagonistov.

Druhá fáza obsahovala osem rozhovorov s účastníkmi reformy univerzity z roku 1968. Išlo o najdôležitejší demokratický míľnik v histórii univerzity s potrebou modernizovať ju, aby vyhovovala ideovým hnutiam danej doby. Vytvorená bola interdisciplinárna pracovná skupina, keďže realizátori Claudio Ogass a Leonardo Cisternas si uvedomovali, aká dôležitá a potrebná je spolupráca historikov, archivárov, sociológov a audiovizuálneho tímu. Nešlo už len o zaznamenávanie rozhovorov na výskumné účely, ale o ich trvalé zachovanie a uľahčenie prístupu k týmto záznamom ďalším používateľom.

Z hľadiska archívneho myslenia je tvorba svedectiev iba ďalšou fázou v dlhom reťazci manažmentu záznamov. Ukončením nahrávania rozhovoru, keď kamera prestane snímať gestá protagonistov a nahrávať hlasy, sa proces archivácie nekončí. Je potrebná deskripcia a transkripcia. Autori projektu hľadali archivárov s podobnými skúsenosťami v rôznych národných a zahraničných archívoch, pričom sa zamerali najmä na vývoj orálnej histórie v USA a Veľkej Británii. Archivári z týchto krajín vytvorili rad postupov, ktoré sa stali základom pri kreovaní čilských technických prostriedkov na dodržanie štandardov uchovávania svedectiev. K uvedeným výsledkom realizátorom pomohol tím dobrovoľníkov zložený zo študentov Čilskej univerzity a Pontifikálnej katolíckej univerzity v Čile (*Pontifical Catholic University of Chile*), ktorí obohatili diskusiu a technické procesy z pohľadu svojich odborov.

Práca v archíve orálnej histórie prispieva k demystifikácii názoru, že archivári sú bezvýznamní strážcovia pamätí alebo sú neaktívni. Archivár orálnej histórie má etickú a politickú povinnosť vystúpiť z izolácie archívu a nechať sa vtiahnuť do sveta, aby dal hlas tým, ktorí „nehovoria“ v tradičných archívoch. Taktiež by mal uviesť svoje postupy do praxe, aby pomohol dať tieto dokumenty do kontextu a uistiť sa, že väčšina používateľov profituje z ich používania.

Marta Bednárová
Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad

Zdroj: OGASS, Claudio – CISTERNAS, Leonardo. From Testimony to the Record: Problems and challenges in the oral archives of FECh Archives [online]. In *ICA New Professionals newsletter*, No 5, January 2017 [cit. 2017-02-28]. Dostupné na internete: <http://us1.campaign-archive2.com/?u=-6f2e797bc122b6a718cd4c4f6&id=0871d1de7d>.

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV

NÁMETY ARCHÍVNYCH TÉM (VO FORME TÉZ) AKO PODKLAD A VÝCHODISKO PRE ARCHÍVNO-TEORETICKÝ VÝSKUM ALEBO ÚVOD DO ANALYTICKO-KRITICKÉHO ROZBORU SPRACÚVANIA A SPRÍSTUPŇOVANIA ARCHÍVNYCH DOKUMENTOV (ARCHÍVNYCH FONDOV)

„Archivár je predovšetkým služobníkom svojho archívu a len na druhom mieste je služobníkom bádateľov.“

Hilary Jenkinson

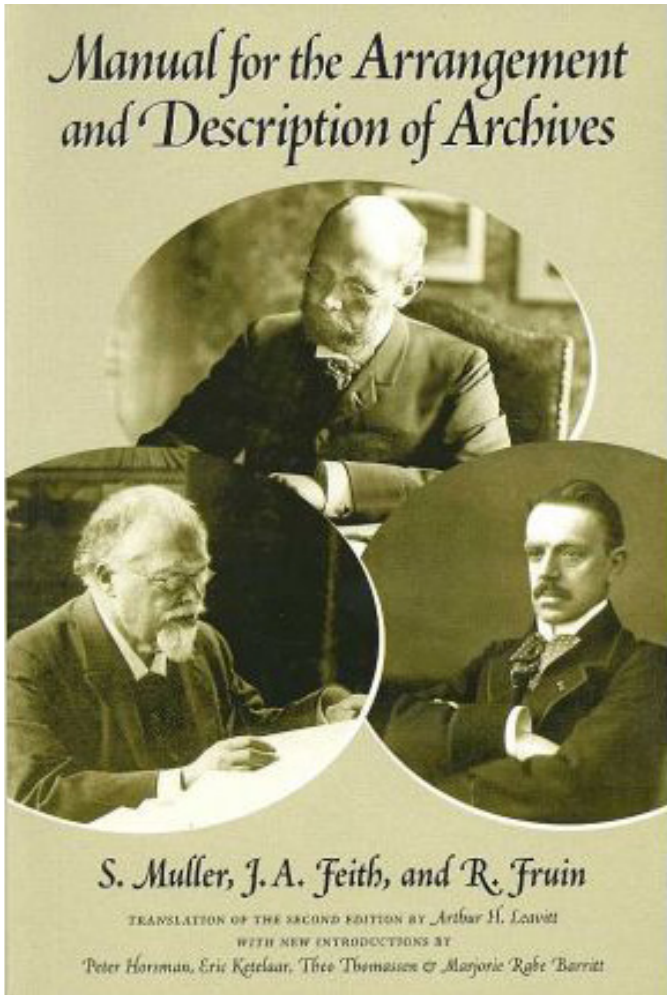
Príspevok vychádza z rozšíreného komentára k výkazom práce v rokoch 2015 – 2016 a k výhľadovým plánom v rokoch 2016 – 2017, ktoré som pôvodne vypracoval na pracovné porady 2. oddelenia spracúvania archívnych dokumentov Slovenského národného archívu. Pri ich písaní som si spomenul, že dnes aktuálne archívne práce a problémy s tým spojené boli akosi aktuálne aj v minulosti. Táto konštanta – stála aktuálnosť však svedčí o tom, že sú to skôr problémy, ktoré síce boli riešené, ale až príliš dlho a v mnohých prípadoch ostali nedoriešené. Dovolím si tvrdiť, že tu máme celoslovenský problém. Len veľmi stručne sa pokúsim o analýzu stále aktuálnych tém slovenského archívnictva, ktorých cieľom je unifikácia, následne aj štandardizácia archívnych postupov pri spracovávaní archívnych dokumentov (archívnych fondov a zbierok), ako aj pri ich sprístupňovaní formou archívnych pomôcok – archívnych diel (sprievodca po archívnych fondoch, opis fondu, inventár, katalóg). V prvom štádiu vo vybraných archívoch, potom v ďalších archívoch a v konečnom štádiu snáď aj vo všetkých archívoch na Slovensku.

I. Analyticko-kritický rozbor

1. téza: Základné archívne práce (hodnotenie, triedenie, usporadovanie, inventarizácia a vyhotovenie archívneho inventára ako najrozšírenejšej archívnej pomôcky v súčasnosti na Slovensku) sú prvým nosným pilierom slovenského archívnictva. Stále je aktuálna otázka a súčasne aj problém – do akej „hĺbky“ (podrobne) spracovať archívne dokumenty (archívny fond) a archívnu pomôcku. Nie je to samoúčelná otázka, ale staronový problém, ktorý už pridlho čaká na riešenie, čo je ešte umocnené logickým rozporom medzi podrobným spracovaním archívnych dokumentov archívneho fondu a nie až tak podrobne vyhotoveným archívnym inventárom. (Paradoxne to môže platiť aj naopak.) Aj v rámci jedného archívneho fondu (jeho jednotlivých častí) môžu byť niektoré spracované podľa dôležitosti podrobnejšie až na jednotliviny, a to už u pôvodcu (sekretariát, dôležité organizačné útvary) a iné, s menšou výpovednou hodnotou, menej podrobne. Pri spracovaní a sprístupnení archívneho fondu a vyhotovení archívneho inventára môžeme tak hovoriť o **kombinovanom prístupe**. To síce môže na jednej strane spôsobiť istú „nevyváženosť“ jednotlivých častí archívneho inventára, ale v konečnom dôsledku vylepší výpovednú hodnotu archívneho fondu ako celku. To si však vyžiada unifikáciu (určenie akýchsi mantinelov) aspoň pri podobných druhoch (typoch) archívnych fondov a následne ich štandardizáciu.

V týchto súvislostiach je na mieste ďalšia nezodpovedaná (pre niektorých snáď aj nezodpovedná) otázka a nevyriešený problém. Je potrebné spracovať archívny fond podrobne, v mnohých prípadoch až na jednotliviny? Podľa základných archívnych pravidiel, príručiek a monografií nie! Primárnou funkciou archívneho inventára a archivára je len evidencia, orientácia a informácia. Už tvorcovia holandskej archívnej príručky *Handleiding voor het ordenen en beschrijven van archieven* (viac o nej pozri článok LENGOVÁ, Miriam. O holandskom archívnictve. In *Fórum archivárov*, 2016, roč. XXV, č. 1, s. 36.) zdôraznili, že úlohou inventára nie je podávať informácie o každej jednotlivine, ale slúži len na informovanie o obsahu fondu. Mali by sme sa zamyslieť, či nestačí použiť iné archívne pomôcky – sprievodcu po archívnych fondoch, opis fondu, prípadne aj dobre (podrobnejšie) vypracovaný preberací zoznam od pôvodcu budúceho archívneho fondu. Tieto riešenia sú však závislé od viacerých faktorov (dôležitosť, výpovedná hodnota archívnych dokumentov, od množstva ešte nespracovaných písomností, počtu pracovníkov a iné).

Pri spracovávaní a sprístupňovaní archívnych dokumentov (archívnych fondov) a vypracovaní archívnych pomôcok máme ďalší problém. Uvedené archívne práce sa robia na základe archívnej teórie, ktorá je síce daná, ale až priveľmi závislá (od princípu provenienčného až po pertinenčne-

Titulná strana holandskej archívnej príručky Johana Adriana Feitha, Samuela Mullera a Roberta Fruina, ktorú v USA v roku 2003 vydala Spoločnosť amerických archivárov v rámci Série klasikov archívnictva

-vecné skupiny písomností), archívnej metodológie, ktorá sa často mení a archívnej metodiky, keď väčšinou absentujú interné inštrukcie a pokyny, prípadne je ich poskromne (niekedy len v ústnom podaní) a nestačia „ošetriť" nielen konkrétne, ale ani podobné archívne práce v jednotlivých archívoch (dokonca ani v jednom archívnom oddelení). Tu vidím jadro problémov, ako aj podnet a východisko pre odborný archívny výskum zameraný na výber len niekoľkých možností, prípadne iba jednej varianty pri spracovaní a sprístupnení archívnych fondov. Tieto potom nielen štandardizovať, ale v archívnej praxi aj dodržiavať.

Pri unifikácii a štandardizácii základných archívnych prác môžeme hovoriť o piatich okruhoch postupov. V prvom rade ide o hodnotenie (výber) a následnú skartáciu, ktorá je snáď najdôležitejším krokom pri archívnych prácach, lebo čo sa vyhodí... Myslím si, že túto archívnu činnosť často podceňujeme. Nie sú k dispozícii ani určujúce a záväzné pokyny pre skartáciu v jednotlivých archívoch. Azda by pomohlo aj vyhotovenie istých interných skartačných zoznamov, ktoré by schvaľovali pracovníci archívu a z kolektívnych konzultácií by sa vyvodili syntetizujúce závery aj v tomto smere. Ďalším okruhom postupov pri archívnych prácach je dôsledné uplatnenie proveniečného princípu pri triedení a usporadovaní písomností, určenie po ktorú archívnu rovinu bude platiť, prípadne či by nebolo vhodnejšie rekonštruovať pôvodné registratúrne uloženie. To sa väčšinou aj deje, ale nie je dané a záväzné ani v tých istých prípadoch (dokonca ani v jednom archíve). Ďalším okruhom je tvorba archívnych signatúr, veľkosť inventárnych jednotiek, tvorba regestov pri inventarizácii (krátke, jednoduché alebo zložené vety, na ktorom mieste a akou formou zvýrazniť, že ide len o sprievodný list, návrh alebo návrh s pripomienkami) a ďalšie. Štvrtým okruhom je tvorba registrov. Až do súčasnosti platia v podstate normy o štandardizácii geografického názvoslovia (vydané Úradom geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky v rokoch 1999 – 2000), ktoré sú záväzné pre verejnú správu. Mnohí archivári o tom asi dodnes nevedia a tí, čo vedeli, nevedeli sa dohodnúť ani na tom, či napíšeme v registroch a regestoch skrátený názov Anglicko alebo oficiálny názov Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska. V týchto súvislostiach sa dostávame do piateho okruhu, elektronického spracovania. Ide o výber a štandardizáciu slovenských vžitých názvov hlavných miest a našich miest a či použiť v geografických názvoch skrátenú alebo neskrátenú vžitú slovenskú podobu oficiálneho názvu. Aj pri elektronickom spracovaní niekto rozhodne, aká forma názvu sa použije. Väčšinou sú to „normovači" s technickým zameraním, ktorí nekonzultujú túto otázku s archivármi ani historikmi.

2. téza: Nearchívne súbory a zbierky v archívoch. Je potrebné vyhodnotiť a snáď aj prehodnotiť doterajší stav a vypracovať metodické inštrukcie a pokyny pre preberanie nearchívnych súborov a archívnych (?) zbierok „umelo" zozbieraných, dokonca vznikajúcich v archívoch. Tieto majú väčšinou svoju registratúrnu príslušnosť a môžu sa zaradiť do príslušných archívnych fondov. V opačnom prípade asi nepatria do archívu.

3. téza: Rôzne (Varia) archívne dokumenty. Tieto vznikajú už v predarchívnom štádiu, dokonca boli a sú súčasťou registratúrnych plánov. Je pre nich charakteristické, že sú to „zhluky" dokumentov a ich definíciou môže byť, že je to nič nehovoriace slovo s nulovou výpovednou hodnotou,

po vecnej a obsahovej stránke priamo pochybné, lebo tam môžeme zatriediť aj papuče starej matere. Môžem vysloviť praktický poznatok, do budúcnosti aj metodické zdôvodnenie a teoretické zakotvenie, že hádam ani neexistuje súbor písomných a nepísomných záznamov pod názvom „rôzne", ktoré by sa nedali identifikovať, pomenovať a zatriediť do príslušných archívnych fondov, ako aj v rámci jedného archívneho fondu, podľa pertinenčne-vecných hľadísk, diplomatických kategórií, opisnou formou, na základe odosielateľa a príjemcu a podobne.

4. téza: Značky a skratky v názve archívnych fondov, v archívnych inventároch (regestoch, registroch) a archívnych publikáciách. Ich tvorba, nejednotné používanie, nesprávne označenie značky ako skratky tiež čaká ani nie tak na riešenie, ako skôr na školenie.

5. téza: Archívne odborné názvoslovie (archívny terminologický slovník). Jeho príprava, snahy o vypracovanie a vydanie snáď ani netreba komentovať. Aj keď viac desaťročí sa hovorí o jeho príprave, v priebehu niekoľkých rokov boli dokonca vypracované solídne podklady a časti budúceho archívneho terminologického slovníka – a tým to aj skončilo.

6. téza: Archívna škatuľa ako nosič informácií o archívnych dokumentoch (archívnom fonde) je tiež doteraz nevyriešený problém. Chýbajú metodické inštrukcie v predarchívnej sfére, nie sú ani interné pokyny v jednotlivých archívoch, ktoré by riešili otázku, aké údaje (identifikačné znaky) by mali byť povinné na archívnych škatuliach a ktoré by tam nemali byť. Môžem konštatovať, že súčasný stav doslova spôsobuje preťaženosť, neprehľadnosť a hlavne zbytočnosť množstvom údajov a informácií uvedených na archívnych škatuliach – a to ako v predarchívnom, tak aj v archívnom štádiu.

7. téza: Vedecko-výskumná alebo odborná archívna činnosť je druhým nosným pilierom slovenského archívnictva. Mnohí archivári si však neuvedomujú, že ide o tú istú činnosť ako v prvom pilieri – o spracovanie a sprístupnenie archívnych dokumentov (archívnych fondov). Je však zameraná na historické témy a regionálne dejiny. Dodnes chýbajú spoločné archívne výskumné úlohy, ktoré by zapojili širší okruh pracovníkov do ich riešenia a výsledky, ktoré by nezostali nedokončené (ako edície dokumentov a ďalšie aktivity v minulosti). Jednotlivci môžu len ťažko zvládnuť kvantum postupov pri archívnych prácach v analytických rozboroch, ktoré ani nemôžu vyriešiť dané problémy a vyžadujú si syntetizujúce závery a hlavne ich uvedenie do archívnej praxe.

Archívna vedecko-výskumná činnosť stojí na troch základoch: 1. Analytický rozbor 2. Syntetizujúci záver 3. Archívna prax. Ak jeden z týchto komponentov chýba, potom nie je dosť možné riešiť dané problémy, unifikovať isté pracovné postupy a už vôbec nie štandardizovať. To všetko je ešte „umocnené" tým, že vedecko-výskumná činnosť nie je systematicky podporovaná, nebýva súčasťou plánovaných úloh a doslova stojí na aktivite a ochote jednotlivcov, či skôr padá na pasivite väčšiny. Snáď nás (ne)poteší skutočnosť, že podobné problémy má aj súčasná slovenská historiografia. Erudovane a pragmaticky to vyjadril historik Viliam Čičaj v svojej práci Výskum obdobia novoveku v slovenskej historiografii (*Historický časopis*, 1997, roč. 45, č. 1, s. 55 – 60.), keď poukázal na to, že na rovnaký problém existuje viac „odborných" názorov, potom určite nie je všetko v poriadku. Elemír Rákoš vo svojom článku Poznámky k archívnej teórii a praxi (*Fórum archivárov*, 1996, roč. VII, č. 5, s. 19.) tiež konštatoval: „Ak sa totiž postuláty archívnej teórie neodrážajú v archívnych činnostiach a neaplikujú v práci na archívnych fondoch, tak je niekde chyba." Tú definoval v nesprávnosti a neaplikovateľnosti výsledkov v teoretických výskumoch alebo v nepochopení výsledkov archívnej teórie. Domnieval sa, že jadro uvedeného problému spočíva v tom, že viacerí archivári nepoznajú, lebo nečítajú a azda aj v tom, že v archívoch je nechuť zamýšľať sa nad otázkami, ktoré vyplývajú z konkrétne vykonanej práce. V archívoch prevažuje rutinný prístup k práci na archívnych fondoch. Stereotyp zabíja tvorivý prístup. Je smutné konštatovať, že tieto slová boli vyslovené pred dvadsiatimi rokmi a sú symptomatické aj v súčasnosti a následne sú signifikantné pre biedu slovenského archívnictva. Podobne konštatovala Zuzana Kollárová v príspevku Veda, veda, veda... (*Fórum archivárov*, 1995, roč. VI, č. 7, s. 1.), že na vedecko-výskumnú prácu v štátnych archívoch snáď aj pasujú slová filozofa: „Všetko už bolo povedané, len to nikto nepočúval..." a môžem dodať, že snáď aj počúval, ale tým to skončilo. Môžeme citovať aj Hamleta slovami Shakespeara: „Slová, slová, slová..." v tom zmysle, že je dosť analýz, rôznych riešení, ale tým to končí. Jasnozrivo sa vyjadril aj archívny expert Tomáš Fiala. Dospel k záveru, že archívny systém je systémom otvoreným, ale zároveň koncovým. Preberá dokumenty, aby ich trvale uschoval. Materiál v archíve však neustále pribúda a postupne pohltí ostatné

časti archívneho systému (bojím sa, že pohltil aj nás) až do takej miery, že archívny systém ustrnie v pohybe a dostane sa do nebezpečenstva dokumentovej smrti. (Niekedy sa mi zdá, že do štádia akejsi latentnej smrti sme sa dostali aj my.)

8. téza: V súčasnosti sa dosť spoliehame na elektronické spracovanie dokumentov, v predarchívnom aj v archívnom štádiu, a snáď i preceňujeme jeho možnosti. Nakoniec aj s počítačmi spojená exaktnosť nás núti odpovedať „jasne" a hlavne konečným spôsobom a štandardizovaným riešením uvedených problémov. Paradoxne aj pri elektronickom spracovaní archívnych dokumentov môžu vzniknúť podobné problémy ako pri klasickom spracovaní. Zdôvodňujeme to tým, že zle premyslenou a zrýchlenou automatizáciou riskujeme zničenie, prípadne oslabenie špecifického informačného bohatstva – výpovednej hodnoty archívnych dokumentov, redukujúc ich na jednoduché generické sekvencie. To znamená, že archívne dokumenty budú spracované podľa komplexu abstraktných pravidiel, modelov a vzorcov v slede jednotlivých častí tvoriacich uzavretý celok. Prekvapivo nám to pripomína pertinenčne-vecný princíp, či už vo forme desatinného systému a registratúrnych (spisových) plánov. V súčasnosti už máme „šablóny" na niektoré archívne práce, ale v rámci nich je istá voľnosť pri výbere... V konečnom dôsledku, čo do počítača „dáme", naprogramujeme (výber vhodných slov a hlavne špecifických archívnych programov) je tiež problém a môžeme len dúfať, keď neskončíme tam, kde sme aj teraz.

Nechajme však bonmoty, ktoré sa síce dobre čítajú, niekedy dokonca donútia sa aj zamyslieť, ale nič neriešia. Z uvedeného však vyplývajú závažné problémy nielen vo vedecko-výskumnej archívnej práci, ale aj v archívnej praxi – pri základných archívnych prácach, keď si každý spracúva archívny fond a vyhotovuje archívnu pomôcku tak trochu podľa seba. To je navyše determinované tým, ako to vie, prípadne nevie. Týmto zhrnutím analyticko-kritického rozboru spracúvania a sprístupňovania archívnych dokumentov (archívnych fondov) ovplyvnených aj fyzickým a psychologickým faktorom (návalom nových pracovníkov, ktorí po zaučení odídu za lepším) sme síce nič nevyriešili, ani sme nemohli. Cieľom bolo len poukázať na doslova akútne problémy slovenského archívnictva.

II. Syntetizujúci záver

V úlohe systemizátora konštatujem, že uvedené problémy a snahy o ich riešenie nie sú špecifické len pre Slovenský národný archív, ale trápia (kvária) aj ďalšie archívy na Slovensku. Musím však upozorniť na tú skutočnosť, že problémy slovenského archívnictva nikto iný za nás nevyrieši, len my sami archivári. Mala by to byť kolektívna práca, v súčasnosti je to skôr kolektívna vina, aj s ďalšími archívmi a s odborom archívov a registratúr MV SR. Iniciatíva by však mala vyjsť od archivárov, či skôr od kolektívov pod vedením vedúcich pracovníkov jednotlivých archívov.

V súčasnosti snáď už ani neplatí stará dobrá akademická zásada, že najlepšia prax je dobrá teória, lebo keď sa musíte spoliehať sami na seba, pričom žiadne „múdre knihy" za vás problémy nevyriešia, možno budete akceptovať aj kacírsku myšlienku, že najlepšia teória je dobrá prax. Aj keď sme túto dobrú prax po dlhých rokoch získali, nevedeli sme ju „predať" – dohodnúť sa (unifikovať) a využiť (štandardizovať) jednotlivé archívne postupy pri spracovávaní a sprístupňovaní archívnych dokumentov (archívnych fondov). Podobne okrídlená veta, že čo nie je na papieri ako keby ani nebolo, je tvrdou realitou súčasného stavu slovenského archívnictva. Filozofujúci archivár by povedal, že obmedzenie odbornými znalosťami nám do istej miery spôsobuje „strnulosť" až neschopnosť dohodnúť sa a vyriešiť dané problémy. Potom snáď aj platí klasický výrok Eugenia Casanovu, že najlepšou archívnou zásadou je nemať žiadnu zásadu. Niekedy mám nedobrý pocit, že podľa tejto zásady postupujeme aj v súčasnosti a tvárime sa, že „odborne až vedecky" pracujeme. To má však logický dopad nielen na samotnú vedecko-výskumnú archívnu činnosť, ale problematickou sa stáva samotná vedecko-výskumná činnosť ako archívna disciplína, kde na jednej strane ide o rozvoj vlastnej archívnej vedy (archivistiky) a archív-

nej praxe, na druhej strane zas o rozvoj a podporu historického bádania v archívoch. A máme ďalší problém – archivár ako historik alebo historik ako archivár. Dovolím si tvrdiť, že ide o archívnu schizmu a z pracovníkov archívu sa stávajú „schizofrenici" v tom zmysle, že máme dilemu čím byť – archivárom alebo historikom, lebo oboje sa dosť dobre robiť nedá (už z časového hľadiska). Uprednostniť by sme mali snáď vlastnú archívnu disciplínu. Žiaľ, aj publikačne schopní archivári sa zameriavajú na tvorbu príspevkov z iných, hoci aj príbuzných spoločenskovedných disciplín, ako na práce z archivistiky.

Môžem (spolu s ďalšími archivármi, ktorí na to upozorňovali viac desaťročí) vysloviť isté požiadavky a námety pre vedecko-výskumnú odbornú archívnu činnosť. Tu sa ukazujú veľké možnosti publikačnej činnosti archivárov, ale aj historikov pracujúcich v archívoch. Súčasťou a základom vedeckej práce v archívoch by mali byť edície dokumentov, dejiny archívnictva, ako aj jednotlivých archívov na Slovensku a dejiny pôvodcov archívnych fondov. Akosi sme pozabudli, že súčasťou slovenských dejín sú aj dejiny inštitúcií, úradov, podnikov, závodov, spolkov, dejiny rodov, rodín a jednotlivcov, vrátane dejín ich písomných pozostalostí. V týchto dejinách by nemali chýbať osobnosti, ale ani radoví zamestnanci, ktorí v týchto inštitúciách pracovali. (Napríklad o biografickom slovníku archivárov sa už dlhšie hovorí a ešte asi dlho hovoriť bude.) Chýba aj súhrnná archívna práca z archívnej teórie. (Archívna teória na Slovensku.) Dôležité je konštatovať, a je to zároveň aj ťažisko mnohých problémov, že absentuje metodika spracovania a sprístupnenia archívnych fondov, nebola a nie je sústredená na želateľnej úrovni, a to ani v jednotlivých archívoch a už vôbec nie v celoslovenskom meradle. Elemír Rákoš konštatoval na stránkach *Fóra archivárov*, že v minulosti sa venovala minimálna pozornosť problematike archívnych fondov a môžem dodať, že to boli skôr kabinetné debaty (v pozitívnom zmysle), aj to len nemnohých, ktorí boli aspoň ochotní počúvať a podľa toho aj pracovať. Podnety z týchto debát však zostávali nedoriešené a neboli opatrené internými metodickými inštrukciami a pokynmi. Elemír Rákoš úderne konštatoval, že azda preto dochádza nezriedka k deštrukcii a fragmentizácii archívnych fondov. Aj v súčasnosti by sme sa mali sústrediť na koordináciu vedeckého výskumu na Slovensku aj v tomto smere.

Aj v medzinárodných súvislostiach (sympóziá, kongresy, konferencie, semináre) a v odbornej archívnej literatúre sa väčšinou rozoberajú a riešia len čiastkové problémy, spravidla sa nenavrhujú jednotné riešenia a chýbajú vedecké rozbory, obecnejšie prijateľné závery, metodické a interné pokyny, čo sa potom negatívne prejavuje aj v archívnej práci.

Ani my sme sa nevyhli „módnym" trendom súčasného historického bádania o mýtoch v našich dejinách. Aj my archivári máme svoje archívne mýty alebo stereotypy v archívnom myslení. Prípadne sú to archívne zvyky až zlozvyky podľa akéhosi zvykového práva. Na základe týchto skutočností potom vznikajú pri riešení problémov v konečnom štádiu „stojaté vody" v slovenskom archívnictve. V týchto súvislostiach sú potom problémom aj doterajšie interpretácie archívnych prác, ktoré sa opierajú viac o konzervatívne definície ako o výskum konkrétneho materiálu, jednotlivých archívnych fondov, z ktorých by sa však mali vyvodiť aj isté syntetizujúce závery. Jedným z archívnych mýtov je aj tvrdenie, že každý archívny fond je iný, jedinečný a treba k nemu pristupovať individuálne, dokonca tvorivo. Myslím si, že pravý opak je pravdou. Napríklad všetky povereníctva (z rokov 1944 – 1960), ale aj odbory, komisie a povereníctva Slovenskej národnej rady (v rokoch 1960 – 1968), ako aj ďalšie ústredné úrady, ale aj podriadené zložky od prvej Československej republiky až po súčasnú druhú Slovenskú republiku sa prekvapivo podobajú, či už organizáciou, štruktúrou, agendou, náplňou práce, spisovou manipuláciou a registratúrnym uložením písomností. Nakoniec to vieme aj z archívnej praxe, že tieto úrady vznikali „jeden z druhého", v podstate preberali kompetencie a činnosť (agendu) od predchádzajúceho úradu, niekedy sa zmenil len ich názov, prípadne to boli časté reorganizácie (hlavne po roku 1945). Tieto potom často „rozkolísali a zmiatli", v mnohých prípadoch tendenčne a účelovo, aj archivárov. A tak vznikla fáma, klasický archívny mýtus o rôznosti, dokonca jedinečnosti a tvorivom prístupe k jednotlivým archívnym fondom, čo priamo iniciovalo tvorbu rôznych súborov dokumentov, archívnych zbierok a v mnohých prípadoch bol porušený aj provenienčný princíp.

Mnohí archivári vidia v archívnej vede len teóriu, akési filozofovanie. Archívnou teóriou sa síce vedecky zaoberá nízky počet pracovníkov, ale aplikáciu teórie (aplikačný výskum) v praxi už vykonáva

väčšina archivárov pri archívnej práci. Poznatky z tejto práce (spracovanie a sprístupnenie archívnych fondov) tiež možno publikovať. Iba vďaka teoretickému a aplikačnému výskumu – už na konkrétnych archívnych fondoch – sa môže zrodiť archívna metodológia na vyššej úrovni, následne sa môže zlepšiť práca v archíve, ktorá opätovne vplýva na archívnu teóriu. Ako sme už spomenuli, základné archívne práce si priamo žiadajú isté jednotné riešenia na základe interných inštrukcií a pokynov jednotlivých archívov, ktorých je však poskromne, a to aj pod heslom: „Hľadajme cesty k rozvoju slovenského archívnictva dialógom, nie monológom!“ (KAMASOVÁ, Marta. Ako ďalej, slovenské archívnictvo? In *Fórum archivárov*, 1993, roč. IV, č.1, s. 4.). História sa opakuje, keď stále tvrdíme, že to všetko je dlhodobý proces. Je to však klišé, skôr výhovorka, zvyk až zlozvyk prerastajúci do archívneho mýtu. Tento dlhodobý proces stále trvá (veď je dlhodobý), možno už aj skončil, len my sme si to nevšimli. Čo je dôležité konštatovať, že výsledky nie sú adekvátne. Tých, ktorí tým vážne argumentujú, by som sa rád opýtal: Dokedy tento dlhodobý proces ešte potrvá?

Na záver môžem zhrnúť, že jednou zo základných vecí, ktoré treba vyriešiť, je zjednotenie platforiem naprieč všetkými systémami spracovávania a sprístupňovania archívnych dokumentov (archívnych fondov), aby tieto systémy hovorili jedným jazykom (aj počítačovým) a následne jasne definovať štandardy. Existuje totiž príliš veľa nekompatibilných aplikácií – analýz, absentujú syntézy k uvedeným archívnym prácam, čo v konečnom štádiu spôsobuje multiplicitu modulov – rôzne riešenia podobných, ale aj tých istých postupov pri archívnych prácach a s tým spojených problémov. Jednoducho povedané:.. „aby sme neboli viac nedospelými, ktorých každý vietor učenia sem a tam hádže a zmieta...“ (List apoštola Pavla Efezským, kap. 4, verš 14).

Sme si vedomí toho, že nami uvedené skutočnosti o súčasnom stave slovenského archívnictva neriešia dané problémy, ani ho riešiť nemôžu. Svoj účel však splnia, keď sa nad danými problémami zamyslíme a ako problémy ich budeme aspoň akceptovať, čo je v podstate dobré východisko a prvé štádium smerujúce k ich riešeniu.

Vladimír Wolfshörndl
Slovenský národný archív

ČO SA STALO SO SLOVENSKOU ARCHIVISTIKOU ...

Ostatný diel Slovenskej archivistiky (2/2013) vyšiel v roku 2014, potom postupne archivárskou verejnosťou preleteli informácie, o ktorých hovorili zástupcovia odboru archívov a registratúr počas zasadnutí redakčných rád tohto periodika a porád riaditeľov štátnych archívov. Prvá sa týkala zvýšenia jej ceny, druhá zníženia jej nákladu alebo vydávania iba v elektronickej forme a tretia dôvodov oneskorenej prípravy ďalších čísiel.

Požiadavka na prehodnotenie a zreálnenie predajnej ceny Slovenskej archivistiky vo vzťahu k **všetkým nákladom spojeným s jej výrobou, tlačou, vydávaním a distribúciou** prišla zo sekcie ekonomiky MV SR v prvej polovici roka 2014. Vtedy odznela aj ďalšia informácia, ktorá mala zásadný vplyv na stanovenie jej novej ceny, a to, že vydávanie odborného časopisu nesmie byť stratové voči jej vydavateľovi. Rozsiahla argumentácia a vysvetľovanie, že ide o jediné odborné periodikum pre pomocné vedy historické, archívnictvo, archívnu teóriu a prax vychádzajúce pravidelne od roku 1966 ... a pod. na tejto situácii nič nezmenila. Pre úplnosť dodávame, že tlač Slovenskej archivistiky musí byť realizovaná prostredníctvom Centra polygrafických služieb Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o tlačovinách č. 17/2014) a distribúcia prostredníctvom L. K. Permanent (Obchodná zmluva č. 89/98/204).

Výsledkom rokovaní medzi zástupcami odboru archívov a registratúr, sekcie ekonomiky a L. K. Permanentu bolo zníženie nákladu z 500 ks na 400 ks (napriek tomu, že sa za ostatné roky priemerne predalo približne 200 – 250 ks časopisu), úprava ceny na základe nižšie uvedených finančných nákladov a dohoda, že ak ministerstvo vnútra, napriek zvýšeniu ceny, pristúpi k rozhodnutiu vydávania časopisu v elektronickej forme, tak pre účely povinných výtlačkov a výmeny odborných časopisov so zahraničím bude tlačiť náklad 100 ks.

Cena za kus s DPH:	
výrobná cena	4,392
poštovné	0,42
paušál	0,3
balné a poštovné	0,15
autorské honoráre	3
marža distribútora	1,570
CELKOM	9,832
Navrhovaná cena	**9,90 EUR**

Nakoľko je výška autorských honorárov vyplácaná distribútorskou spoločnosťou L. K. Permanent a fakturovaná spolu s ostatnými nákladmi ministerstvu vnútra, tak musela byť započítaná do celkových nákladov.

Oneskorenie vydávania Slovenskej archivistiky bolo a je spôsobené objektívnymi dôvodmi, kedy náš odbor plní mnohé, rôzne a najmä časovo neodkladné a náročné úlohy spojené s informatizáciou a na to nadväzujúcou úpravou všeobecne platných právnych predpisov, e-governmentom, implementáciou všeobecného medzinárodného štandardu ISAD G a ďalšími úlohami na úseku štátnych archívov. V tomto roku plánujeme vydať spojené číslo 1 a 2 za rok 2014, ktorého príspevky posúdila redakčná rada ešte v roku 2014. Ďalšie spojené číslo za rok 2015 budú tvoriť príspevky z konferencie Archívy – Pamäť národa, 60 rokov organizovaného slovenského archívnictva, ktorú zorganizoval odbor archívov a registratúr pri príležitosti 60. výročia vydania vládneho nariadenia č. 29/1954 Zb. o archívnictve na území bývalého Československa. Povinnosť Ministerstva vnútra SR zabezpečiť vydanie Slovenskej archivistiky č. 1 a 2/2014 a 1 a 2/2015 v tomto roku je uvedená aj v Pláne hlavných úloh ministerstva vnútra.

Mária Mrižová – Monika Péková
MV SR, SVS, Odbor archívov a registratúr

RUMUNSKÉ ARCHÍVY: 185 ROKOV ICH EXISTENCIE

Každý rok 31. októbra rumunský Národný archív oslavuje takzvaný Archívny deň. Tento dátum sa spája s udalosťami z októbra 1859, keď sa vďaka princovi Alexandrovi Ioanovi Cuzovi (1859 – 1866) spojili archívy kniežactiev Moldavska a Valašska ako následok ich politického zjednotenia.

V roku 2016 sa tento Archívny deň transformoval na Archívny týždeň, čo znamenalo sériu kultúrnych a vedeckých podujatí konaných od 31. októbra do 4. novembra. Pri tejto príležitosti sa uskutočnili minimálne štyri diskusie, ktoré sa zamerali na najpálčivejšie témy súčasnosti:

1. Archívy a mladá generácia – debata s účasťou študentov Fakulty histórie, archívnictva a politológie z Univerzity v Bukurešti.

2. Projekt nového zákona o archívoch – diskusia za účasti pracovníkov rôznych štátnych inštitúcií, ktoré spravujú archív ministerstva zahraničných vecí, vojenské archívy, Archív Národnej rady na štúdium tajných informačných služieb. Aj napriek rôznym pokusom aktualizovať legislatívu pre súčasné potreby je stále platný zákon o archívoch z roku 1996.

3. Archívy a výskumníci a Projekt digitalizácie národného archívu – na tieto témy prebiehala diskusia s reprezentantmi z hlavných výskumných inštitúcií v Bukurešti: Inštitútu histórie Nicolu Iorga, Inštitútu juhovýchodných európskych štúdií, Inštitútu vyšetrovania komunistických zločinov, Národného inštitútu na štúdium totality atď. Diskusia bola zameraná na prístup bádateľov k archívnym dokumentom.

4. Archívne dedičstvo a kultúrne dedičstvo – téma, ktorá spojila archivárov, múzejníkov a knihovníkov z Národného historického múzea, Národného múzea Cotroceni, Národnej rumunskej knižnice, Národného inštitútu, Inštitútu národného dedičstva a ďalších vedeckých ústavov.

Počas podujatia Archívny týždeň boli tiež prezentované tri filmy, ktoré sa týkali archívov a nedávno publikované diela súčasných i bývalých archivárov.

Pýtate sa, prečo bol v minulom roku venovaný archívom celý týždeň na rozdiel od jedného dňa osláv? Pretože v rokoch 1831 – 1832 sa stali archívy oficiálnymi inštitúciami na základe prvých moderných nariadení vydaných pre Moldavské

a Valašské kniežatstvá. Z tohto dôvodu sa v roku 2016 uskutočnili oslavy 185 rokov existencie archívov ako legislatívne zriadených inštitúcií.

Samozrejme už v období pred 19. storočím existovalo množstvo rôznych archívov, ktoré boli sústredené okolo kancelárie kniežatstva, archívy cirkevných inštitúcií alebo súkromné archívy vytvorené vysokými úradníkmi rôznych hodností spomedzi šľachticov. Medzi najstaršie inštitúcie, v ktorých sa uchovávali právne záväzné dokumenty, patrili kláštory. Vďaka svojmu zabezpečeniu mohli uchovávať písomnosti cirkevných aj

Hlavná budova Národného archívu Rumunska v Bukurešti

svetských vydavateľov. Za týchto okolností bola v roku 1775 legalizovaná existencia verejného archívu v sídle metropolitu v Bukurešti, kde mohli byť uchovávané rôzne súkromné dokumenty.

Avšak o oficiálne zriadených valašských archívoch môžeme hovoriť až od 1. mája 1832 a moldavských archívoch od 1. januára 1832, ako už bolo spomenuté vyššie, v súvislosti s nariadeniami (*Organic Regulations*) vydanými z iniciatívy ruského generála Pavela D. Kiseleffa, ktorý bol vymenovaný za guvernéra týchto dvoch rumunských kniežatstiev v rokoch 1829 – 1834.

V skutočnosti išlo v nariadeniach len o zmienky o archívoch v teoretickej rovine, keďže právna úprava neodkazovala na samotnú archívnu činnosť, ale výhradne sa zameriavala na čerpanie financií a počet zamestnancov v archíve. Absencia jasného nariadenia pre archívy bola citeľná aj v nasledujúcom období, napriek podpore rôznych správcov ako napr. Gheorghea Asachiho (1788 – 1869, správca Moldavska v rokoch 1832 – 1849), Iona Heliadea Rădulescuho (1802 – 1872, správca vo Valašsku v rokoch 1843 – 1848) alebo Grigoreho Alexandrescu (1810 – 1885, správca vo Valašsku v rokoch 1849 – 1854), známe osobnosti rumunského kultúrneho života.

Dôležité je spomenúť pokus o zavedenie zákona o organizácii a hodnotení archívnych dokumentov z roku 1840. Ale až v roku 1862, po zjednotení kniežatstiev na jeden zakarpatský región, sa archívy ako inštitúcie zlúčili pod tzv. generálne riaditeľstvo so sídlom v Bukurešti a boli podriadené ministerstvu spravodlivosti, kultov a verejného školstva. Aj archívy, ktoré sídlili v Jasy (hlavné mesto Moldavska), boli podriadené riaditeľstvu v Bukurešti. Dokumenty boli rozdelené do dvoch skupín, na skupinu dokumentov s historickou hodnotou a skupinu dokumentov s praktickou hodnotou. O dva roky neskôr, v roku 1864, základný písomný materiál v archívoch vzrástol pri príležitosti vydania dekrétu princa Alexandra Ioana Cuzu, podľa ktorého boli kláštorné majetky sekularizované, následkom čoho pripadlo veľké množstvo archívneho materiálu do vlastníctva štátu.

V dejinách rumunských archívov hrajú dôležitú úlohu nariadenia vydané princom Karolom I. (1866 – 1881, neskôr rumunský kráľ 1881 – 1914) v rokoch 1869 a 1872. Rovnako významnú úlohu v riadení archívov zohrali viaceré osobnosti z oblasti kultúry ako napr. básnik Vasile Alecsandri (1821 – 1890, riaditeľ generálneho riaditeľstva archívov 1860 – 1863) a Cezar Bolliac (1813 – 1881, riaditeľ 1864 – 1866), ale predovšetkým dlhoročný riaditeľ a známy lingvista Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838 – 1907, riaditeľ 1876 – 1900) a historik Dimitrie Onciul (1856 – 1923, riaditeľ 1900 – 1923).

Dejiny archívov na území Sedmohradska siahajú do stredoveku vďaka starostlivosti najvyšších uhorských predstaviteľov o písomnosti, a to až do momentu, keď Uhorské kráľovstvo zmizlo z európskych máp v prvej polovici 16. storočia. Neskôr, dôsledkom integrácie Sedmohradska do habsburskej monarchie na konci 17. storočia, sa systém uchovávania a konzervácie dokumentov značne zlepšil. Najdôležitejšie bolo nastavenie systému registrov na úrovni hlavných administratívnych inštitúcií. Súčasne so založením ústredného uhorského archívu v roku 1875 vznikol vnútorný systém sústredenia dokumentov v štátnych

ústredných archívoch v Budapešti (*Országos Levéltár* – Krajinský archív) a vo Viedni (*Haus-, Hof- und Staatsarchiv* – Rodový, dvorský a štátny archív). Tento sa potom používal v Sedmohradsku i pre oblasti Banát a Bukovina.

Koniec prvej svetovej vojny priniesol Rumunom možnosť zjednotiť sa. V roku 1918 boli kniežatstvá Besarábia, Bukovina, Sedmohradsko, Banát a Marmaroš spojené (zjednotené) s Rumunským kráľovstvom. Politické zjednotenie štátu malo za následok úspešný pokus zjednotiť jednotlivé časti kráľovstva aj v oblasti archívnictva. V roku 1920 bol založený archív v Kluži (pre Transylvániu a územia, ktoré predtým patrili pod uhorskú nadvládu), v Černoviciach v roku 1924 (pre Bukovinu) a Kišiňove v roku 1925 (pre Besarábiu a oblasti, ktoré boli predtým pod nadvládou Ruska).

Za týchto okolností vstúpil v roku 1925 do platnosti nový zákon pre štátne archívy. Okrem iného boli zriadené aj regionálne riaditeľstvá archívov. Štátne archívy ako celok zostali podriadené ministerstvu školstva. V tomto období na čele rumunského archívnictva stáli také osobnosti ako Constantin Moisil (1876 – 1958, riaditeľ 1923 – 1938) a Aurelian Sacerdoțeanu (1904 – 1976, riaditeľ 1938 – 1953).

Po nástupe komunistov k moci, podľa sovietskeho vzoru, prešlo riadenie štátnych archívov v roku 1951 pod správu ministerstva vnútra. Historik A. Sacerdoțeanu sa ako posledný riaditeľ rumunských archívov za čias komunistického režimu snažil poukázať na dôležitosť archívov pri historickom výskume. Žiaľ, po jeho odchode bolo riadenie archívov odkázané na osoby dosadzované na základe politického výberu, ktoré nemali nič spoločné s historickými vedami. V súvislosti s prechodom pod ministerstvo vnútra nastala radikálna zmena v činnosti archívov, pretože odvtedy bola využívaná predovšetkým možnosť utajenia a zákaz prístupu k dokumentom. Existencia tzv. „tajného fondu“ pretrvala počas celého obdobia komunizmu a istý čas po jeho páde v roku 1989. Zmenil sa len názov fondu na tzv. „špeciálny fond“. Možno ani nie je potrebné spomenúť, že počas komunistickej vlády politici aktívne zasahovali do chodu archívov, a to napriek snahám mnohých archivárov udržať vedecký charakter týchto inštitúcií.

Po páde komunizmu sa rumunské štátne archívy nezmenili okamžite a prežívali v akejsi letargii. Hoci za riaditeľov boli vymenovaní historici, patrili k osobám so xenofóbnymi a nacionalistickými názormi, ako napr. Ioan Scurtu (narodený 1940, generálny riaditeľ 1991 – 1996) a Corneliu Lungu (narodený 1943, generálny riaditeľ 2002 – 2007).

V roku 1996 bol prijatý nový zákon, ktorý mal regulovať aktivity v archívoch a pri tejto príležitosti bol Štátny archív premenovaný na Národný archív Rumunska. Bez toho, aby bolo poskytnuté akékoľvek vysvetlenie, sa vo všetkých oblastiach archívnej činnosti stal zákon takmer okamžite zastaralým. Žiaľ, dnes sa rumunské archívy riadia rovnakým zákonom ako pred dvadsiatimi rokmi. Od roku 2008 sa vykonalo mnoho krokov na prijatie nového, oveľa liberálnejšieho zákona, ktorý by vysvetľoval záležitosti týkajúce sa implementácie európskych odporúčaní: jednoduchší prístup k archívnym dokumentom, modernejší pohľad týkajúci sa tzv. „Národného archívneho fondu“, reciprocný vzťah s novou legislatívou v Rumunsku atď. Je to však nekonečný boj s byrokraciou. Archívy stále spadajú pod správu ministerstva vnútra, čím sa dostávajú do úzadia vo vzťahu k verejnosti.

Pokiaľ ide o vnútornú štruktúru Národného archívu Rumunska, tvoria ho archívy centrálnych inštitúcií Rumunskej republiky, tzv. Centrálny historický národný archív (*Central Historical National Archives*) a 42 územných zložiek – archívov 42 okresov Rumunska. Dnes sa tento systém organizácie javí viac centralizovaný ako je potrebné a tiež príliš konzistentný. Nový koncept organizácie, ktorý by vychádzal z rozdelenia Rumunska na 8 regiónov, by bol oveľa vhodnejší a umožnil by optimálnejšie členenie archívov.[1]

V roku 2007 bol vymenovaný nový organizačný manažment archívu. Generálnym riaditeľom sa stal historik Dorin Dobrincu (narodený v roku 1972), ktorý sa niekoľkokrát snažil o reformu archívov s cieľom ich modernizácie. Tieto tendencie pokračujú do určitej miery dodnes aj pod vedením nového riaditeľa Ioana Drăgana (narodený v roku 1948, na poste riaditeľa od roku 2012).

[1] Štruktúra rumunských archívov kopíruje územno-správne členenie krajiny, ktoré je rovnaké ako v roku 1968, keď bolo Rumunsko rozdelené na 41 okresov (v rumunčine *judet*, odkazujúce na stredoveký termín špecifický pre Valašsko) a jeden okres reprezentujúci Archív mesta Bukurešť. V roku 1998 bolo vytvorených 8 regiónov v súvislosti s integráciou Rumunska do Európskej únie, avšak toto odporúčanie nebolo náležite uvedené do praxe.

Realizujú sa dva veľké projekty digitalizácie a sú už viditeľné aj náznaky zlepšenia. Ide o tzv. Integrovaný informačný systém – Systém Národného archívu,[2] financovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, ktorý predstavili v roku 2011 a implementovaný bol v nasledujúcom roku. V roku 2014 bol spustený projekt *Medievalia*,[3] v spolupráci s Univerzitou v Bukurešti, "Babeș-Bolyai" univerzitou v Kluži a Národným archívom Nórska, ktorý sa zameriava na digitalizáciu archívnych dokumentov vydaných do roku 1600. Hlavným cieľom projektu je vytvoriť obsiahle databázy a uľahčiť prístup k archívnym dokumentom zachovaným a uloženým v Národnom archíve v Rumunsku. Od augusta 2014 sa začali spracovávať inventáre rôznych fondov a zbierok, ktoré sa nachádzajú v národnom archíve a postupne sú zverejňované na oficiálnej stránke inštitúcie: www.arhivelenationale.ro.[4] Doteraz je zverejnených 1 500 inventárov.

Aj napriek týmto úspechom je Národný archív Rumunska stále prehliadaný. Kompetentní činitelia nevidia, akú úlohu zohrávajú archívy v rámci rumunskej spoločnosti. Následkom tohto ignorantského postoja bol znížený počet zamestnancov v archívoch. Finančná a logistická podpora je napriek nepatrným zlepšeniam v posledných rokoch rovnako nedostatočná a zďaleka nepokrýva potreby inštitúcie. Na záver možno skonštatovať, že existuje zámer zmodernizovať rumunské archívy a doviesť ich na úroveň archívov 21. storočia, ale inštitucionálna stagnácia pretrváva a predstavuje vážnu prekážku.

Serban Marin
Národný archív Rumunska

Preklad: Mgr. Zuzana Hasáková, Archív Rozhlasu a televízie Slovenska, Sekcia technickej realizácie

[2] Portál projektu: http://bit.ly/2lH6B2e.
[3] Portál projektu: http://bit.ly/2kBx1lh.
[4] Inventáre archívnych fondov sú prístupné na webovej stránke http://www.arhivelenationale.ro/index.php?lan=0&page=313 a archívnych zbierok na portáli http://www.arhivelenationale.ro/index.php?lan=0&page=314.

SLOVENSKÉ ARCHIVNICTVÍ V PODZIMNÍM SEMESTRU 2016 NA MASARYKOVĚ UNIVERZITĚ V BRNĚ

V současné době stále se zmenšující, sbližující se a spolupracující Evropy přišel vedoucí Ústavu pomocných věd historických a archivnictví Dr. Petr Elbel s myšlenkou bližšího seznámení posluchačů s archivy a archiváři v Rakousku. V podzimním semestru 2015 měli v průběhu dvanácti odpolední možnost posluchači a kolegové na pracovišti nahlédnout do jednotlivých archivů – Rakouského státního archivu, archivů zemských, městských, vysokoškolských i dalších. Tento model se osvědčil, a proto jsme v podzimním semestru 2016 přistoupili k podobnému cyklu přednášek o slovenském archivnictví.

Základním motivem pro cyklus o slovenském archivnictví bylo bližší poznání slovenského archivnictví a možnost nahlédnout a případně i srovnávat, jak se ve slovenském archivnictví promítly archivní normy z doby společného státu, a jak se obor vyvíjí v samostatné Slovenské republice po roce 1992. Měli jsme na mysli přispět k udržení živých kontaktů mezi našimi posluchači (českými i slovenskými) a slovenskými archiváři.

Cílem projektu přednášek bylo představit co nejširší spektrum nejrůznějších typů archivů od ústředních, přes regionální, městské, specializované i církevní. Abychom postihli celé bohatství slovenského archivnictví, potřebovali bychom nejméně semestry dva. Proto jsme velmi vděčni těm archivářům, kteří naše pozvání přijali, a omlouváme se těm, na které v tomto prvním cyklu přednášek nedošlo.

Vtěsnat do tří vyučovacích hodin přehled historického vývoje archivů, osobností, které je utvářely, budov, které archivy využívaly a využívají, charakteristiku alespoň nejdůležitějších fondů nebyl úkol zcela snadný. Významnou pomocí byly pečlivě připravené powerpointové presentace, ke kterým se posluchači mohli a mohou jako k učebním materiálům vracet. Ve většině příspěvků byli zmíněny základní archivní normy jako vládní nařízení o archivnictví č. 29/1954 ze 7. května 1954, archivní zákon 75/1975 Z. z., ale i moderní archivní zákon č. 395/2002 Z. z. ze 17. května 2002 *o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov* a hlavně jeho poslední novela z 1. listopadu 2015, která nově strukturuje síť archivů na Slovensku a jejímž dopadům se archiváři i dnes aktuálně věnují.

Cyklus přednášek zahájili v úterý 27. září zástupci Slovenského národního archivu Mgr. Erika Javošová, PhD. a doc. Ivan Galamboš. Dr. Javošová

představila strukturu slovenských archivů a místo Slovenského národního archivu v ní. Dotkla se předchůdců SNA a proměny názvů do dnešní doby. Důraz položila na základní vnitřní členění archivu na oddělení, kterými jsou: *oddelenie služieb verejnosti*, *oddelenie ochrany archívnych dokumentov*, *oddelenie spracovania archívnych dokumentov 1*, *oddelenie spracovania archívnych dokumentov 2 a Slovenský banský archív v Banskej Štiavnici*. Přistoupila i k popisu hlubšího členění práce jednotlivých oddělení. Po podrobnějším přiblížení fondů a práce v oddělení zpracování archívních dokumentů 2 věnovala pozornost jednotlivým významným archiváliím od nejstarších listin, přes úřední knihy po pečetě, typáře, mapy, plány ad. Vedoucí restaurátor Slovenského národního archivu doc. Ivan Galamboš představil tajemství své práce, jednotlivé postupy restaurování na příkladě restaurování kodexů *Knižnice Bratislavskej kapituly* z 15. století. Bylo radostí sledovat, jak se restaurátorům pod rukama proměňují poškozené kodexy v opět krásná díla.

V úterý 4. října se prostřednictvím Mgr. Janky Schillerové a Ing. Mgr. Juraja Michelíka posluchači seznámili s vývojem dříve Státního ústředního báňského archivu v Banskej Štiavnici dnes Slovenský báňský archiv v Banskej Štiavnici, jako oddělení Slovenského národního archivu. Mgr. Schillerová nastínila práci jednotlivých báňských úřadů, z jejichž písemností se postupně vyvíjel resortní archiv. Zakládací listina z 30. března 1950 dala vzniknout nové instituci, do níž se následně stahovaly písemnosti jednotlivých báňských úřadů nejen z okolí. Fondu Hlavného Komorskogrófskeho úradu se věnoval Juraj Michelík.

Následujících 6 úterků měli posluchači možnost postupně nahlédnout do několika státních archivů s regionální působností. I zde kolegové archiváři představili historický vývoj svých archivů, provedli posluchače fondy, budovami i nejzajímavějšími písemnostmi. Vystřídaly se PhDr. Lenka Pavlíková s přednáškou *Štátny archív v Bratislave v štruktúre slovenského archívnictva* (11. 10.); Mgr. Ľubica Kováčová *Pôsobnosť Štátneho archívu v Prešove. Predarchívna starostlivosť u nás* spolu s PhDr. Boženou Malovcovou *Popradský archív v prúde času. Archivári nie sú len úradníci* (18. 10.). Na ně navázala 25. října 2016 PhDr. Jana Kurucárová s výkladem *Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči, história a súčasnosť*. Do Nitry a tamních fondů posluchače zavedl PhDr. Peter Keresteš, PhD. *Štátny archív v Nitre: archív s regionálnou územnou pôsobnosťou* (8. 11.). S PhDr. Júliou Ragačovou jsme měli možnost nahlédnout do vývoje archivu v Trnavě: *Od mestského k Štátnemu archívu v Trnave. Stáročná cesta jednej archívnej inštitúcie* (15. 11.). V úterý 22. listopadu posluchači věnovali pozornost nejvzdálenějšímu městu Košice a jeho archivům. PhDr. Richard Pavlovič, PhD. představil státní archiv v Košicích v přednášce *Dejiny a súčasnosť Štátneho archívu v Košiciach*. Následně se posluchači „přemístili“ do Archivu města Košice, kde v přednášce Mgr. Martina Bartoše sledovali výklad *Archív mesta Košice v minulosti a dnes*. Toto nahlédnutí do městského archivu, donedávna jediného archivu městského typu na Slovensku, bylo velmi zajímavé a inspirativní.

Další dvě setkání byla věnována specializovaným archívům. S velkým zájmem jsme očekávali představení vývoje Archivu Univerzity Komenského v Bratislavě. Naši posluchači mají velmi blízko náš Archiv Masarykovy univerzity, v němž pracují naši nedávní absolventi, a tak je velmi zajímalo srovnání typů fondů, počtu pracovníků, zařazení archivu v rámci struktury univerzity. Původní příslib přednášky PhDr. Rudolfa Hudce, PhD. se nakonec pro jeho dlouhodobou nemoc neuskutečnil a představení práce archivu se navíc ujala Mgr. Mária Grófová, pracovnice tohoto archivu a současně předsedkyně Spoločnosti slovenských archivárov. Úvodem zmínila starší slovenské vzdělávací instituce, důsledně přiblížila vývoj jednotlivých fakult a jejich péči o archivní písemnosti, sledovala i obtížný zápas o eman-

cipaci archivu jako samostatného pracoviště, které dnes pracuje v rámci resortu kvestora univerzity. Bez představení uměleckého ztvárnění talárů, insignií, řetězů, slavnostních fanfár a jejich fondů/sbírek ale i publikační činnosti jednotlivých pracovníků archivu by přehled práce archivářů nebyl úplný. V další presentaci představila Mária Grófová aktivity Spoločnosti slovenských archivárov: *Slovenské archívnictvo a Spoločnosť slovenských archivárov.* Úvodem přiblížila vývoj péče o archivní fondy na Slovensku v jednotlivých správních oblastech – jak župách, tak městech i církevních institucích a odůvodnila nové pojetí po vládním nařízení 1954. Následně uvedla hlavní body vývoje společnosti, jednotlivé osobnosti, které život SSA utvářely, cíle kterými se práce řídí. Zmínila i konferenční a publikační činnost. Společnost se ohlíží již za dvaceti uskutečněnými odbornými konferencemi s názvem Archívne dni i bohatou publikační činností.

Dne 6. prosince přijeli svůj archiv představit Mgr. Ing. Ľubomír Ďurina a Mgr. Pavol Pytlík z Archívu Ústavu pamäti národa. Při výkladu ředitele archivu L. Ďuriny: *Archív Ústavu pamäti národa a jeho postavenie ako pamäťovej inštitúcie* si posluchači uvědomili, jak obtížné je pracovat s velmi specifickým archivním materiálem svým způsobem „stále živým", jehož obsah dopadá a ovlivňuje i dnes aktivní osoby ve společenském i politickém životě. Není snadné řádně naplňovat archivní zákon i zákon, na jehož základě archiv vznikl, a ustát veřejný tlak, tlak médií apod. Nemohl nepadnout dotaz na existenci údajů ve svazcích ve vztahu k našemu vicepremiérovi Andreji Babišovi. Otázkám vzniku jednotlivých fondů a jejich zpřístupňování se věnoval pracovník badatelny Mgr. Pavol Pytlík v přednášce *Genéza archívnych fondov a sprístupňovanie dokumentov pre bádateľskú verejnosť.*

Celý cyklus přednášek uzavřeli zástupci soukromého archivnictví, speciálně archivnictví katolické církve. Obecný přehled o tématu předložil Mgr. Robert Gregor Maretta z Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě v přednášce *Archívnictvo Katolíckej cirkvi na Slovensku.* Poukázal na legislativu, z níž archivnictví katolické církve musí vycházet, ať se jedná o *Codex iuris canonici* na straně jedné a archivní normy státu vydávané ve sbírce zákonů Slovenské republiky. Referent poukázal na poněkud odlišnou archivní terminologii v předpisech církve a současné státní archivní terminologie. Přiblížil historičnost jednotlivých dokumentů i fondů církevních institucí. Stranou nemohl ponechat negativní dopady na církevní archivy, které způsobily historické události druhé světové války a následného totalitního režimu, kdy byly archiválie postátněny a často nepřehledně ničeny. Současné snažení církevních institucí o emancipaci a důslednou archivní péči, jak ji stanovují výnosy ministerstva vnitra, jsou spíše v počátcích.

Poslední přednáškou, která v rámci cyklu odezněla a celou sérii uzavřela, byla přednáška Mgr. et Mgr. Vladimíra Olejníka *Archívy a archívne fondy Spišskej Kapituly – dejiny, súčasnosť a perspektívy.* Rozsáhlý fond Spišské kapituly a Spišského biskupství od 1776 je umístěn jednak ve vlastním archivu Spišské Kapituly, ale také jako depozitum ve státním archivu v Levoči, kam byl přebírán po roce 1954. Virtuálně posluchači prošli jednotlivá místa uložení archivu kapituly a biskupství v Katedrále sv. Martina.

Celou sérií přednášek procházela jako červená nit otázka dopadů novely archivního zákona č. 395/2002 Z.z. z 1. listopadu 2015, která vytvořila nové státní archivy s regionální územní působností, jejímž důsledkem jsou přesuny jednotlivých poboček resp. pracovišť a tím daná delimitace značného množství archivního materiálu.

Posluchače také zajímala různá specifika slovenské/uherské správy jako je role palatína, župních úřadů, nových velkých žup jako dopad župního zákona 126/1920 Sb. Pozornost se soustředila i na specifické fondy hodnověrných míst.

Při zpětném ohlédnutí na celý cyklus přednášek pociťujeme radost a uspokojení ze vzájemných srdečných kontaktů i z dopadu přednášek na posluchače archivnictví. Projevily se v rámci zkoušení na závěr semestru, že zvláště pro slovenské studenty měl tento cyklus velký význam, protože jim přiblížil studovanou profesi na domácí půdě a přispěl k jejich motivaci pro práci ve slovenských archivech. Jedním z navazujících projektů bude i exkurze do některých poznaných archivů plánovaná na květen 2017.

V souvislosti s vnitřním hodnocením si uvědomujeme, že stranou prozatím zůstala školská pracoviště, která archivnictví vyučují. Kontakt s těmito pracovišti by mohl prohloubit spolupráci studentských sekcí archivních společností. Nebyla také možnost seznámit se s řídícím orgánem slovenského archivnictví, odborem archivů a registratur. A nestihli jsme nahlédnout do dalších slovenských archivů. Tak před námi stojí výzva v tomto cyklu přednášek pokračovat a v blízké budoucnosti připravit cyklus Slovenské archivnictví II.

Jiřina Štouračová
Ústav pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta Masarykova univerzita v Brne

Z ROKOVANÍ ZDRUŽENIA ARCHÍVOV EURÓPY A EURÓPSKEJ RADY NÁRODNÝCH ARCHIVÁROV V BRATISLAVE

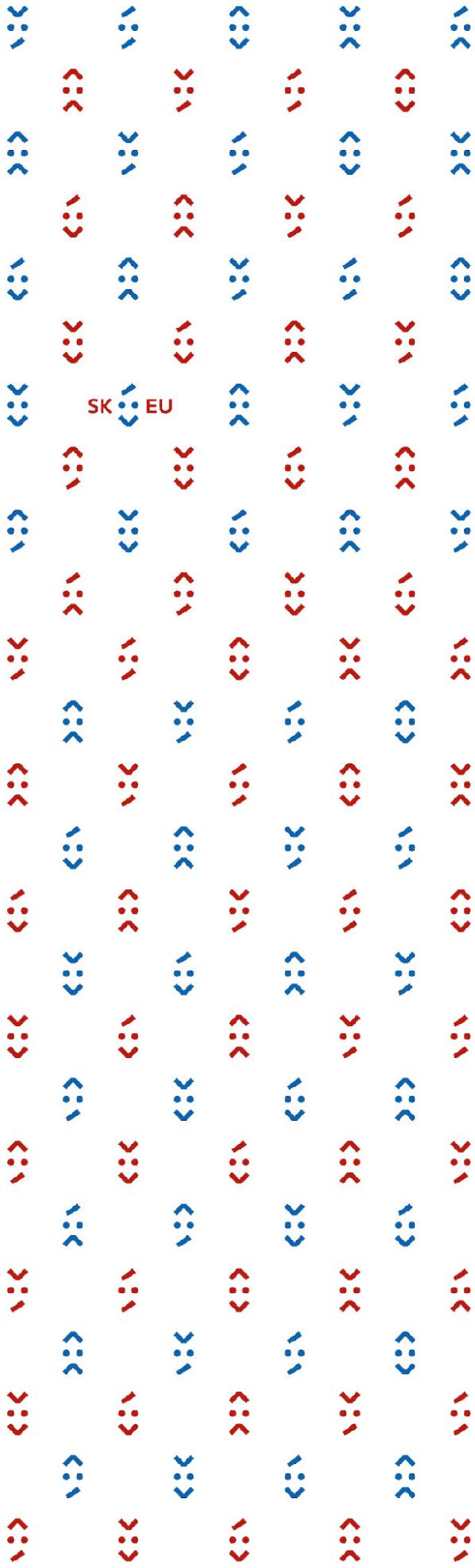
Počas predsedníctva Slovenskej republiky v Rade Európskej únie (EÚ) sa v dňoch 28. a 29. novembra 2016 stretli zástupcovia riadiacich orgánov archívnictva a národných archívov v Bratislave na pravidelnom zasadnutí Združenia archívov Európy (EAG) a rokovaní Európskej rady národných archivárov (EBNA).

Zasadnutie EAG otvoril generálny riaditeľ Sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra SR Ing. Adrián Jenčo a pozdravný príhovor predniesla riaditeľka odboru archívov a registratúr Mgr. Mária Mrižová. Samotné odborné rokovanie viedol Julien Guerier, zástupca Európskej komisie (EK). Program zasadnutia EAG reagoval na výsledky rokovania počas predchádzajúceho predsedníctva Holandského kráľovstva v Rade EÚ, kde sa stanovili priority a časový harmonogram činnosti EAG. Z rokovaní vyplynulo, že za prioritné úlohy sa považujú problematika elektronického archivovania (garant Anglicko), ochrana údajov v nadväznosti na implementáciu nového nariadenia do mája 2018 (garant Francúzsko) a európske projekty (garant Holandské kráľovstvo). Tieto tri priority tvorili aj obsah rokovaní EAG v Bratislave 28. novembra 2016. V Bratislave sa po prvýkrát použil zmiešaný formát rokovania (oproti zaužívanému plenárnemu rokovaniu), a to rokovanie v pracovných skupinách k jednotlivým prioritám a ich vyhodnotenie v pléne s následnou diskusiou. Zástupcovia Slovenskej republiky sú členmi skupín pre elektronické archivovanie a ochranu údajov. Garant pracovnej skupiny pre elektronické archivovanie konštatoval, že objem a variabilita elektronických registratúrnych záznamov predstavuje rôznorodé výzvy s nemenej dôležitou otázkou, ktorá sa týka elektronického archivovania, očakávaní odbornej i laickej verejnosti pri prístupe k nim. V rámci prvej pracovnej skupiny sa rokovalo o možnostiach spolupráce s DLM fórom a projektom European Archival Records and Knowledge Preservation (E-ARK). Členovia pracovnej skupiny vypracujú odporúčanie pre komisiu v oblasti elektronického archivovania a definujú konkrétne oblasti činnosti pre EAG.

Predmetom rokovania a diskusie druhej pracovnej skupiny bolo prerokovanie verzie 0.2 Etického kódu archivára pri poskytovaní archívnych služieb v nadväznosti na implementáciu nového nariadenia (EU) 2016/679 Európskeho parlamentu a Rady EÚ z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb s ohľadom na spracovanie osobných údajov a voľnom pohybe týchto údajov, ktoré nadobúda účinnosť 25. mája 2018. Cieľom nového nariadenia je harmonizovať existujúce zákony na ochranu dát v jednotlivých členských štátoch EÚ. Nariadenie zavádza tieto pravidlá: právo byť zabudnutý, lepšiu kontrolu nad svojimi osobnými údajmi, právo osoby previesť svoje osobné údaje k inému poskytovateľovi služieb, právo na informácie v zrozumiteľnom a jednoduchom jazyku atď. Konsolidovaný návrh zásad bude prerokovaný na ďalšom zasadnutí zástupcov EAG počas predsedníctva Malty v Rade EÚ.

Tretia pracovná skupina sa venovala problematike európskych projektov. EÚ financovala niekoľko

projektov, ktoré priniesli povzbudivé výsledky na úseku uchovávania, propagovania a umožňovania prístupu k archívnemu dedičstvu (Archives Portal Europe network – APEnet, Archives Portal Europe network of excellence – APEX, E-ARK). Tieto projekty by mohli tvoriť základ pre ďalšiu spoluprácu, rozvoj udržateľnosti a skúsenosti z ich realizácie by mohli byť využité napr. pri vyhľadávaní partnerov, podávaní žiadostí o financovanie, využívaní kontaktov s oddeleniami financovania v Európskej komisii.

Zasadnutie EBNA otvoril a viedol zástupca odboru archívov a registratúr (PhDr. Mária Špánková). V nadväznosti na výsledky zasadnutia v Haagu bola nosným bodom rokovania prezentácia zástupcov Belgicka a Holandska, ktorá sa zaoberala možnosťami a stratégiou posilnenia vplyvu archívov členských krajín EÚ vo vzťahu k EK. Ďalším bodom programu bola informácia talianskej zástupkyne o činnosti pracovnej skupiny pre ľudské práva Medzinárodnej rady archívov.

Sumarizujúcu informáciu o výsledkoch rokovaní konzervátorov Európy a nové perspektívy na úseku ochrany archívnych dokumentov predniesol koordinátor István Kecskeméti z Fínska.

Problematikou podpory činností zameraných na ochranu a obnovovanie poškodených archívnych dokumentov a archívov sa zástupcovia EAG zaoberajú pravidelne, a to na základe odporúčania Rady EÚ z roku 2005 o prioritných činnostiach zameraných na prehĺbenie spolupráce v oblasti archívov v Európe (2005/835/ES) pod vedením Nemecka. O poznatkoch a praktických skúsenostiach zo stretnutia odborníkov, ktoré odzneli počas konferencie v Berne v októbri 2016 informovala Andrea Hänger z Nemecka. Odborníci a profesionáli v oblasti ochrany archívnych dokumentov diskutovali o potrebách, výzvach a praxi bezpečných útočísk pre archívy v ohrození.

Záverečná časť programu obsahovala prezentáciu a štandardné informácie o podujatiach, ako sú aktuálne riešené európske projekty (E-ARK, APEF, ICARUS).

Prezentácie a sprievodné texty k príspevkom, ktoré odzneli počas dvoch rokovacích dní, sú k dispozícii na webovej stránke Ministerstva vnútra SR, v záložke odboru archívov a registratúr alebo na nasledujúcom linku https://www.minv.sk/?europska-rada-narodnych-archivarov-ebna-a-zasadnutie-zdruzenia-archivov-europy-eag-v-bratislave-28-29-novembra-2016.

Monika Péková
MV SR, SVS, Odbor archívov a registratúr

KLEMENTINUM A JEZUITSKÁ VEDA

Klementinum je po Pražskom hrade druhým najväčším pamiatkovým komplexom v Prahe s rozlohou 2 ha. V súčasnosti v ňom sídli Národná knižnica Českej republiky. Na začiatku 13. storočia tu stál Kostol sv. Klimenta, okolo ktorého vyrástol dominikánsky kláštor. V kláštore sa v rokoch 1278 – 1346 konali české zemské snemy a bol aj sídlom inkvizície. Okrem toho tu od roku 1347 fungovala pod vedením dominikánov vysoká škola (*studium generale*), ktorá bola na žiadosť samotných rehoľníkov v roku 1383 včlenená do Karlovej univerzity. Dominikáni sa stali spolutvorcami scholastického myslenia a vzdelávacieho systému, čím veľkou mierou prispeli v stredoveku k rozvoju latinského písomníctva a vzdelanosti. V novoveku sa na oblasť vedy, misijnú činnosť a pastoráciu sústredila Spoločnosť Ježišova. Do Prahy prišli prví jezuiti na pozvanie Habsburgovcovv v roku 1556 a na základoch zaniknutého stredoveké kláštora bratov kazateľov vybudovali latinskú školu nazvanú podľa patrocínia Kostola sv. Klimenta Klementinom. O šesť rokov neskôr bol vznik školy potvrdený zlatou bulou Ferdinanda I., a tak sa od roku 1562 táto vzdelávacia inštitúcia nazývala Ferdinandovou akadémiou (*Academia Ferdinandea*). Tvorilo ju gymnázium, filozofická a teologická fakulta. Na vysokú školu, ktorej absolventi získali všeobecne platné univerzitné tituly, bola akadémia povýšená v roku 1616 na základe privilégia Mateja II. Jezuitská Ferdinandova univerzita sa po bitke pri Bielej Hore rozšírila o pôvodne utrakvistickú Karlovu univerzitu a od roku 1654 premenovala na Karlovo-Ferdinandovu univerzitu. V priebehu 16. – 17. storočia bol areál Klementina postupne rozširovaný a dobudovaný do dnešnej podoby. Na barokovej prestavbe sa podieľali významní architekti a výtvarní umelci ozdobili interiér skvostnými nástennými maľbami, štukami či sochami. V roku 1722 bola postavená astronomická veža vysoká 68 m. Jej vrchol zdobí olovená socha Atlanta vysoká 2,4 m, ktorý nesie nebeskú sféru priemeru 1,6 m. Oficiálne bolo astronomické observatórium vo veži zriadené až v rokoch 1751 – 1752 z iniciatívy univerzitného profesora geometrie a matematiky Jozefa Steplinga, ktorý sa stal jeho prvým riaditeľom. Po zrušení jezuitskej rehole v roku 1773 bola hvezdáreň poštátnená a od vzniku Československej akadémie vied v roku 1954 patrila pod správu jej Astronomického ústavu. V roku 2000, keď bola Praha európskym mestom kultúry, bola veža naposledy rekonštruovaná a bola tu otvorená múzejná expozícia dejín astronómie. Komplex budov Klementina po odchode jezuitov naďalej slúžil Karlovej univerzite (do roku 1930) a univerzitnej knižnici. Tá sa postupne pretransformovala na verejnú a po roku 1918, keď prešla pod správu Československej republiky, i národnú knižnicu. V priestoroch Klementina sídli dodnes pod názvom *Národní knihovna České republiky* (od roku 1990).

Klasická a moderná „stovežatá" Praha – pohľad z astronomickej veže Klementina

Od povýšenia akadémie na univerzitu uplynulo 400 rokov, čo si Národná knižnica ČR pripomenula konferenciou s medzinárodnou účasťou v spolupráci s Astronomickým ústavom Karlovej Univerzity, Ústavom dejín KU a Archívom KU. Konferencia sa konala v dňoch 9. – 10. novembra 2016 pod záštitou Ministra kultúry ČR Daniela Hermana, rektora KU Tomáša Zimu, primátorky hlavného mesta Prahy Adriany Krnáčovej a Ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy. Druhým oslavovaným jubileom bolo 300. výročie narodenia jezuitského matematika, fyzika, astronóma a pedagóga Jozefa Steplinga.

Jozef Stepling (29. 6. 1716 – 11. 7. 1778) je považovaný za najvýznamnejšieho pražského prírodovedca 18. storočia. Narodil sa v Regensburgu v rodine cisárskeho úradníka. Po smrti otca sa s matkou presťahovali do Prahy, kde študoval u jezuitov a do rehole vstúpil v roku 1733. Od roku 1747 prednášal na univerzite v Prahe

Historické astronomické prístroje vystavené v priestoroch bývalého univerzitného observatória v Klementine

exaktné vedy. Zriadil univerzitné observatórium, ktoré vybavil kvalitnými prístrojmi a kde okrem astronomických pozorovaní prebiehali aj prvé systematické meteorologické merania v Čechách. Ako prvý prednášal vyššiu matematiku a ako fyzik presadzoval uplatňovanie experimentálnych výskumných metód. V 18. storočí došlo v celoeurópskom meradle k prudkému rozvoju prírodných vied. Nové výsledky výskumov a metodické postupy pomaly prenikali aj do jezuitského školstva a vedy. Heliocentrizmus zvíťazil nad geocentrizmom a došlo k posunu od aristotelovského poníma nia vedy k uplatňovaniu Newtonových metód založených na pokusoch.

Konferencia s názvom *Klementinum* a j*ezuitská věda* sa uskutočnila v Zrkadlovej kaplnke Klementina. Prvý deň patril zahraničným hosťom a rokovacími jazykmi bola angličtina a francúzština. Jedným z poznatkov, ktoré som si odniesla, bolo zistenie, že zahraniční vedci pri prezentáciách dôsledne uplatňujú copyright na všetky prezentované ilustrácie. A to aj v prípade, ak ide o voľne prístupné knižné diela (na internete), keď uvádzajú knižnice, v ktorých sa práce vedcov 18. storočia – pramene použitých obrazových príloh – uchovávajú. Na Slovensku nie je celkom bežné uvádzanie zdrojov ilustračných obrázkov (a už vôbec nie knižníc), čo je azda následok prerušeného vývoja striktného aplikovania autorských práv počas komunistického režimu. Druhý deň prednášali slovenskí a českí účastníci konferencie. Predstavené bolo dielo holandského jezuitského kazateľa a teológa Petra Canisia (1521 – 1597), ktorý v roku 1556 spolu s ďalšími dvanástimi bratmi zakladal pražské jezuitské kolégium (Jean Steinauer, Freiburg). Vedeckú činnosť jezuitských misionárov v 17. – 18. storočí podrobne rozoberal Zdislav Šíma (Praha). Harald Gropp (Heidelberg) referoval o živote a objaviteľských cestách českého jezuitského misionára a kartografa Samuela Fritza (1654 – cca 1725) v Južnej Amerike. Na konferencii boli pertraktované aj všeobecné témy ako jezuitská veda na prahu novej doby (Paul Mueller, Vatikán), astronómia ako stimul fyziky v strednej Európe v 18. storočí (Hans Ullmaier, Jüllich) či osvietenstvo, veda a poznanie v českých krajinách (Daniela Tinková, Praha). Úroveň katolíckeho poznania v období osvietenstva na príklade strategických plánov svetoznámeho viedenského astronóma Maximiliána Rudolfa Hella (1720 – 1792), rodáka zo Štiavnických Baní, definoval László Kontler (Budapešť). Projekt mapovania Európy Césara-Françoisa Cassiniho de Thury (1714 – 1784) v polovici 18. storočia analyzovala Suzanne Déberbat (Paríž). Osobnosť Jozefa Steplinga vo svetle najnovších výskumov predstavil Jozef Smolka (Praha), Steplingovho priateľa a korešpondenta, matematika Franza Hubertiho (1715 – 1789) Hans-Joachim Vollrath (Würzburg) a jeho žiaka, matematika, astronóma, architekta Tomáša Žebrauskasa (1714 – 1758) zase Nilojé Bulotaite (Vilnius). Stepling a pád meteoritov pri Tábore v roku 1753 boli predmetom výskumu Jakuba Halodu (Praha). Dejinám pražskej univerzity v druhej polovici 18. storočia sa venovala Ivana Čornejová (Praha) a pestovaniu matematických vied Alena Šolcová (Praha). Astronomické pozorovania v Klementine charakterizoval Martin Šolc (Praha), Antonín Švejda (Praha) sa zameral na prístroje z Klementina v zbierkach Národného technického múzea. O osudoch exponátov matematického múzea, ktoré v Klementine existovalo v rokoch 1722 – 1785, referovala Petra Hyklová (Praha). Miroslav Tibor Morovics (HÚ SAV Bratislava) upriamil pozornosť na uhorského jezuitského matematika a prírodovedca Pavla Makó (1723 – 1793) a na paralely jeho práce s vedeckým

Baroková klenba Zrkadlovej kaplnky v pražskom Klementine

dielom Jozefa Steplinga. Prehľad o matematických učebniciach vydávaných v Uhorsku na prelome 18. a 19. storočia poskytol Ján Gunčaga (Katolícka univerzita v Ružomberku). Henrieta Žažová (Trnavská univerzita v Trnave) priblížila podobu trnavského univerzitného observatória (1756 – 1785) na základe uhorských písomných prameňov a opisov v cestopisoch zahraničných cestovateľov. Písomná podoba referátov bude publikovaná v časopise Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis.

Organizátori pripravili bohatý program, ktorý zaplnil čas účastníkov prvého rokovacieho dňa až do neskorej noci. Po prehliadke astronomickej veže a knižnice Klemetina sa uskutočnilo slávnostné otvorenie výstavy venovanej životu a dielu Jozefa Steplinga v Národnej knižnici ČR. Potom sa pozvaní hostia presunuli na odbornú prehliadku Strahovského kláštorného komplexu so známou barokovou knižnicou, ktorá bola ukončená slávnostnou večerou.

Henrieta Žažová
Ústav dejín Trnavskej univerzity

VÝSTAVA EURÓPSKE KONTAKTY V PREMENÁCH ČASU V ŠTÁTNOM ARCHÍVE V BRATISLAVE

Štátny archív v Bratislave pripravil pri príležitosti predsedníctva Slovenskej republiky v Rade Európskej únie výstavu venovanú minulým podobám medzinárodných vzťahov pod názvom Európske kontakty v premenách času. Svedectvo archívnych dokumentov. Výstava trvajúca od 5. do 9. decembra 2016 si stanovila dva základné ciele – presvedčiť návštevníkov o tom, že otázka európskej spolupráce nie je aktuálna len v posledných rokoch, a poukázať na fakt, že okrem politiky zahŕňa (a zahŕňala) aj ďalšie oblasti každodenného života.

Celá výstava bola rozdelená do siedmich základných celkov, ktoré niesli pomenovania Náboženský život, Cestovanie, Obchod, Politika, Vojna a mier, Osobnosti politiky a Osobnosti kultúry. Prezentovaných bolo spolu 90 archívnych dokumentov, z toho až 43 v originálach. Časť vystavených dokumentov pochádzala aj z fondov novovzniknutého Archívu mesta Bratislavy.

Hneď pri vstupe vítala návštevníka prvotlač z roku 1486 – *Doctrinale* – veršovaná učebnica latinčiny od františkánskeho mnícha Alexandra de Villa Dei. Znalosť latinského jazyka bola predsa po celé stáročia prostriedkom pre nadnárodnú komunikáciu medzi vedcami, duchovnými či politikmi.

Počiatky medzinárodnej spolupráce dokumentoval okruh venovaný náboženskému životu, ktorý zahŕňal aj najstarší vystavený originálny dokument – bulu pápeža Klementa III. z roku 1188. Jej prostredníctvom vyzval pápež veriacich, aby finančne podporili konanie 3. križiackej výpravy, ktorej sa bok po boku zúčastnili vojská z Anglicka, Francúzska a Nemeckej ríše.

Vystavené dokumenty ukázali, že ani cestovanie po Európe nebolo pre našich predkov neznámym pojmom. Mapa Uhorska z roku 1696 vyhotovená pre potreby burgundského vojvodu, evidencia pasov vystavených v roku 1922 v Bratislavskej župe, ale aj písomnosti vypovedajúce o pohybe korunovaných hláv na území dnešného Slovenska svedčia o bohatých cestovateľských skúsenostiach predošlých generácií. Keďže nie každý človek sa v minulosti mohol vydať na cesty osobne, svoje túžby po poznaní cudzích krajín mohol uspokojiť napríklad čítaním vystavenej Münsterovej *Cosmographie* – prvého opisu sveta v nemeckom jazyku. Cestovanie do ďalekých krajín, napríklad aj do Južnej Ameriky, bolo tiež súčasťou misijnej činnosti rôznych reholí, čo na výstave na

Návštevníci na výstave. Foto: Mária Kušnírová.

príklade františkánov prezentovala latinská kompilácia Ľudovíta Kirkaia z 18. storočia.

Obchod, ktorý zahŕňa napríklad aj organizovanie trhov a poštové služby, sa ľudskými dejinami vinie nepretržite až do súčasnosti. Preto aj vystavené dokumenty predstavili túto tému v rozpätí asi 600 rokov. Najstaršou tu bola listina moravského markgrófa Karola (neskoršieho českého kráľa Karola IV.) z roku 1343, ktorá dokladá obchodné vzťahy medzi Uhorskom a Moravou.

Autori výstavy venovali priestor aj smutnej otázke vojen. Medzi exponátmi k danej téme bolo možné vidieť napríklad doklad o menovaní bratislavského variča kávy Juraja Michaloviča za kráľovského tlmočníka z tureckého jazyka. Veď práve boje s Osmanskou ríšou zamestnávali Uhorsko viac ako 150 rokov. Návštevníkov zaujímal aj opis bitky Napoleona s rakúskou a ruskou armádou pri Slavkove v roku 1805 v podaní kronikára františkánskeho kláštora v Skalici.

Kvôli úplnosti predstavených okruhov bol priestor venovaný aj politike, avšak v mierne odľahčenej forme. Väčšina exponátov pochádzala z čias nedávno minulých a prezentovala vzťahy so spriatelenými socialistickými krajinami. Najmä bohatý výber fotografií dovoľoval návštevníkovi zaspomínať si na presah politiky a ideológie do každodenného života v rokoch 1948 až 1989.

Európske kontakty sa však realizovali aj na úrovni jednotlivcov. Štyri osobnosti predstavené na základe archívnych dokumentov – hudobný skladateľ Franz Liszt (1811 – 1886), ktorý udržiaval kontakty s grófkou Ľudmilou Zamoyskou, rodáčkou z Brestovian, aby jej pomohol pri komponovaní skladieb, Enea Lafranconi (1850 – 1895), ktorý zakončil svoju životnú púť v Bratislave, bratislavský mestský archivár Ján Nepomuk Batka (1845 – 1917), ktorý udržiaval kontakty s najvýznamnejšími osobnosťami hudby svojej doby a slovenský rodák Milan Rastislav Štefánik (1880 – 1919), ktorý veľkú časť života strávil v zahraničí – predstavili len základný náčrt medziľudských vzťahov, ktoré prekročili hranice jednej krajiny. Podobne aj cenné erbové listiny vybraných rodov Schweidler a Koever de Tata hovoria o tom, že chotár svojej rodnej obce alebo krajiny prekračovali ľudia rôznych povolaní a pôvodu.

Ako svedčia desiatky podpisov a milé odkazy v návštevnej knihe archívu, výstava zaznamenala veľký úspech nie len v radoch kolegov archivárov, ale aj u študentov a nadšencov histórie. Záujem verejnosti o cenné archívne dokumenty povzbudzuje archivárov v ich práci a otvára priestor na ďalšiu propagáciu archívneho dedičstva Slovenskej republiky.

Časť výstavy – Politika. Foto: Mária Kušnírová.

Rastislav Luz
Slovenský národný archív
Martina Snaková
Štátny archív v Bratislave

PROJEKTY EHRI A YERUSHA NA SLOVENSKU: BUDOVANIE VÝSKUMNEJ INFRAŠTRUKTÚRY K MODERNÝM DEJINÁM ŽIDOV A PROBLEMATIKE HOLOKAUSTU

Správa z workshopu a zároveň predstavenie celkom zaujímavého projektu

V posledných rokoch sa stále viac aj v našom „archívnom prostredí“ stretávame s rôznymi projektmi, väčšinou však ide o projekty digitalizačné, ktorých výstupy sú často viac ako diskutabilné. Občianske združenie Dokumentačné stredisko holokaustu, ktoré ako pridružená organizácia Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v SR vzniklo v roku 2005, zorganizovalo v priestoroch Komunitného centra Židovskej náboženskej obce v Bratislave 9. februára 2017 zaujímavý medzinárodný workshop s názvom Projekty EHRI a Yerusha na Slovensku: budovanie výskumnej infraštruktúry k moderným dejinám Židov a problematike holokaustu. Rozdiel oproti mnohým iným projektom financovaným z EÚ je, že pri projektoch EHRI aj YERUSHA nejde o digitalizáciu archívnych dokumentov, ale o tzv. DIGITAL HUMANITIES, teda o vybudovanie funkčnej výskumnej infraštruktúry, ktorej hlavným cieľom je zrýchlenie a zefektívnenie výskumu v oblasti holokaustu a židovskej kultúry ako takej.

Workshop otvorila tlačová konferencia pre médiá, kde Ján Hlavinka a Monika Vrzgulová, zástupcovia Dokumentačného strediska holokaustu za slovenskú stranu, Jarka Vítamvásová zo Židovského múzea v Prahe a Veerle Vanden Daelen z Belgicka ako koordinátorka projektu EHRI v skrátenej a zjednodušenej forme médiám predstavili východiská, ciele a prvé úspechy projektov YERUSHA a EHRI. Po krátkych samostatných rozhovoroch s novinármi sa začal samotný workshop.

Úvodné slovo patrilo Ivanovi Kamencovi z Historického ústavu Slovenskej akadémie vied, ktorý okrem iného špecifikoval zmenu záujmu o dejiny holokaustu vo svete i u nás od povojnových čias, keď sa tejto téme dostalo hlavne umeleckého spracovania, cez naštartovanie v roku 1961 po procese s Adolfom Eichmanom v Jeruzaleme, ťažšie obdobie normalizácie, až po slobodný rozlet v čase demokracie. Zároveň poukázal na to, že úmerne s tým, ako rastie množstvo literatúry a prameňov k téme holokaustu, sa rozvíja aj tzv. revizionistické hnutie a z toho ťažia najmä rôzne skupiny blízke neonacizmu.

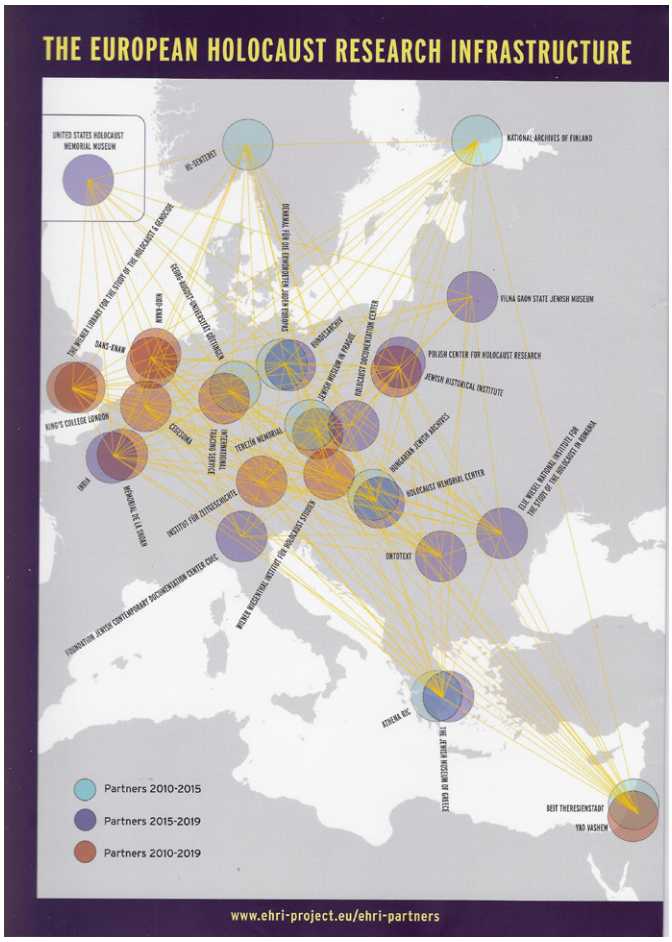

Logo projektu EHRI. Zdroj: www.holokaust.sk.

Verle Vanden Daelen z belgického Kazerne Dossin: Memorial, Museum and Documentation Centre on the Holocaust and Human Rights predstavila účastníkom podstatu projektu EHRI (*European Holocaust Research Infrastructure*). Cieľom projektu EHRI je vytvorenie digitálnej infraštruktúry a spojenie informácií, ale tiež inštitúcií a samotných bádateľov (historikov, archivárov, atď.) v oblasti výskumu dejín holokaustu. Prostredníctvom online portálu https://portal.ehri-project.eu/ spája informácie a pramene o holokauste a tiež jednotlivé inštitúcie spravujúce tieto pramene na jednom mieste a viac-menej jednotným spôsobom. Keďže v každej krajine a často i v každej inštitúcii sa nachádza iný typ dokumentov, v inom jazyku, s iným spôsobom spracovania, inými metadátami atď., pokúša sa projekt EHRI o akúsi internalizáciu výskumu holokaustu. Samotný projekt sa začal už v októbri 2010, trval 57 mesiacov, teda do marca 2015, a zapojilo sa 20 partnerov najmä zo západnej a severnej Európy, ale i Izraela, Poľska, Čiech a Maďarska. Druhá časť projektu odštartovala v máji 2015 a skončí v apríli 2019 s cieľovým zameraním na partnerov vo východnej a juhovýchodnej Európe. Súčasťou tejto časti je prostredníctvom Dokumentačného strediska holokaustu aj Slovenská republika. Momentálne je v projekte EHRI zaangažovaných 24 partnerov zo 17 krajín Európy, Izraela a USA. Väčšinou ide o rôzne výskumné inštitúcie, archívy, múzeá a knižnice, ktoré sa prepoja prostredníctvom portálu EHRI. Tento portál cez webový priestor umožňuje bádateľom získať informácie o prameni, ale zároveň aj o inštitúcii, ktorá ho spra-

vuje, o systéme a fungovaní štúdia v danej krajine. Ponúka tri základné funkcionality:

- *Countries* (krajiny) – prináša základné informácie o konkrétnej krajine, jej dejinách, dejinách holokaustu na tomto území, ale aj o systéme archívov a iných bádateľských inštitúcií potrebných pre odborný výskum holokaustu. V súčasnosti je tam celkovo 57 tzv. country reportov.

Partneri projektu EHRI v jednotlivých krajinách od roku 2010 až do súčasnosti. Reprofoto: autorka.

- *Archival Institution* (archívne inštitúcie) – opisuje význam, poslanie i možnosti využitia jednotlivých pamäťových inštitúcií, kde sú uložené pramene k dejinám holokaustu, zároveň sú tu aj základné informácie o otváracích hodinách, formách prístupu, poplatkoch a iných potrebných drobnostiach, ktoré by mohli skomplikovať akýkoľvek výskum. Momentálne portál popisuje 1938 pamäťových inštitúcií z 51 krajín sveta.
- *Archival Descriptions* (archívne opisy) – približuje formou opisu obsah jednotlivých fondov a zbierok k dejinám holokaustu vychádzajúc z medzinárodných štandardov tvorby archívnych opisov ISAD(G). V súčasnosti je tu uvedených 231 469 archívnych opisov zo 471 inštitúcií z celého sveta a neustále budú pribúdať ďalšie.

Okrem prevádzkovania uvedeného portálu si projekt EHRI kladie za cieľ aj vzdelávanie v oblasti výskumu prostredníctvom programov *EHRI Research* a *EHRI Fellowship program*, ktoré formou letnej školy a rôznych stáží a štipendií umožnia žiadateľom rozšíriť si poznatky nielen o dejinách a prameňoch k holokaustu, ale i možnostiach ako tieto pramene a v našom prípade archívne fondy a zbierky spracovávať a prezentovať verejnosti. Každý z uvedených kurzov a štipendijných programov je šitý na mieru priamo pre konkrétneho žiadateľa, napríklad aj archivára. V súčasnosti je ponuka v 15 inštitúciách z dvanástich krajín. Ako príklad uvedieme len Bundesarchiv v Berlíne, United States Holocaust Memorial Museum vo Washingtone či King's College v Londýne. Všetky informácie o hostiteľských inštitúciách, možnostiach získania štipendia a podávaní žiadostí nájdete na webovej stránke https://ehri-project.eu/. Najnovšie výzvy na stáže a štipendiá na roky 2016 – 2018 sú už zverejnené! Ďalšou formou vzdelávania sú tiež rôzne online kurzy, workshopy, ale aj helpdesk a veľmi zaujímavý blog, o ktorom sa ešte zmienime.

Po občerstvujúcej kávovej prestávke Ján Hlavinka z Dokumentačného strediska holokaustu predstavil projekt EHRI na Slovensku. Ako sme sa dozvedeli už v úvodnej časti, Slovensko je v projekte EHRI zatiaľ nováčikom, napriek tomu za necelý rok sa činnosť v tejto oblasti rozbehla. Zapojené do tohto projektu boli najmä štátne archívy, ale i mnohé ďalšie inštitúcie ako Vojenský historický ústav, Múzeum SNP, Nadácia Milana Šimečku. V súčasnosti za Slovensko môžete nájsť na portáli EHRI 43 organizácií a postupne začínajú pribúdať aj archívne opisy.

Kolega László Czösz z Maďarského národného archívu v Budapešti predstavil prítomným úspechy a výzvy projektu EHRI v Maďarsku, ktoré je jeho súčasťou už od roku 2010 prostredníctvom viacerých inštitúcií. Maďarským kolegom sa podarilo na portál EHRI pridať viac ako 100 rôznych pamäťových inštitúcií a približne 130 archívnych opisov, čo sa za také dlhé obdobie síce nezdá veľa, avšak rovnako ako na Slovensku aj v Maďarsku narážajú najmä na rôznorodú kvalitu archívnych pomôcok, veľmi málo z nich je online a často sú poplatné dobe, v ktorej vznikli a pre bádateľa nepoužiteľné. Zároveň treba zdôrazniť, že kým na Slovensku robíme výskum holokaustu najmä z územia dnešného Slovenska, čo zahŕňa aj arbitrážne územie pričlenené k Maďarsku a Nemecku, Maďari zbierajú záznamy k dejinám holokaustu vo vtedajšom Maďarskom kráľovstve, teda z úze-

mia dnešného Maďarska, Slovenska, Rumunska, Ukrajiny a Chorvátska.

Pracovník Židovského múzea v Prahe Michal Frankl priblížil účastníkom workoshopu EHRI Document Blog. Upozornil, že v súvislosti so vstupom archívneho dokumentu do digitálneho veku sa mení aj úloha archivára a treba si jasne uvedomiť, že k archívnemu dokumentu sa takto ľahko dostanú i ľudia, ktorí nie sú historici, dokonca nemajú ani bádateľský list a riziko vytrhnutia archívneho dokumentu z kontextu je často zneužité práve na propagáciu rôznych hnutí. EHRI Document Blog ponúka experimentálny priestor, ktorý umožňuje nielen prezentovať, ale aj interpretovať, priblížiť a vizualizovať archívne dokumenty. Prepája ich v priestore a čase, takže približuje celé príbehy a nie jednotlivé fragmenty. Verím, že najmä mladšia generácia archivárov by tento priestor vedela vhodne využiť na priblíženie a prezentáciu našich archívnych dokumentov v kontexte dejín a ľudských príbehov. Prevádzkovateľ blogu je pripravený pomôcť autorom nielen s technickou stránkou prezentácie, ale i s jazykovou korektúrou, keďže jazyk projektu EHRI, ale i všetkých jeho častí, je kvôli unifikácii práve angličtina.

Druhá časť workshopu s názvom Projekty EHRI a Yerusha na Slovensku predstavila mladšieho súrodenca projektu EHRI, projekt YERUSHA, čo po hebrejsky znamená dedičstvo. Projekt a budúca databáza YERUSHA, ktorá je podporovaná Rotshild Foudation (Hanadiv) Europe, si kladie za cieľ zhromaždiť a zverejniť informácie o dostupných prameňoch k moderným európskym dejinám Židov a židovskej kultúre od 18. storočia až do konca druhej svetovej vojny. Rovnako ako v projekte EHRI aj v projekte YERUSHA je cieľom vybudovať databázu judaík, teda prameňov k dejinám Židov. V súčasnosti je do projektu zapojených 16 krajín s celkovo 20 menšími projektmi. Informácie o projekte YERUSHA v Českej republike prítomným prezentovala Jarka Vítamvásová zo Židovského múzea v Prahe, ktoré sa zapojilo mapovaním prameňov v českých archívoch v dosiaľ nepreskúmaných oblastiach židovských dejín – Židovskej politickej obce na Morave a Židoch v Sudetoch 1848 – 1938. Okrem zorganizovania dvoch odborných workshopov sa podarilo vyhotoviť aj 1003 opisov archívnych fondov a zbierok, ktoré obsahujú judaiká. Od konca roku 2015 je do projektu YERUSHA zapojená aj slovenská strana cez Dokumentačné stredisko holokaustu. Dvaja archivári pracujú na skúmaní prameňov v archívoch severovýchodného a južného Slovenska s ohraničením rokov 1848 – 1939 a za necelý rok sa im podarilo preskúmať do 200 archívnych fondov. Teraz pracujú na vyhotovení archívnych opisov. Za slovenskú stranu svoj výskum a dosiaľ vykonané práce na projekte YERUSHA predstavila Mária Weinbergerová zo Štátneho archívu v Žiline.

Po spoločnom obede priamo v priestoroch patriacich Židovskej náboženskej obci nasledovala poobedná časť workshopu, kde už pracovníci archívov priblížili možnosti využitia archívnych dokumentov pre skúmanie dejín Židov a holokaustu na Slovensku. Daniela Tvrdoňová zo Slovenského národného archívu v krátkosti prezentovala pramene k dejinám holokaustu uložené v Slovenskom národnom archíve. Pre krátkosť času prítomným predstavila len základné archívne fondy k obdobiu rokov 1938 – 1945, ktoré svojim rozsahom takmer 3 000 bm ponúkajú široké možnosti štú-

Logo projektu YERUSHA. Zdroj: www.holokaust.sk.

dia. Pozornosť prítomných obrátila najmä na najdôležitejšie z nich, na archívny fond *Ministerstvo vnútra SR 1938 – 1945, Hospodárska úradovňa predsedníctva vlády, Ústredný hospodársky úrad a Kancelária prezidenta Slovenskej republiky 1939 – 1945*. Richard Pavlovič zo Štátneho archívu v Košiciach prezentoval množstvo archívnych fondov k židovským dejinám už od roku 1848, najmä *župné fondy*, ale aj *Krajský súd v Košiciach – firemný register*, ktorý umožňuje sledovať podnikateľské aktivity Židov. Spomenul tiež fond *Maďarský kráľovský policajný kapitanát*, ktorý napriek svojej torzovitosti obsahuje veľmi hodnotné pramene o veliteľstve židovského geta a sústreďovacieho tábora v košickej Tehelni. Zaujímavým prameňom sú i fondy zo skupiny *Ľudového súdnictva*, ktoré krátko po vojne prinášajú procesy s mnohými zločincami a obsahujú výpovede preživších, ale vieme podľa nich identifikovať i obete holokaustu. Ako posledný rečník zo siete štátnych archívov vystúpil Milan Belej zo Štátneho archívu v Nitre, ktorý zosumarizoval možnosti využitia archívnych fondov Štátneho archívu v Nitre z arbitrážneho územia pre skúmanie dejín Židov. Zvlášť zdôraznil význam archívnych fondov zo skupiny nazývanej *Maďar-*

Účastníci workshopu. Foto: J. Hlavinka.

ská okupačná/arbitrážna správa z obdobia rokov 1938 – 1945. Záver podujatia mala v rukách Lucia Sotáková, ktorá priblížila pramene k dejinám holokaustu na Slovensku uložené v Archíve Múzea SNP v Banskej Bystrici. Napriek tomu, že Archív Múzea SNP vznikol len v roku 1980 z činnosti samotného múzea, môže k dejinám holokaustu ponúknuť síce torzovité, ale veľmi hodnotné dokumenty, najmä vo forme fotografií a spomienok preživších.

Aj napriek tomu, že na našich podujatiach to zatiaľ nebýva veľmi zvykom, v tomto prípade, keďže išlo o podujatie s medzinárodnou účasťou z Belgicka, Maďarska, Čiech a Slovenska, sa v doobednej i poobednej časti rozprúdila živá diskusia, kde si účastníci mohli vysvetliť niektoré podrobnosti a rozobrať možnosti ďalšej spolupráce. Ako v závere podotkol aj Ivan Kamenec, jediná škoda je, že o týchto aktivitách vie len úzky okruh zväčša zúčastnených ľudí. Samotný workshop bol určený pre pomerne úzky okruh pozvaných odborníkov. Na našu výzvu Dokumentačné stredisko holokaustu a priamo Ján Hlavinka prejavil ochotu v prípade záujmu archívnej obce predstaviť možnosti projektu EHRI, v spolupráci s českými kolegami aj EHRI Document Blog či ponuky rôznych štipendií širšej verejnosti. Verím, že niekedy v jarných mesiacoch sa nám napríklad v priestoroch Slovenského národného archívu podarí takúto prezentáciu zorganizovať a že táto trochu obšírna správa navnadila kolegov archivárov ak aj nie sa jej zúčastniť, tak aspoň zapojiť sa do tohto zaujímavého projektu.

Daniela Tvrdoňová
Slovenský národný archív

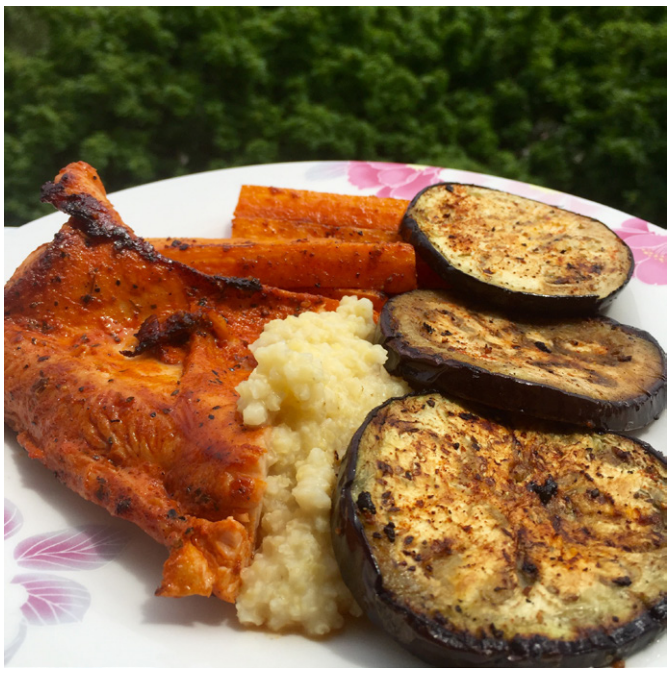
VYVÁŽENÁ STRAVA ARCHIVÁRA

V súčasnej dobe sa zovšadiaľ na nás valia informácie o najnovších diétach, typoch stravovania a účinkoch jednotlivých potravín na naše telo. Zdravý sedliacky rozum však napovedá, že neexistuje žiaden univerzálny a zaručený stravovací systém. Na výživové nároky vplýva množstvo faktorov ako pohlavie, vek, váha, zdravotný stav, fyzická záťaž, ročné obdobie, druh zamestnania a pod. A práve práca archivára je v tomto špecifická, pretože niekedy ide o „sedavé“ zamestnanie, vtedy pracovník vynaloží len málo fyzickej námahy a pracuje skôr mentálne. Inokedy je naopak nutné viac fyzicky pracovať, napríklad pri nosení archívnych škatúľ.

Mozog potrebuje správnu výživu, aby mohol optimálne pracovať. Uveďme si niekoľko typov potravín, ktoré priaznivo vplývajú na mozgovú aktivitu:

- omega 3 mastné kyseliny sú súčasťou nervových buniek a hrajú dôležitú úlohu pri spracúvaní informácií – **rybí olej**
- vitamín E rozširuje cievy a zabraňuje vzniku krvných zrazenín a tiež znižuje únavu – **orechy, semená, avokádo, stopkový zeler, pór, baklažán, tekvica, jablko, hruška, hrozno**
- fosfatidylserín, chemická látka, ktorá je zložkou bunkových membrán a uľahčuje šírenie impulzov v mozgu – **sója, strukoviny**
- antioxidanty pomáhajú udržať telo v dobrej kondícii – vysoký obsah má **horká čokoláda, čučoriedky, ginko biloba**
- vitamín K, ktorý podporuje rast a regeneráciu buniek – **zelená listová zelenina (brokolica, špenát, kel...), mrkva, uhorky, červená paprika, olivy, fenikel, ďatle, mandarinky, pohánka, kurkuma, škorica**
- vitamíny skupiny B – **batáty, zemiaky, paradajky, marhule, banány, pomaranče, jahody, slivky, jačmeň, pšeno, med**
- minerály vápnik, železo, horčík – **ovsené vločky, pšeničné klíčky, bulgur, quinoa, ryža, chren, cesnak, mäta, tymián, rozmarín, horčicové semienka**

Pri fyzickej aktivite telo spotrebuje viac energie, ktorú treba správne dopĺňať tak, aby sa zväčšil objem svalov a nie tuku. Diéty a drastické metódy stravovania či hladovania pôsobia na telo deštruktívne. Cvičenie v kombinácii s takýmto spôsobom prijímania potravy nespôsobí nič iné ako to, že človek príde o svalovú hmotu, no tuková zložka ostane, ba dokonca narastie. Tuk totiž organizmus využíva na ochranu orgánov, udržanie vnútornej teploty a rovnováhy hormónov a keďže pri diéte

Ukážka zdravého hlavného jedla 1: Barbecue tanier – morčacie mäso s opečenou mrkvou, baklažánom a pšenovou kašou

má telo pocit, že nastal krízový režim, snaží sa ho v tele udržať. V skutočnosti sa takýmto spôsobom dostanete ešte do horšej situácie, v akej ste boli. Znížený počet kíl, ktoré Vám ukáže váha, je klamlivý. Rovnakým nezmyslom je riadiť sa výpočtami bmi (body mass index), ktorý Vám na základe výšky a váhy určí, či máte nadváhu, alebo nie. Najdôležitejším ukazovateľom Vašej skutočnej nadváhy či podváhy je percentuálne zastúpenie tukov v tele. Muži, ak máte do 25 % a ženy do 32 %, ste na tom dobre, ak máte viac, treba niečo začať robiť.

Skutočné výsledky sa pri zvýšenej fyzickej aktivite dostavia iba vtedy, ak budete prijímať vyváženú stravu. V súčasnej kulturistike a fitness prevládajú názory, že správna strava predstavuje až 70 % úspechu! Z tohto dôvodu je kľúčové prijímať jedlo pravidelne a s dôrazom na nutričné hodnoty a glykemický index. Každý jedálny lístok obsahuje tuky, sacharidy a bielkoviny. Ani jednu z týchto základných zložiek potravy nie je dobré úplne vylúčiť. Základné zložky tukov sa nazývajú mastné kyseliny. Je dôležité, aby sa v strave nachádzali nasýtené aj nenasýtené mastné kyseliny. Potraviny s vysokým podielom nasýtených mastných kyselín sú **maslo, mäso, kokosový olej a mliečne výrobky**. Polynenasýtené mastné kyseliny sú v **orechoch, v tuku rýb a morských živočíchov**. Mononenasýtené mastné kyseliny zastupujú **rastlinné oleje, napríklad repkový a olivový olej a tiež semená a oriešky**.

Pri sacharidoch je dôležité uprednostňovať potraviny s nízkym glykemickým indexom. Pri chudnutí či udržaní správnych fyzických proporcií je kľúčové, aby hladina inzulínu a krvného cukru boli stabilné. Potraviny s nízkym glykemickým indexom, ako napríklad **ryža, celozrnné či ražné cestoviny, vybrané druhy ovocia a zeleniny**, môžete pokojne zjesť a hladina krvného cukru sa pritom prakticky vôbec nezmení. Tieto potraviny dodávajú energiu pomaly a postupne. Naopak, pri požití potravín s vysokou hladinou cukru, ako sú koláče, ochutené vody a pod., vyskočí krvný cukor smerom hore. Telo reaguje tak, že po vyčerpaní energie a klesnutí cukru späť na pôvodné hodnoty, vyvolá pocit hladu. Navyše častými drastickými výkyvmi hladiny cukru v krvi sa časom oslabuje pankreas (slinivka), ktorý produkuje inzulín a človek je potom náchylnejší na diabetické ochorenia.

Pre športovcov je dôležitý prísun dostatočného množstva bielkovín. Medzi typické jedla s vysokým obsahom proteínov (bielkovín) patria všetky druhy **mäsa, vajcia, syry, morské plody, sója, orechy a strukoviny**. Dostatočný príjem bielkovín vplýva na anabolický stav. Anabolizmus predstavuje súhrn fyzikálnych a chemických procesov, pomocou ktorých organizmus buduje z prijatej stravy svoje telo, čo znamená rast svalov. Opakom anabolického stavu je tzv. katabolický stav, ktorý vzniká pri nedostatočnom prísune bielkovín a spôsobuje úbytok svalovej hmoty.

Na záver niekoľko typov pre racionálne a vyvážené stravovanie. Pre niektorých to môže byť samozrejmosťou, ale pre iných množstvo nových

Ukážka zdravého hlavného jedla 2: Dúhový pstruh s opekanými zemiakmi, špargľou, cesnakom a čerstvou valeriánkou poľnou

informácií naraz. No niet sa čoho obávať, pretože nikdy nie je vhodné meniť svoje návyky zo dňa na deň, ale pomaly a postupne.

V zime je potrebné jesť skôr teplé mastnejšie varené jedlá, ktoré organizmus prehrejú. Na jar a jeseň skôr ľahšie pokrmy s množstvom zeleniny. V lete je vhodné telo ochladzovať príjmom prevažne surovej zeleniny a ovocia.

Strava by mala byť aj chuťovo vyvážená, to znamená, že ak máme sladký obed, nemal by nasledovať sladký dezert a sladený nápoj. Tiež by strava nemala byť v ostrom protiklade ako konzumácia zmrzliny a horúceho nápoja.

Správne vyvážená strava by mala obsahovať všetkých 5 chutí – sladkú, slanú, horkú, kyslú a trpkú.

Odporúčame jesť potraviny čerstvé, dobre uvarené, chutne upravené a ľahko stráviteľné. Pred ďalším jedlom by mala byť zhruba štvorhodinová pauza. Jedzte pravidelne, ale iba ak pociťujete hlad. Dôkladne žujte, jedzte v pokoji, pomaly, v čistom a príjemnom prostredí. Pri jedle nečítajte a nezaoberajte sa prácou. Sústreďte sa na hlavne na jedlo.

Ovocie sa snažte jesť samostatne a nekombinovať ho s inými potravinami.

Počas jedenia pite len po malých dúškoch, nie príliš studené nápoje. Snažte sa vyhýbať umelo dochucovaným a dosladeným nápojom.

Jedzte najneskôr 3 hodiny pred spaním. Na večer sa vyhnite ťažkej živočíšnej strave, ako sú červené mäso, syry s vysokým obsahom tuku a jogurty. Odporúča sa veľa zeleniny, ľahšie druhy syrov, ryby, kuracie a morčacie mäso.

Nie je potrebné pripomínať, že pred jedlom sa majú umývať ruky. V archíve to však platí dvojnásobne, pretože okrem bežného prachu a čiastočiek papiera sa tu vo väčšej miere môžu vyskytovať plesne a iné nebezpečné mikroorganizmy.

Pocit ťažkosti po jedle, pálenie záhy, zažívacie problémy a únava sú spôsobené oslabeným trávením, nesprávnym výberom potravín, konzumáciou jedla v rýchlosti alebo v nevhodnej dobe.

Toto je len niekoľko odporúčaní ako zlepšiť svoje stravovacie návyky. Väčšina ľudí nerada mení svoje zaužívané zvyky a spozornie, až keď prepuknú zdravotné problémy. Najlepším liekom je však prevencia. Nikdy nie je neskoro snažiť sa niečo zmeniť.

Michaela Holíková
Slovenský národný archív
Štefan Hrivňák
Archív mesta Bratislavy

Z minulosti našich archívov

Z histórie Štátneho archívu v Prešove

Starostlivosť o archívny materiál má v Prešove dlhú tradíciu. Za predchodcu súčasného Štátneho archívu v Prešove môžeme považovať **archív Šarišskej župy**, o ktorom máme prvú písomnú zmienku už v roku 1698. Vtedy sa na generálnej kongregácii 25. júna v Prešove riešila aj otázka spravovania župného archívu počas neprítomnosti notára.[1] O zriadenie župných archívov sa vrchnosť i samotné župy snažili počas celého 18. storočia. V písomnostiach Šarišskej župy sa nachádzajú viaceré úpravy i správy o snahe evidovať písomnosti.[2] Presný dátum vzniku župného archívu dosiaľ nepoznáme. Prvú správu o evidencii písomností máme z roku 1750, vtedy stolica poverila **Jána Záturecké-ho** usporiadaním župných písomností pochádzajúcich z rokov 1560 – 1750. Ján Záturecký zachované spisy a knihy rozdelil do piatich skupín (*acta iuridiciaria, perceptoralia, cogregationalia, oeconomica, politica*). Podľa nariadenia kráľovskej komisie v roku

Štátny archív v Prešove je umiestnený v budove bývalého františkánskeho kláštora v Nižnej Šebastovej

[1] MV SR, Štátny archív v Prešove (ďalej ŠA Prešov), fond Šarišská župa, Zápisnice zo zhromaždení Šarišskej župy z rokov 1694 – 1710, k. č. 343/18, fol. 344a.

[2] ŠA Prešov, fond Šarišská župa, L. C. 1786/23, 71; a. p. 1710/78; n. p. 1769/13, 23, 1781/18, 1785/22, 65.

Mapa Prešova z roku 1768

1754 prebehla nová registrácia, ktorú vykonali **Žigmund Péči** a **Gabriel Berzevici**.

Požiar, ktorý Prešov zasiahol v roku 1807, znehodnotil archív natoľko, že župný archivár musel obnoviť ukladanie spisov podľa vzoru v Užskej a Zemplínskej župe. V roku 1809 adaptovali pre potreby archívu bývalú väzenskú kaplnku v Župnom dome na dnešnej Slovenskej ulici, kde bol materiál uskladnený v podstate až do roku 1944. Mená archivárov, ktorí v župnom archíve pracovali, sa v úplnosti nezachovali. Vieme len o niektorých, napr. v rokoch 1845 – 1856 pôsobil ako archivár **Ambróz Hodoši.**

Dňa 27. februára 1856 vyšlo nariadenie ministra spravodlivosti č. 3918, podľa ktorého prešiel župný archív do právomoci krajskej súdnej stolice v Prešove. Prácou na archívnom materiáli bol poverený **Alexander Fekete**, ktorý usporiadal župné písomnosti z rokov 1601 – 1789. Zadelil ich do ôsmich skupín a vyhotovil k nim štvorzväzkovú evidenčnú pomôcku *Repertorium*. Samostatnú pomôcku vypracoval k daňovým spisom z rokov 1789 – 1850. Okrem uvedených dokumentov Fekete do skupín usporiadal aj urbariálne písomnosti z rokov 1771 – 1789, súdne občianske spisy z rokov 1700 – 1789, súdne trestné spisy z rokov 1700 – 1789, súdne nariadenia občianske z rokov 1700 – 1789 a súdne nariadenia trestné z rokov 1700 – 1789. K týmto skupinám však už neboli vyhotovené pomôcky. Previedol tiež vyraďovanie písomností z rokov 1850 – 1870. Alexander Fekete svojou prácou v archíve za skoro polstoročie (pracoval tu v rokoch 1856 – 1904) zanechal trvalú stopu a niektoré z jeho pomôcok sú do dnešných dní používané. Po ňom sa župným archivárom stal **Viktor Dvorčák**,[3] ktorý sa neskôr venoval viac pochybnej politickej činnosti ako práci v archíve. Na-

[3] Viktor Dvorčák (1878 – 1943), maď. Dvorcsák Győző. Vytvoril koncepciu etnickej samostatnosti východných Slovákov v Uhorsku a šarištiny ako spisovnej reči. V Prešove založil Východoslovenskú národnú radu a pod patronátom Maďarska 11. decembra 1918 vyhlásil v Košiciach samostatnú Slovenskú ľudovú republiku, ktorá proklamovala nezávislosť od Prahy a úzke spojenie s Maďarskom, čo nazval termínom „uhroslovjactvo“. On sám sa nazýval prezidentom Východoslovenskej alebo Slovjackej ľudovej republiky. Dvorčákov krajový separatizmus nemal nádej na úspech. Proti sa postavili viaceré národné rady vo východoslovenských mestečkách. Rozhodujúci bol protest zástupcov ľudu zhromaždených v Solivare, ktorí odsúdili Dvorčákove dekréty a memorandá. Od 25. decembra 1918 začali východ Slovenska obsadzovať dva československé pluky. V. Dvorčák emigroval najprv do Poľska a potom do Maďarska, kde ho v roku 1920 zvolili za poslanca Národného zhromaždenia. Na svoje predchádzajúce aktivity sa pokúsil nadviazať po Viedenskej arbitráži, ale opäť neúspešne.

Budova kolégia koncom 19. storočia

priek týmto aktivitám v archíve vykonal skartáciu materiálu za roky 1871 – 1890, usporiadal knižnicu a vyhotovil zoznam kníh.

Po vzniku Československej republiky v roku 1918 bolo množstvo archívneho materiálu odvezeného do Maďarska a archív bol značne zdevastovaný. Prvý župan ustanovil v roku 1919 za archivára penzionovaného obvodného notára **Ignáca Bartošíka**, ktorý spravoval archív do roku 1932 a bol posledným župným archivárom. Po reorganizácii štátnej správy a zániku Šarišskej župy v roku 1922 prevzal materiál do svojej opatery Okresný úrad v Prešove. Ten poveroval svojich zamestnancov, aby sa popri svojich funkciách starali aj o archív, takže ich činnosť sa obmedzovala prevažne na vybavovanie žiadostí, výpisy a odpisy či sporadické vydávanie archívneho materiálu pre bádateľov. Vzhľadom na priestorové problémy bola časť archívneho materiálu („*starý archív*“) na príkaz okresného úradu v roku 1940 premiestnená do budovy mestského domu, do tzv. Karaffovej väznice. V roku 1943 iná časť písomností okresného úradu bola umiestnená aj v zabratej budove bývalého Židovského múzea na vtedajšej ul. Slovenskej jednoty 79 v tzv. Kumšte. Podľa hlásenia Župného úradu Šarišsko-zemplínskej župy boli archívne súbory v roku 1943 uložené až na piatich miestach v štyroch rôznych budovách v Prešove (Karaffova väznica, Kumšt, okresný úrad, župný úrad).[4] V auguste 1944 bola časť archívneho materiálu na rozkaz ministra vnútra evakuovaná do Banskej Bystrice (prezidiálne, štátno-bezpečnostné spisy), časť mala byť uložená v miestnostiach na Kalvárii[5] a v januári 1945 časť odviezli do Ružomberka a Popradu. Dokumenty, ktoré ostali v župnom dome, boli značne poškodené pri bombardovaní Prešova dňa 20. decembra 1944. Okresný národný výbor, ktorý sídlil v župnom dome, po skončení vojny poveril **Júliusa Szinyeiho** a **Karola Prattingera** vykonať najnutnejšie práce na záchranu písomností. Zachované dokumenty Šarišskej župy a Šarišsko-Zemplínskej župy sa v roku 1949 stali základom pre novozriadený **Krajský archív v Prešove** (podľa výnosu Povereníctva vnútra č. 368/3-29/9-49 z 29. septembra 1949). Vedením nového archívu bol poverený **Július Szinyei** a po ňom **Vojtech Šarlay.** Tí sa zamerali na usporiadanie a skompletizovanie vojnou poznačených spisov. Vyhotovili provizórne súpisy a tiež začali sústreďovať archívne dokumenty z rôznych inštitúcií.

Budova kolégia, kde sídlil archív v rokoch 1958 – 1993

Vznik Štátneho archívu v Prešove

Významným medzníkom v dejinách archívu bolo zriadenie **Štátneho archívu v Prešove** dňa 1. októbra 1954 (na základe nariadenia č. 29/1954 Zb.). Do neho boli prevzaté všetky archívne fondy a zbierky Krajského archívu. Rovnaké ostalo aj personálne obsadenie a sídlo archívu bolo naďalej v pôvodnej budove. Prijatím nových kvalifikovaných zamestnancov sa v nasledujúcich rokoch začali sľubne rozvíjať práce na sprístupnení fondov a akvizícií nových prírastkov. Vyhradené miestnosti v župnom dome pre nový materiál už nepostačovali, a tak bola aktuálna otázka nových priestorov. Tieto problémy boli vyriešené v roku 1958 pridelením a adaptovaním traktu na prvom poschodí v budove bývalého Evanjelického kolégia na terajšej Hlavnej ulici, kde archív sídlil až do roku 1993. Riaditeľom štátneho archívu od roku

[4] ŠA Prešov, fond Šarišsko-zemplínska župa, spis č. 2603/43 prez.
[5] ŠA Prešov, fond Šarišsko-zemplínska župa, spis č. 4754/44 prez., inv. č. 3251.

1958 až do svojho odchodu na Filozofickú fakultu Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v roku 1961 bol **Ferdinand Uličný**.

Organizácia štátnych archívov bola a je vždy spätá s organizáciou štátnej správy. Každá zmena sa tak odráža aj na štruktúre archívov. V roku 1960 bol zrušený Prešovský kraj, ktorý bol včlenený do Východoslovenského kraja. Štátny archív v Prešove prestal existovať ako samostatný archív a stal sa **pobočkou Štátneho archívu v Košiciach**. Ako pobočka fungoval do roku 1969, keď pri územnej reorganizácii, v súvislosti so vznikom federatívnej republiky, sa od 1. júla 1969 stal samostatným **Štátnym archívom v Prešove.** Vedúcim pobočky sa stal v roku 1961 **Andrej Lukáč** a po roku 1969 bol riaditeľom archívu až do svojej smrti v roku 1987. Po prijatí zákona Slovenskej národnej rady č. 149/1975 Zb. bol v roku 1976 premenovaný na **Štátny oblastný archív v Prešove** (ďalej len „ŠOBA“) a pod týmto názvom pôsobil až do konca roku 2002.

Najstaršia erbová listina udelená mestu Prešov v roku 1453

Rodostrom rodiny Berzeviciovcov z Brezovice

Archív stále sídlil v budove kolégia, ktorá však už priestorovo ani kapacitne nevyhovovala. V 80-tych rokoch 20. storočia vybrali pre ŠOBA budovu bývalého kláštora františkánov v Nižnej Šebastovej, ktorú účelovo adaptovala stavebná firma STAVBA v Prešove. Rekonštrukcia však nebola prevedená kvalitne, čo dodnes komplikuje činnosť archívu. Ukončenie rekonštrukcie prebehlo v čase, keď sa riaditeľom archívu stal **Michal Pavlo**. Ten však v roku 1992 na vlastnú žiadosť odišiel, takže presťahovanie archívnych dokumentov do nových priestorov viedla **Viera Verdonová**, dočasne poverená vedením archívu. Slávnostné odovzdanie novej budovy archívu bolo 1. apríla 1993 už v prítomnosti novej riaditeľky **Miloslavy Bodnárovej**. V súvislosti s reštitúciami si na opravenú budovu kláštora začal uplatňovať nárok františkánsky rád. V roku 1997 bola s Rehoľou menších bratov – františkánov uzavretá kúpna zmluva a objekt prešiel do vlastníctva Ministerstva vnútra SR. Podľa zákona č. 395/2002 Zb. o archívoch a registratúrach sa ŠOBA od 1.januára 2003 premenoval na **Štátny archív v Prešove** s regionálnou územnou pôsobnosťou a jeho pobočkami sa stali bývalé Okresné archívy v Prešove, Bardejove, Svidníku, Humennom a Vranove nad Topľou. V tejto podobe archív fungoval až do prijatia nového zákona č. 266/2015 o archívoch a registratúrach. Od 1. novembra 2015 platí nová

organizácia archívov a Štátny archív v Prešove má špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči a pracoviská Archív Bardejov, Humenné, Poprad, Stará Ľubovňa, Svidník a Vranov nad Topľou. Bývalá pobočka archívu v Prešove splynula so štátnym archívom.

Štátny archív v Prešove eviduje, uchováva, vedecky spracováva a ochraňuje veľké bohatstvo historických prameňov. Kvôli prehľadnosti sú archívne dokumenty rozdelené do 14 tematických okruhov. K najcennejším materiálom patria archívy šľachtických rodov, Magistrát mesta Prešova či písomnosti Evanjelického kolégia. Pre poznanie dejín východného Slovenska sú cenné dokumenty z archívneho fondu Šarišská župa, ktoré dokumentujú vývoj regiónu od roku 1558 do roku 1922. Novšie dejiny osvetľujú fondy Šarišsko-zemplínska župa, fondy slúžnovských úradov, Krajský národný výbor v Prešove do roku 1960 a iné. Zvlášť vyhľadávané sú cirkevné matriky za účelom genealogického bádania. Hospodárske dejiny regiónu môžu bádatelia študovať vo fondoch Komorské panstvo Solivar, Správy štátnych lesov v Prešove, Stavebný úrad v Prešove či v archívnych dokumentoch rôznych podnikov.

Prehľad riaditeľov a vedúcich pracovníkov Štátneho archívu v Prešove

Július Szinyei 1954 – 1956
Július Tomčík 1956 – 1957
Vojtech Šarlay 1957 – 1958
Ferdinand Uličný 1958 – 1961
Andrej Lukáč 1961 – 1987
Ferdinad Uličný 1987 – VIII/1988 poverený vedením
Michal Pavlo 1988 – IX/1992
Viera Verdonová X/1992 – I/1993 poverená vedením
Miloslava Bodnárová II/1993 – 2015

Z histórie bývalej pobočky Štátneho archívu v Prešove

Štátny archív v Prešove – pobočka Prešov vznikol premenovaním **Štátneho okresného archívu v Prešove** na základe zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov. Štátny okresný archív v Prešove bol zriadený 15. júna 1960 na základe uznesenia Rady Okresného národného výboru v Prešove. Do archívu boli v tom istom roku včlenené Mestský archív v Sabinove a Mestský archív v Prešove. Archív do 31. decembra 2002 bol odborným zariadením Okresného úradu v Prešove. Sídlil v prenajatých priestoroch historickej budovy župného domu na Slovenskej ulici č. 40 v Prešove.

Mestský archív v Prešove, ktorý bol včlenený do okresného archívu, má dlhú a bohatú minulosť. Časť archívnych dokumentov bola zničená častými požiarmi. Krušné časy zažil archív počas druhej svetovej vojny. Archívny materiál mal byť vysťahovaný do múzea v Martine. Mesto nestihlo vykonať túto povinnosť, a tak v roku 1945 komando jednotiek SS chcelo vysťahovať archív do Ružomberka a potom do Opavy. Išlo o tri železničné vagóny plné vzácnych dokumentov. Dva vagóny boli pri bombardovaní zničené a do Prešova sa po strastiplnej ceste vrátila len malá časť z týchto dokumentov. Umiestnili ich na radnici v tzv. Karaffovej väznici, ktorá slúžila archívu ako depot do roku 2006. Prvým archivárom v štátnom okresnom archíve bol **Ján Špyrka**, ktorého menovala Rada Okresného národného výboru v Prešove. Ďalšími riaditeľmi boli **Ján Karpenci**, **Štefan Varga**, **Jozef Šarišský**, **Ágnes Vargová**, **Ferdinand Uličný** ml. a **Ľubica Kováčová**. Počiatky fungovania archívu boli obdobím zachraňovania a sústreďovania archívnych fondov. Písomnosti sa skladovali v spisovniach, v pivniciach, na pôjdoch. Bolo ich treba pozbierať, očistiť, vytriediť a usporiadať, aby archivár vedel, čo obsahuje jednotlivý fond a mohol ho sprístupniť bádateľom. V Štátnom archíve v Prešove – pobočka Prešov sa donedávna nachádzali archívne dokumenty zo štyroch miest: Prešova, Sabinova, Veľkého Šariša a Lipian. Štátny archív v Prešove – pobočka Prešov evidoval do svojho zlúčenia so Štátnym archívom v Prešove 1. novembra 2015 celkom 668 archívnych súborov, čo predstavuje 1 950 bežných metrov. Základ archívnych súborov tvorili: Magistrát Prešov (1245 – 1923), Magistrát Sabinov (1349 – 1922), Cechy mesta Prešova (1377 – 1895), Cechy mesta Sabinova (1523 – 1893), fondy štátnej správy a samosprávy, škôl, podnikov, súdov, prokuratúr, družstiev, spolkov, záujmových organizácií a iné menšie fondy. Medzi najvzácnejšie však patria fondy magistrátov Prešova a Sabinova so vzácnymi erbovými listinami, kronikami a množstvom mestských, súdnych, účtovných a iných kníh.

Bádateľsky najvyužívanejšie sú archívne dokumenty cechov Prešova a Sabinova, hlavne ich artikuly, zápisnice zo zasadnutí, výučné listy, pracovné vysvedčenia či vandrovné knižky. Pri písaní regionálnych dejín sa najviac študujú fondy Okresného a Mestského úradu v Prešove (1923 – 1944), hlavne medzivojnové obdobie a počiatky druhej svetovej vojny. Využívajú sa tiež fondy notárskych úradov, mestských a miestnych národných výborov, škôl, ktoré sú zachované takmer z každej obce. Bádateľsky zaujímavé je aj štúdium spolkov (napr. kolkársky, korčuliarsky, lovecký) a záujmových organizácií, hlavne telovýchovných jednôt. Veľký záujem je o štúdium fondov daňových úradov, daňových správ, podnikov či výrobných družstiev. Archívny materiál sa využíva stále intenzívnejšie, najviac bádateľov, okrem Slovenska, je z Čiech, Maďarska, USA, Izraela, Nemecka, Ukrajiny.

Okrem bádania najviac navštevujú občania archív za účelom získania správnej informácie, či už sa to týka stavebného, kolaudačného rozhodnutia, pozemkovoknižnej agendy z Okresného súdu v Prešove (1852 – 1960) a Okresného súdu v Sabinove (1923 – 1960). Aby sme skrátili čas vybavovania žiadostí od roku 1992 sa reinventarizovali staré archívne pomôcky a nové sa vyhotovili v počítačovom programe Bach-system. Súčasťou práce archivárov je aj prezentovať sa na výstavách, formou exkurzií či školení. Študenti tak poznávajú históriu svojho mesta, obce. Žiakov škôl i študentov zaujímajú často perličky zo života, ktoré sú v obecných, školských kronikách či pamätných knihách. Náš archív vlastní množstvo kroník a pamätných kníh a stále sa usiluje o získanie ďalších kroník, ktoré sa „stratili“ a sú uložené u občanov doma.

Bývalý župný dom, v ktorom sídlila pobočka na Slovenskej ulici č. 40

Ukážka výzdoby Pamätnej knihy mesta Prešova

Práca archivára v sebe zahŕňa spracovávanie historických dokumentov, vyraďovanie registratúrnych záznamov po preberanie archívneho dedičstva a množstvo ďalších činností. Najväčším bohatstvom u každého z nás je láska k práci, ktorú si vyvolil. Tak môžeme zodpovedne chrániť kultúrne dedičstvo, skvosty a klenoty našej histórie. Prostredníctvom zápalu pre históriu a archívnictvo môžeme v podobe výstav a prednášok odovzdávať iným ľuďom naše vedomosti. Archívne dokumenty, prostredníctvom ktorých tieto vedomosti získavame, si však zaslúžia lepší stánok, aký je v súčasnosti v Prešove k dispozícii. Preto by sme nemali len oslavovať dátumy či udalosti, ale pozrieť sa aj na to, ako v skutočnosti vzácne archívne dokumenty vyzerajú, o čom rozprávajú a ak treba pomôcť s ich ochranou, tak podať aj pomocnú ruku v podobe finančných prostriedkov.

Daniela Pellová – Ľubica Kováčová
Štátny archív v Prešove

ZAČALO SA TO CELKOM NEVINNE...

Krok za krokom na ceste k zriadeniu archívu

Napriek tomu, že už v prvých stanovách Múzea slovenského krasu z roku 1932 bolo zakotvené, že okrem zabezpečenia odborných činností je potrebné zriadiť v múzeu aj odbornú knižnicu a archív, dlho sa tak neudialo. Archívu sa vo svojich víziách z času na čas venovali viacerí z funkcionárov Múzea slovenského krasu, no svoje predstavy nikdy nezrealizovali.

Budova Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva. Sídlo Archívu SMOPaJ

Situácia sa zmenila koncom roku 2001, keď nastúpila na post riaditeľky Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva (SMOPaJ) doc. RNDr. Danka Šubová, CSc., ktorá krátko po uvedení do funkcie poverila svojich zamestnancov navrhnutím novej organizačnej štruktúry múzea. Plány a návrhy boli rôzne, no v jednom z nich bol opäť spomenutý archív. Situácia nebola dobrá. V uzamknutých skriniach v kanceláriách, depozitároch a na chodbách sa nachádzali materiály z činnosti múzea a z činnosti iných inštitúcií zaoberajúcich sa ochranou prírody či jaskyniarstvom a mali určité väzby na naše múzeum, ale aj osobné fondy. Väčšina z nich sa nachádzala v priestoroch historického oddelenia. Postupne sa časť materiálov presťahovala do nových priestorov, ktoré slúžili sčasti ako depot a sčasti ako kancelária.[1] Pracovníčka, ktorá mala na starosti „archív“, pracovala usilovne, robila všetko, čo bolo v jej silách, chodila sa „radiť do mikulášskeho štátneho archívu“, a snáď jedinou jej chybou bolo to, že dokumenty chránila až tak, že do priestorov „archívu“ nepustila nikoho a všetky záležitosti vybavovala medzi dverami.

Písal sa rok 2002 a do platnosti prišiel nový archívny zákon a múzeum, ktoré od svojho založenia, viac ako sedemdesiat rokov, nikdy nevyraďovalo a neodovzdávalo dokumenty do príslušného štátneho archívu, malo dve možnosti: buď bude odovzdávať dokumenty do Štátneho archívu v Bytči alebo požiada Odbor archívov a registratúr SVS MV SR o zriadenie vlastného archívu.

Prvým veľkým úspechom bolo schválenie registratúrneho poriadku a plánu SMOPaJ v roku 2002. Rozdelením priestoru vznikla terajšia kancelária a prvý archívny depot vybavený mobilnými regálmi, okná boli zabezpečené mrežami. Možno sme na to nešli celkom retrospektívne, skôr naopak, teda mali sme všetko potrebné vybavenie, no na zriadenie archívu sme museli ešte niekoľko rokov čakať.

Po nepatrnej personálnej výmene v marci 2003 prešla do „archívu“ dovtedajšia knihovníčka múzea Mgr. Eva Greschová a zintenzívnili sa snahy o zriadenie špecializovaného archívu SMOPaJ. Naša cesta bola dlhá a namáhavá, ale my sme boli vytrvalí a naše úsilie bolo korunované úspechom.

Uskutočnilo sa prvé vyraďovanie, roztriedené archívne fondy a zbierky boli uložené do nových archívnych škatúľ. Bolo to obdobie sústavného triedenia, vyraďovania, ukladania dokumentov, ale na odborné spracovanie ešte čas nenastal. V máji 2004 nastúpila do „archívu“ pracovníčka fotoarchívu[2] Eva Bartošová a so sebou priniesla, doslova v taškách, aj viac ako 60 000 negatívov a diapozitívov. V tomto období sme od firmy Bach Systems s. r. o. zakúpili informačný systém ProArchív a začali sme spracovávať archívne fondy a zbierky v aplikáciách Inventáre a Fotoarchív.

Prvý depot Archívu SMOPaJ

[1] Terajší depot Archívu Štátnej ochrany prírody SR a kancelária Archívu SMOPaJ.

[2] Fotoarchív aj archív boli až do roku 2005 začlenené do Dokumentačného oddelenia múzea.

Konečne nastal dlho očakávaný okamih a 1. júla 2005 bol Archív SMOPaJ so súhlasom odboru archívov a registratúr zriadený a zaradený do siete špecializovaných verejných archívov. Dnes je organickou súčasťou Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva a spravuje archívne dokumenty týkajúce sa činnosti múzea ako aj jeho predchodcov súvisiacich s ochranou prírody a jaskyniarstvom. Sú to nielen záznamy dokumentujúce úradnú a odborno-metodickú prácu, ale aj rozsiahlu vedecko-výskumnú činnosť, ktorú vyvíjali ochranárske a jaskyniarske inštitúcie pôsobiace na Slovensku. Dôležité miesto patrí osobným fondom významných osobností pôsobiacich v oblasti ochrany prírody a jaskyniarstva či iných prírodovedných odboroch. Dôležité zastúpenie v Archíve SMOPaJ majú aj archívne zbierky.

Preberanie materiálov Dezidera Magica v pivnici Základnej školy vo Vištuku, prevoz, triedenie na dvore múzea, usporiadanie osobného fondu a uloženie v depote archívu

Archívne fondy a zbierky

Krátko po zriadení archívu vymenovala riaditeľka múzea ďalší poradný orgán pre akviziČnú činnosť v múzeu – *Archívnu radu Archívu SMOPaJ*, ktorá zasadá jedenkrát do roka, spočiatku mala 11 a v súčasnosti má 7 členov. Akvizičnou činnosťou sme získali napr. osobný fond Jozefa Čajku, dlhoročného prvého profesionálneho pracovníka venujúceho sa ochrane prírody v Liptovskom Mikuláši; Kroniky Mladých ochrancov prírody Základnej organizácie Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny Žilina; veľké množstvo technických denníkov z výskumov jaskýň od Slovenskej speleologickej spoločnosti; osobný fond významného slovenského botanika, pedagóga a ochrancu prírody RNDr. Ing. Dezidera Magica, CSc.

Ďalej to boli stovky negatívov a diapozitívov prírodnej krajiny, chránenej fauny a flóry; korešpondencia profesora, geológa, priekopníka ochrany prírody na Slovensku, jedného zo zakladateľov nášho múzea, Jána Volka-Starohorského; fragment osobného fondu jedného z priekopníkov fotografovania jaskýň Bohuslava Šrolla; takmer 4500 ks čiernobielych fotografií chránených území, ktoré sú zoradené podľa lokalít; fragment osobného fondu aktívneho organizátora a funkcionára na poli turistiky, cestovného ruchu, horskej záchrannej služby a výstavby horských dopravných zariadení, jaskyniara a horolezca Alojza Lutonského.[3] Toto všetko a ešte omnoho viac je v súčasnosti uložené v našom archíve.

Z najvyužívanejších a najvýznamnejších archívnych fondov a zbierok Archívu SMOPaJ– pre spoznanie vzniku a histórie nášho múzea – je bádateľmi často vyhľadávaný fond *Múzeum slovenského krasu* (1930 – 1949), ktorý dokumentuje obdobie snáh o založenie múzea, činnosť múzea v období kuratória, problémy s jeho umiestnením až po jeho organizačné začlenenie do Slovenskej speleologickej spoločnosti (1949 – 1952) a ostatné dokumenty týkajúce sa ďalších vývojových etáp múzea až po zriadenie súčasného *Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva*.

V dokumentoch časti fondu *Družstva Demänovských jaskýň* (1924 – 1954)[4] – inštitúcie, ktorá zabezpečovala sprístupňovanie Demänovskej jaskyne slobody, sa nachádzajú aj informácie o objavení Demänovskej jaskyne slobody, výskumoch a prevádzke jaskyne, vybudovaní cesty do Demänovskej doliny, stavbe hotela pri jaskyni, personálne spisy pracovníkov družstva, ekonomické spisy, fotografie, ale aj množstvo výstrižkov z tlače.[5] Po zániku družstva 1. januára 1952 prešli všetky slovenské

[3] Jedna časť osobného fondu bola v správe Archívu SMOPaJ, druhú získalo múzeum do archívu delimitáciou z Múzea Janka Kráľa, tretiu akvizičnou činnosťou, no fond ešte stále nie je kompletný.

[4] Právny nástupca Komisie pre zverejnenie demänovských jaskýň.

[5] Delimitáciou časti osobného fondu zo Štátneho archívu v Bytči sme scelený fond znovu usporiadali, spracovali a dali celý zdigitalizovať.

Účastníci 1. jaskyniarskeho týždňa

jaskyne do majetku štátu a krátko ich spravovalo Riaditeľstvo pre cestovný ruch pri Povereníctve dopravy a národný podnik Cestovný ruch. V roku 1954 sa utvorila nová organizácia turistiky a domáceho cestovného ruchu – národný podnik Turista, ktorý prevzal do svojej správy aj všetky sprístupnené jaskyne.

V archívnom fonde *Turista, n. p.* (1952 – 1969) sú informácie o sondovacích prácach v jaskyniach, dokumentácia o zameraní a zmapovaní objavených jaskynných priestorov a ochrane jaskýň s dôrazom na sprístupnené jaskyne a o činnosti podniku na úseku praktického speleologického prieskumu na viacerých miestach Slovenska.

V rozsiahlom fonde *Slovenská speleologická spoločnosť* (1952 – 2000) sú najvyhľadávanejšie dokumenty zo speleomítingov, jaskyniarskych týždňov, lezeckých dní a iných stretnutí slovenských jaskyniarov a predovšetkým technické denníky jednotlivých oblastných skupín Slovenskej speleologickej spoločnosti.

Rozsahom síce menší, no bádateľmi vyhľadávaný a pre spoznanie formovania slovenského jaskyniarstva a ochrany prírody veľmi dôležitý je fond zakladateľa Múzea slovenského krasu *Jána Volka-Starohorského* (1880 – 1977), fond prvého riaditeľa múzea *Vojtecha Benického* (1907 – 1971), archeológa *Vojtecha Budinského-Kričku* (1903 – 1993), významného slovenského speleológa, objaviteľa jaskyne Domica *Jána Majku* (1900 – 1985), speleológa *Vojtecha Bukovinského* (1916 – 1989) a moravského učiteľa, speleológa a objaviteľa Demänovskej jaskyne slobody *Aloisa Krála* (1884 – 1969).

Bádateľmi veľmi vyhľadávané sú aj *Zbierka negatívov a diapozitívov, Zbierka sklenených negatívov, Zbierka fotografií a Zbierka digitálnych záberov*. Dokumentujú ochranárske a jaskyniarske aktivity od začiatku minulého storočia dodnes. Zdokumentované sú jaskyniarske týždne, tábory ochrancov prírody, semináre doma aj v zahraničí, podzemné a povrchové krasové formy, chránené územia, chránené živočíchy a rastliny. Súčasťou spomínaných zbierok sú rôzne krajinné zábery, portréty a pracovné zábery osobností, ktoré sa zaslúžili o rozvoj ochrany prírody a jaskyniarstva na Slovensku, samozrejme aj zábery dokumentujúce rôznorodú činnosť nášho múzea, ako sú expozície, výstavy, kultúrno-výchovné podujatia organizované pre odbornú a širokú verejnosť s témami súvisiacimi so zameraním inštitúcie.

Poniklec slovenský (Pulsatilla slavica)

Spomedzi archívnych zbierok je jaskyniarmi veľmi často využívaná *Zbierka podzemných krasových javov*. Poskytuje komplexné informácie o všetkých objavených jaskyniach na Slovensku. Začiatky systematického budovania tejto zbierky sa viažu k roku 1947, keď Jaskyniarsky zbor pri Klube Slovenských turistov a lyžiarov vydal evidenčné listy nazvané Súpis podzemných dutín a rozoslal ich svojim členom, aby do nich zapisovali získané údaje. V súčasnosti sa zbierka spracováva v informačnom systéme ProArchív v aplikácii Inventáre a je spracovaných viac ako 7 200 jaskýň. Popri písomných, mapových a fotografických dokumentoch (dokumentácia základná, mapová, fotografická, písomná, projekt ochrany, archeologické správy, výstrižky z tlače, technické denníky) sa využíva aj elektronické ukladanie informácií.

Informácie zo *Zbierky listín Štátneho zoznamu osobitne chránených častí prírody SR* slúžia najmä pre potreby orgánov ochrany prírody a výpisy z neho sú verejne prístupné. Je prístupný aj prostredníctvom webových stránok: www.uzemia.enviroportal.sk a www.stromy.enviroportal.sk. Zbierka obsahuje dokumenty úradnej evidencie chránených území, ich ochranných pásiem a chránených stromov na území Slovenskej republiky.

Súčasné aktivity archívu

V roku 2007 sme vypracovali žiadosť o nenávratný finančný príspevok z fondov Európskej únie. Projekt *Digitalizácia fondov a technická podpora informatizácie v oblasti ochrany prírody* X.01.09 v rámci operačného programu Životné prostredie bol schválený a v rokoch 2008 – 2014 bolo prioritnou úlohou Archívu SMOPaJ riešenie úloh v rámci tohto schváleného projektu. Jeho cieľom bola modernizácia programových nástrojov na elektronické spracovávanie fondov a zbierok v digitálnej podobe, komplexné zabezpečenie zálohovania dát v našej inštitúcii, vytvorenie vhodného informačného systému SMOPaJ, vybudovanie tzv. otvorenej inštitúcie a najmä zvýšenie informačnej a komunikačnej gramotnosti používateľov systému v oblasti ochrany prírody, smerujúcej k celoživotnému využívaniu informačných zdrojov. Pre tak náročnú činnosť sa vytvoril pracovný tím, ktorý bol okrem pracovníkov archívu posilnený aj ďalšími kolegami, vyriešilo sa technické vybavenie pracovísk, nakúpili sa ochranné archívne obaly,

Kmeťov dóm, Demänovská ľadová jaskyňa

vybudoval sa nový archívny depot s mobilnými regálmi, ďalší s fixnými regálmi a nové registratúrne stredisko múzea. Z dôvodu ochrany pred degradáciou fyzického stavu boli v rámci projektu zdigitalizované najvzácnejšie, najvyužívanejšie a najohrozenejšie archívne dokumenty v počte takmer 700 000 jednotlivín. Výsledky digitalizácie spolu s inými informáciami sú prístupne on-line na webovej stráne archívu.

Archív je v dobrej materiálnej i personálnej kondícii, disponuje kvalifikovanými a odborne skúsenými osobami.[6] Pracovníčka archívu Mgr. Eva Greschová si doplnila knihovnícke vzdelanie a v roku 2009 ukončila štúdium archívnictva a pomocných vied historických na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Okrem archívnictva a knihovedy je navyše aj znalkyňou v oblasti múzejníctva a členkou Zväzu múzeí na Slovensku. Popri klasických archívnych prácach sa zamestnanci archívu podieľajú na vedecko-výskumných úlohách múzea, získavajú informácie zo základných prameňov o dejinách ochrany prírody, údaje vzťahujúce sa k jaskyniam a jaskyniarstvu na Slovensku v slovenských a zahraničných pamäťových inštitúciách a zverejňujú výsledky svojej práce v rôznych domácich i zahraničných zborníkoch a časopisoch (pozri *Publikačnú činnosť zamestnancov Archívu SMOPaJ v rokoch 2004 – 2016* za článkom), organizujú rôzne podujatia a pripravujú vý-

[6] V rámci organizačnej štruktúry Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva tvorí archív spolu s knižnicou jeden z odborných útvarov múzea. Momentálne má útvar jednu knihovníčku a štyroch zamestnancov archívu. V období riešenia projektu digitalizácie sa počet pracovníkov zvýšil na 8.

Pozvánka na prvé čítanie v knižnici

stavy. Napríklad pri príležitosti 10. výročia vzniku archívu sa uskutočnil rad podujatí pre odbornú i laickú verejnosť (viac pozri: GRESCHOVÁ, Eva. Významné podujatia v Slovenskom múzeu ochrany prírody a jaskyniarstva v roku 2015. In *Fórum archivárov*, 2016, roč. XXV, č. 1, s. 39-44.).

Aj tento rok je bohatý na podujatia. Dňa 28. marca 2017 sme pripravili prvé z nového cyklu podujatí *Čítanie z knižnice*.[7] Bude sa konať dvakrát do roka a čítaním rôznych archívnych dokumentov a predstavením prác, monografií a článkov priblížime verejnosti vždy inú významnú osobnosť z oblasti jaskyniarstva a ochrany prírody.

Dňa 30. marca sme v spolupráci so spoločnosťou Bach Systems s.r.o. zorganizovali *Stretnutie špecializovaných archívov* venované aktuálnym novinkám v oblasti softvéru, digitalizácie, ochranných, konzervačných a úložných materiálov, zariadení a pomôcok. Ďakujeme pracovníkom odboru archívov a registratúr, zástupcom partnerských firiem a všetkým kolegom za to, že v tak hojnom počte podporili naše podujatie. Tieto dni už usilovne pripravujeme *Deň otvorených dverí v Archíve SMOPaJ*. Tentokrát pripravujeme návštevníkom ukážky vybraných typov písma, budú si môcť vyrobiť vlastnú „stredovekú“ listinu, pečatiť listiny, písať brkom, pierkom, skladať puzzle z kópií dokumentov, oboznámiť sa s Braillovým písmom, čítať z rukopisov z 1. polovice 20. storočia a pod.

V októbri spolu s Katedrou archívnictva a PHV Filozofickej fakulty Univerzity Komenského pripravujeme v našich priestoroch medzinárodnú vedeckú konferenciu *Príroda a jej ochrana v priereze času,* na ktorú vás všetkých srdečne pozývame.

Toľko o činnosti nášho archívu. V porovnaní s inými archívmi sme prešli veľmi krátku cestu, no veríme, že sa nám podarilo odviesť kus poctivej a obetavej práce, často aj na úkor nášho pracovného voľna. Niečo sa nám podarilo viac, niečo menej, no veľmi nás ťaží na duši, že do dnešných dní, nie našou vinou, nevyšiel zborník z archívnych dní, ktoré sme spoluorganizovali v roku 2015.

Eva Greschová
Archív Slovenského múzea
ochrany prírody a jaskyniarstva

Publikačná činnosť zamestnancov Archívu SMOPaJ v rokoch 2004 – 2016

2004

BARTOŠOVÁ, Eva: Prehľad činnosti vo fotoarchíve múzea v roku 2003. In: *Sinter*, č. 12, 2004, s. 32.

GRESCHOVÁ, Eva – SÝKORA, Juraj ml.: Návšteva pracovníkov múzea v Maďarskom prírodovednom múzeu v Budapešti. In: *Sinter*, č. 12, 2004, s. 50.

GRESCHOVÁ, Eva: Od Liptovskej zbierky po Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva : chronologický prehľad. In: *Sinter*, č. 12, 2004, s. 31.

GRESCHOVÁ, Eva – BARTOŠOVÁ, Eva: Súčasný stav a koncepcia archívu Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva. In: *Medzinárodná konferencia prírodovedných pracovníkov múzeí a pracovníkov múzeí v prírode : zborník referátov : Liptovský Mikuláš, 25. – 27. 5. 2004*. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2004. s. 55-56.

[7] V budúcnosti zmeníme názov na *Čítanie z archívu a knižnice*.

2005

BARTOŠOVÁ, Eva: Presun fondu fotoarchívu a prírastok v r. 2004. In: *Sinter*, č.13, 2005, s. 50.

GRESCHOVÁ, Eva et al.: Aktivity múzea. In: *Sinter*, č. 13, 2005, s. 59-62.

2006

GRESCHOVÁ, Eva: Porada riaditeľov špecializovaných verejných archívov. In: *Sinter*, č. 14, 2006, s. 56. ISBN 80-88924-53-7.

2007

GRESCHOVÁ, Eva – BARTOŠOVÁ, Eva: Ekopodujatia a speleopodujatia múzea v roku 2006. In: *Sinter*, č. 15, 2007, s. 36-37. ISBN 978-80-88924-59-3.

GRESCHOVÁ, Eva: Osobnosti jaskyniarstva. In: *Sinter*, č. 15, 2007, s. 15-16. ISBN 978-80-88924-59-3.

GRESCHOVÁ, Eva: Životné jubileum Vlasty Jančiovej. In: *Sinter*, č. 15, 2007, s. 51. ISBN 978-80-88924-59-3.

2008

BARTOŠOVÁ, Eva: Ekopodujatia a speleopodujatia múzea v roku 2007. In: *Sinter*, č. 16, 2008, s. 43-44. ISSN 1336-7595.

BARTOŠOVÁ, Eva: Zasadnutie Archívnej rady múzea. In: *Sinter*, č. 16, 2008, s. 29. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva: Osobnosti jaskyniarstva. In: *Sinter*, č. 16, 2008, s. 22-23. ISSN 1336-7595.

2009

BARTOŠOVÁ, Eva: Ekopodujatia a speleopodujatia v roku 2008. In: *Sinter*, č. 17, 2009, s. 25-26. ISSN 1336-7595.

2010

BARTOŠOVÁ, Eva – GRESCHOVÁ, Eva: Tvorba a budovanie digitálneho archívu. In: *Múzeum*, roč. 56, 2010, č. 2, s. 54-55. ISSN 0027-5263.

GRESCHOVÁ, Eva – BARTOŠOVÁ, Eva: Tvorba a budovanie digitálneho archívu múzea. In: *Sinter*, č. 18, 2010, s. 19. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva: Družstvo Demänovských jaskýň v Liptovskom Mikuláši 1924 – 1954. In: *Sinter*, č. 18, 2010, s. 25-27. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva: Fond osobností – RNDr. Anton Droppa, CSc. In: *Výber zo zbierok Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2010. s. 36-37.

GRESCHOVÁ, Eva: Fond osobností – Ing. Ivan Cibulec. In: *Výber zo zbierok Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2010. s. 38-39.

2011

GRESCHOVÁ, Eva – BARTOŠOVÁ, Eva: Päť rokov v Archíve múzea. In: *Sinter*, č. 19, 2011, s. 19-21. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva: Deväťdesiatiny RNDr. Antona Droppu, CSc. In: *Sinter*, č. 19, 2011, s. 47. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva: Ján Volko-Starohorský (31. 7. 1880 – 17. 12. 1977). In: *Sinter*, č. 19, 2011, s. 32-33. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva: Jubileum Márie Oškovej. In: *Sinter*, č. 19, 2011, s. 46. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva – AMBRÓZ, Leonard – PADYŠÁKOVÁ, Jana: Miloš Janoška a Krásy Slovenska. In: *Krásy Slovenska*, roč. 88, 2011, č. 1, s. 12-14.

GRESCHOVÁ, Eva – AMBRÓZ, Leonard: Projekt Digitalizácia fondov a technická podpora informatizácie v oblasti ochrany prírody X.01.09 v rámci operačného programu Životné prostredie. In: *Sinter*, č. 19, 2011, s. 42. ISSN 1336-7595.

CHOMOVÁ, Iveta: Ekofotografia. In: *Ekofotografia : 9. ročník medzinárodnej výstavy fotografie s ekologickou tematikou*. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2011, s. 2. ISBN 978-80-88924-75-3.

CHOMOVÁ, Iveta: Kalendárium. In: *Sinter*, č. 19, 2011, s. 29-31. ISSN 1336-7595.

CHOMOVÁ, Iveta: Zoltán Palugay. In: *Sinter*, č. 19, 2011, s. 31-32. ISSN 1336-7595.

2012

BARTOŠOVÁ, Eva: Zbierka fotodokumentácie Archívu SMOPaJ. In: *Sinter*, č. 20, 2012, s. 24. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva: 90 rokov štátnej ochrany prírody na Slovensku. In: *Naturae tutela*, roč. 16, č. 2, 2012, s. 205-207. ISSN 1336-7609. Rec. na: STOCKMANN, Viliam : 90 rokov štátnej ochrany prírody na Slovensku. Bratislava : Ministerstvo životného prostredia SR, 2011, 244 s. ISBN 978-80-88833-55-5.

GRESCHOVÁ, Eva – BARTOŠOVÁ, Eva: Fondy a zbierky archívu Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva. In: *Medzinárodná konferencia prírodovedných pracovníkov múzeí a pracovníkov múzeí v prírode* [DVD] : zborník príspevkov : Žiarska dolina, 22. – 24. 5. 2012. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2012. ISBN 978-80-88924-78-4.

GRESCHOVÁ, Eva: Jozef Čajka (1931 – 2004). In: *Sinter*, č. 20, 2012, s. 33. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva – AMBRÓZ, Leonard: Príspevok k dejinám vzniku Tatranského národného parku vo fondoch pôdohospodárskych orgánov a organizácií na Slovensku : tradície, inovácie, kultúrne dedičstvo. In: FIALOVÁ, Ivana – TVRDOŇOVÁ, Daniela (eds.). *Pôdohospodárstvo v dejinách Slovenska : Bratislava, 12. – 14. 9. 2011*. Bratislava : Slovenský národný archív, 2012, s. 390-403. ISBN 978- 80- 970666-5-9.

GRESCHOVÁ, Eva: Tvorba virtuálnych fondov a zbierok – digitálny archív múzea. In: *Sinter*, č. 20, 2012, s. 28-29. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva: Tvorba virtuálnych zbierok – digitálny archív. In: RAGAČOVÁ, Júlia (ed.). *Zbierky v archívoch : Humenné, 24. – 26. 5. 2011*. Bratislava : Spoločnosť slovenských archivárov, 2012, s. 161-167. ISBN 978-80-970660-3-1.

GRESCHOVÁ, Eva: Ústredie štátnej ochrany prírody v Liptovskom Mikuláši (1981 – 1992) a súvisiace legislatívne úpravy. In: *Sinter*, č. 20, 2012, s. 36-37. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva: Viliam Stockmann – sedemdesiat rokov popredného slovenského ochranára. In: *Naturae tutela*, roč. 16, 2012, č. 1, s. 107-108. ISSN 1336-7609.

CHOMOVÁ, Iveta: Kalendárium 2011. In: *Sinter*, č. 20, 2012, s. 34-35. ISSN 1336-7595.

CHOMOVÁ, Iveta – URBANOVÁ, Kristína – LEPIŠOVÁ, Dagmar: 150 rokov skúseností. In: *Sinter*, č. 20, 2012, s. 48-49. ISSN 1336-7595.

2013

BARTOŠOVÁ, Eva: Ochrana fotografických materiálov. In: *Sinter*, č. 21, 2013, s. 29-30. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva et al.: Muži a ženy v histórii jaskyniarstva. In: NÁDASKÁ, Katarína (ed.). *Muž a žena – vzťahové súvislosti v kontexte múzejných zbierok : zborník príspevkov z odbornej konferencie s medzinárodnou účasťou : Bratislava, 1. – 3. 10. 2013*. Bratislava : Zväz múzeí na Slovensku, 2013 – Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2013, s. 66-71. ISBN 978-80-971506-7-9.

GRESCHOVÁ, Eva – AMBRÓZ, Leonard: Projekt Digitalizácia fondov a technická podpora informatizácie v oblasti ochrany prírody X.01.09 v rámci operačného programu Životné prostredie. In: *Sinter*, č. 21, 2013, s. 48-49. ISSN 1336-7595.

GRESCHOVÁ, Eva: Zdeněk Wirth, první dvě životní etapy (1878 – 1939). In: *Naturae tutela*, roč. 17, 2013, č. 2, s. 211-212. ISSN 1336-7609. Rec. na: UHLÍKOVÁ, Kristína: Zdeněk Wirth, první dvě životní etapy (1878 – 1939). Praha : Národní památkový ústav, 2010, 302 s. ISBN 978-80-87104-60-6.

GRESCHOVÁ, Eva: Zbierka kópií archívnych dokumentov z fondov a pamäťových inštitúcií. In: *Sinter*, č. 21, 2013, s. 31-33. ISSN 1336-7595.

CHOMOVÁ, Iveta: Kalendárium 2012. In: *Sinter*, č. 21, 2013, s. 38-40. ISSN 1336-7595.

2014

BARTOŠOVÁ, Eva: Jubileum Evy Greschovej. In: *Sinter*, č. 22, 2014, s. 46. ISSN 1336-7595.

BARTOŠOVÁ, Eva: Ochrana fotografických dokumentov v Archíve Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši. In: FIALOVÁ, Ivana – MARUŠICOVÁ, Božena – TVRDOŇOVÁ, Daniela (eds.). *(Ne)zabudnuté fotografie* [online]. Bratislava 29. 10. 2013. Bratislava : Slovenský národný archív, 2014, s. 56-65. ISBN 978-80-970666-9-7.

GRESCHOVÁ, Eva: Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě, Praha. In: *Múzeum*, roč. 40, 2014, č. 1, s. 51-52. ISSN 0027-5263.

GRESCHOVÁ, Eva: Digitálna knižnica 2013. In: *Múzeum*, roč. 40, 2014, č. 2, s. 55-56. ISSN 0027-5263.

GRESCHOVÁ, Eva: Digitalizácia fondov a technická podpora informatizácie v oblasti ochrany prírody (Tvorba Digitálneho archívu Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši). In: *Knihovna plus* [online]. č. 1, 2014. – [cit. 2014-04-15]. – www : <http : //knihovna.npk.cz/knihovnaplus141/gresch.htm> ISSN 1801-5948.

GRESCHOVÁ, Eva: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva a jeho zriaďovatelia. In:

Sinter, č. 22, 2014, s. 35-36. ISSN 1336-7595.
GRESCHOVÁ, Eva: Štúdium osobného fondu Jana Ješka Hofmana v Literárnom archíve Památníka národního písemnictví v Prahe. In: *Sinter*, č. 22, 2014, s. 27. ISSN 1336-7595.

2015

GRESCHOVÁ, Eva – AMBRÓZ, Leonard – BARTOŠOVÁ, Eva: Digitalizácia fondov a technická podpora informatizácie v oblasti ochrany prírody. In: *Sinter*, č. 23, 2015, s. 35-38. ISSN 1336-7595.
GRESCHOVÁ, Eva: Jubileum Magdy Čopkovej. In: *Sinter*, č. 23, 2015, s. 44. ISSN 1336-7595.
GRESCHOVÁ, Eva – AMBRÓZ, Leonard: 85 rokov od vyhlásenia Demänovskej doliny za prírodnú rezerváciu (1929 – 2014). In: *Sinter*, č. 23, 2015, s. 27-28. ISSN 1336-7595.
GRESCHOVÁ, Eva et al.: *Sprievodca po Archíve Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš : Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2015, 20 s. ISBN 978-80-88924-84-5.
GRESCHOVÁ, Eva: Sedemdesiatnik Marcel Lalkovič. In: *Sinter*, č. 23, 2015, s. 44. ISSN 1336-7595.
GRESCHOVÁ, Eva: 100. výročie narodenia Leonarda Blahu (1914 – 1980). In: *Sinter*, č. 23, 2015, s. 29-30. ISSN 1336-7595.
CHOMOVÁ, Iveta: Historické fotografie podzemných krasových javov. In: *Sinter*, č. 23, 2015, s. 22-24. ISSN 1336-7595.
CHOMOVÁ, Iveta: Kalendárium. In: *Sinter*, č. 23, 2015, s. 25-27. ISSN 1336-7595.

2016

BARTOŠOVÁ, Eva – GRESCHOVÁ Eva: Archivári v múzeu : XIX. archívne dni v Slovenskej republike. In: *Sinter*, č. 24, 2016, s. 32. ISSN 1336-7595.
BARTOŠOVÁ, Eva – GRESCHOVÁ, Eva: 10 rokov špecializovaného archívu SMOPaJ. In: *Sinter*, č. 24, 2016, s. 36. ISSN 1336-7595.
GRESCHOVÁ, Eva – AMBRÓZ, Leonard: Nové poznatky k histórii ochrany prírody Tatier a vzniku Tatranského národného parku v archívnych dokumentoch. In: *Ekologické štúdie*. Bratislava : Slovenská ekologická spoločnosť pri SAV, 2016, s. 71-86. ISSN 1338-2853.
GRESCHOVÁ, Eva – AMBRÓZ, Leonard: 85 rokov od vyhlásenia Demänovskej doliny za prírodnú rezerváciu (1929 – 2014). In: *Ekologické štúdie*. Bratislava : Slovenská ekologická spoločnosť pri SAV, 2016, s. 87-90. ISSN 1338-2853.
GRESCHOVÁ, Eva: Vplyv učiteľov na formovanie a vývoj ochrany prírody na Slovensku v rokoch 1918 – 1939. In: ČERVENKOVÁ, Ivana – TVRDOŇOVÁ, Daniela (eds.). *Škola základ života... – História školstva v archívnych dokumentoch : Bratislava 13. – 15. 10. 2015*. Bratislava : Slovenský národný archív, 2016, s. 262-269. ISBN 978-80-971-1767-3-1.
GRESCHOVÁ, Eva: Významné podujatia v Slovenskom múzeu ochrany prírody a jaskyniarstva v roku 2015. In: *Fórum archivárov* [online], roč. 25, 2016, č. 1. Bratislava : Spoločnosť slovenských archivárov, 2016, s. 39-44.
GRESCHOVÁ, Eva: Výstava „Ján Majko – objaviteľ jaskýň" v Mestskom múzeu Sereď. In: *Sinter*, č. 24, 2016, s. 31. ISSN 1336-7595.
GRESCHOVÁ, Eva – BARTOŠOVÁ, Eva: Deň otvorených dverí v Archíve SMOPaJ. In: *Sinter*, č. 24, 2016, s. 37. ISSN 1336-7595.
CHOMOVÁ, Iveta – ŠIMKOVÁ, Zuzana: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši a druhá svetová vojna. In: PODUŠELOVÁ, Gabriela – MAJCHROVIČOVÁ, Viera (eds.). *Múzeá vo vojne : Druhá svetová vojna a jej dôsledky na činnosť múzeí a ich zbierky* [online] : Bratislava, 10. – 11. 11. 2016. Banská Bystrica : Zväz slovenských múzeí – Bratislava : Slovenské národné múzeum, 2016, s. 71-75. ISBN 978-80-8060-400-4.
CHOMOVÁ, Iveta – BARTOŠOVÁ, Eva: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši. In: *Zborník múzea vo Svätom Antone*, roč. 22, 2016. Svätý Anton : Múzeum vo Svätom Antone, 2016, s. 342-346. ISBN 978-80972369-3-9.
CHOMOVÁ, Iveta: Historické fotografie podzemných krasových javov 2015. In: *Sinter*, č. 24, 2016, s. 17-19. ISSN 1336-7595.
CHOMOVÁ, Iveta: Kalendárium. In: *Sinter*, č. 24, 2016, s. 28-29. ISSN 1336-7595.

Spracovala: *Eva Greschová, Archív SMOPaJ*

O ĽUĎOCH, NA KTORÝCH SA NESMIE ZABUDNÚŤ (I. ČASŤ)

História archívov a osudy archivárov siahajú až do dôb, keď vznikalo písmo a s ním aj dokumenty. Počiatky inštitucionalizácie jednotlivých archívov, a ich postupné oddeľovanie od registratúr, na území dnešného Slovenska siahajú do 18. storočia. Archívy a archivári nikdy nestáli na výslní a na „piedestále". Spravidla to bola „posledná inštancia", na ktorú sa obracalo vtedy, keď už všetky argumenty zlyhali. Ironicky o postavení archivára hovorí nasledovný nápis nad archívom bližšie neurčeného veľvyslanectva: „Byť archivárom vyžaduje muža nanajvýš inteligentného a vzdelaného, ale mužovia inteligentní a vzdelaní sa archivármi nestávajú..." V príspevku chceme „vzdať hold" ľuďom, ktorí sa archívnictvu venovali srdcom a dosiahli v priebehu mnohých rokov mimoriadne výsledky vo svojej práci. Vďaka nim môžu súčasné generácie spravovať bohaté archívne dedičstvo aj dnes.

V službách mesta Trnavy v rokoch 1811 – 1849 pracoval ako mestský archivár **Matej Ursséni** (1781 – 23. 11. 1849 Trnava). Inventarizoval fondové oddelenie Magistrátu mesta Trnava *Testamenta 1511 – 1849 (1874)*, vyhotovil tiež inventáre niekoľkých menších celkov: *Quaestores graeci, Judaica, Acta catolicorum* a iné. Položil základy k neskoršiemu spracovaniu archívnych dokumentov. Excerpoval dokumenty z archívu trnavskému senátorovi Jánovi Pullovi, ktorý pripravoval dejiny Trnavy. Mestský archív priviedol na vrchol, nemal však možnosti výsledky práce publikovať.[1]

V Žiline a v Trenčíne pôsobil kňaz **Ľudovít Stárek (Sztarek)** (30. 3. 1803 Bratislava – 22. 3. 1863 Trenčín). Známe je jeho znovuobjavenie latinského nápisu na trenčianskej skale a jeho preklad. Okrem bohatej publikačnej činnosti v oblasti histórie, usporiadal písomnosti žilinského mestského úradu a vypracoval k nim elench, ktorý je využívaný aj v súčasnosti.[2]

V župnom archíve v Bratislave usilovne a plodne pracoval plných 40 rokov **Ján Laurenty** (*1. 11. 1831 Senec). Vypracoval mimoriadne precíznu pomôcku, tzv. archívny kľúč (*leveltári kulcs*), k archívnemu materiálu Bratislavskej župy.[3]

Pre spišské archívy a pre históriu Spiša mala mimoriadny význam činnosť župného archivára **Fridricha Švábyho** (4. 8. 1834 Slovenská Ves – 21. 4. 1904 Levoča). V roku 1872 navrhol prvú skartáciu spisov, ktorú minister vnútra schválil iba čiastočne. Zanechal bohaté historické dielo.[4]

Mikuláš Kubíni (7. 11. 1840 – 24. 1. 1937)

Mikuláš Kubíni (7. 11. 1840 Demänová – 24. 1. 1937 Oravský Podzámok) bol v rokoch 1923 – 1932 archivárom Oravského komposesorátu v Oravskom Podzámku. Bol autorom prvej monografie Oravskej župy, Oravského hradu, biografií Turzovcov (Thurzovcov) a pod. Vytvoril osobitnú zbierku pečatí nachádzajúcich sa na listoch Turzovcov a vydal jej katalóg. Venoval sa aj archeológii. V roku 1896 bol vyznamenaný Radom železnej koruny III. triedy.[5]

Pavol Križko (30. 5. 1841 – 25. 3. 1902)

Výnimočnou osobnosťou bol historik a kremnický mestský archivár **Pavol Križko** (30. 5. 1841 Banská Bystrica – 25. 3. 1902 Kremnica). Je považovaný za zakladateľskú osobnosť

---

[1] ŠIMONČIČ, Jozef. *Štátny okresný archív v Trnave*. Bratislava : AS MV SSR, 1978, s. 67-68; ŠIMONČIČ, Jozef. *Mojej Trnave*. Trnava : B-print, 1998, s. 257.

[2] ŠTANSKÝ, Peter. Ľudovít Stárek (Sztarek). In *Fórum archivárov*, 1995, roč. 6, č. 8, s. 23-24; MAŤOVČÍK, Augustín (ed.). *Slovenský biografický slovník V. zväzok, R – Š*. Martin : Matica slovenská, 1992, s. 339.

[3] SCHULLEROVÁ, Jana. Župný archivár Ján Laurenty. In *Fórum archivárov*, 1996, roč. 7, č. 6, s. 27-28.

[4] Napr. *Szepesmegye szervezete*. Levoča, 1884; *Régi vármegye*. Levoča, 1889; *A körösszeghi és adorjáni gróf Csáky-család genealogiája*. Budapest, 1891. MAŤOVČÍK, ref. 2, s. 549-550.

[5] MAŤOVČÍK, Augustín (ed.). *Slovenský biografický slovník III. zväzok, K – L*. Martin : Matica slovenská, 1989, s. 291-292.

Križkova medaila

slovenskej archivistiky a archívnictva. Od roku 1872 sa staral o usporiadanie a sprístupnenie bohatých fondov kremnického mestského archívu. Vydal z neho 120 listín a listov. Okrem dejín Kremnice sa venoval problematike baníctva, mincovníctva, mestskej správe, justícii, školským a cirkevným dejinám. Je považovaný aj za jedného z prvých pozitivistických historikov, ktorý založil svoje práce prevažne na štúdiu archívnych dokumentov. Od roku 1979 Ministerstvo vnútra SR udeľuje zaslúžilým archivárom Pamätnú medailu Pavla Križku.[6]

Celú svoju činnosť zasvätil budovaniu historického vedomia Slovákov a obrane ich národnej existencie archivár a historik **František Víťazoslav Sasinek** (11. 12. 1830 Skalica – 17. 11. 1914 Graz, pochovaný v Skalici). Ako opatrovateľ zbierok Matice slovenskej bol prvým pracovníkom archívu, ktorý sa zameriaval na archívne dokumenty celoslovenského charakteru. Súhrnne publikoval okolo 2 500 štúdií a článkov a z nich malo okolo 250 historický charakter. Okrem iného vydal pramennú edíciu – Archív starých česko-slovenských písomností. Celé svoje dielo vytvoril za nesmierne ťažkých politických a materiálnych podmienok, keďže bol neustále na pokraji núdze. Od roku 1999 udeľuje Ministerstvo vnútra SR významným archívnym pracovníkom pamätnú medailu Za zásluhy o rozvoj archívnictva (Františka Víťazoslava Sasinka).[7]

Z hudobníckej rodiny pôsobiacej v Prahe a Sliezsku pochádzal **Ján Nepomuk Batka** (4. 10. 1845 Bratislava – 2. 12. 1917 Bratislava). Bratislavským mestským archivárom bol v rokoch 1879 – 1917. Do jej histórie sa zapísal aj ako hudobný kritik, spisovateľ a organizátor umeleckého života. Okrem bohatej publikačnej činnosti o histórii Bratislavy usporadúval výstavy, vedecké sympóziá, koncerty, oslavy a pod. So skladateľom Franzom Lisztom ho spájalo celoživotné priateľstvo. Jeho korešpondencia, takmer 10 000 listov, je cenným prameňom poznávania bratislavských a uhorských dejín v rokoch 1867 – 1917.[8]

V roku 1885 sa stal archivárom a od roku 1894 hlavným archivárom mesta Košíc popredný predstaviteľ maďarského kultúrneho života **Ľudovít Kemény** (5. 9. 1859 Košice – 28. 1. 1927 Košice). Usporiadal archív, venoval sa ochrane historických a kultúrnych pamiatok a mal bohatú publikačnú činnosť o histórii Košíc a Abovskej stolice. Vydal 797 prác.[9]

Kňaz **Ján Damborský** (12. 8. 1880 Kopčany – 19. 6. 1932 Nitra) pôsobil ako župný archivár v Nitre v rokoch 1918 – 1928. Z podnetu Dr. Emila Stodolu koncipoval v roku 1918 osnovu

František Víťazoslav Sasinek (11. 12. 1830 – 17. 11. 1914)

Sasinkova medaila

Ján Nepomuk Batka (4. 10. 1845 – 2. 12. 1917)

[6] MAŤOVČÍK, ref. 5, s. 267; BIELIK, František – SOPKO, Július. *Štátny slovenský ústredný archív v Bratislave. Sprievodca po archívnych fondoch II*. Bratislava : Slovenská archívna správa, 1964, s. 311-312.
[7] MAŤOVČÍK, ref. 2, s. 179-180; SPIRITZA, Juraj. Medailová pocta pre archivárov. In *Slovenská archivistika*, 1999, roč. 34, č. 2, s. 171-174.
[8] MAŤOVČÍK, Augustín (ed.). *Slovenský biografický slovník I. zväzok A – D*. Martin : Matica slovenská, 1986, s. 165.
[9] MAŤOVČÍK, ref. 5, s. 66.

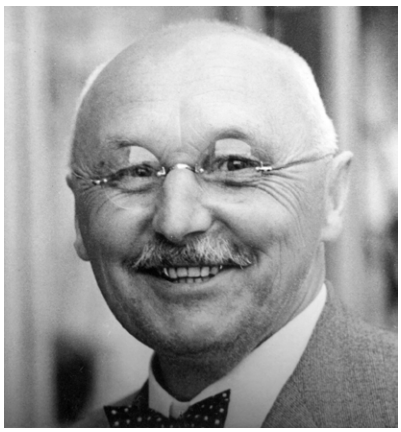
Michal Matunák (17. 7. 1866 – 5. 12. 1932)

Deklarácie slovenského národa v Martine. V roku 1920 vydal Slovenskú mluvnicu a bol prívržencom česko-slovenskej jazykovej jednoty.[10]

V Kremnici od roku 1922 ako archivár pôsobil pôvodným povolaním kňaz **Michal Matunák** (17. 7. 1866 Šurany – 5. 12. 1932 Kremnica). Do archívnej práce ho zasvätil Pavol Križko. Pod jeho vplyvom rozvinul pozoruhodné organizačné a publicistické aktivity v oblasti histórie. V Krupine usporiadal mestský archív, založil miestne múzeum, tlačiareň, týždenník *Korpona és Vidéke*, ktorý aj redigoval. Ako archivár usporiadal niektoré fondy mestského archívu a zdvojnásobil počet kníh jeho knižnice. Ako jazykovo veľmi zdatný (ovládal okrem iných aj turecký a rómsky jazyk) spracoval štúdie z dejín osmanskej okupácie slovenského územia v 16. – 17. storočí.[11]

Do dejín slovenského archívnictva sa zapísal svojou prácou v mimoriadne ťažkých podmienkach formujúcej sa novej štátnosti český historik **Václav Chaloupecký** (12. 5. 1882 Dětenice – 22. 11. 1951 Dětenice, pochovaný v Prahe) ako štátny inšpektor archívov a knižníc na Slovensku v rokoch 1919 – 1938. Ako jeden z prvých historikov na Slovensku sa usiloval pozdvihnúť historickú tvorbu z vlastivedného rámca na úroveň pozitivistickej vedy. Vychoval prvú generáciu slovenských profesionálnych historikov, zaslúžil sa o budovanie a rozvoj univerzity. Zaoberal sa organizáciou archívnictva a historického výskumu. Mal veľkú vedeckú autoritu, i keď sa Slováci nie vždy mohli stotožniť s jeho názormi na historické udalosti.[12]

Keď po roku 1945 odišiel na dôchodok učiteľ a riaditeľ viacerých stredných kežmarských škôl **Bruno Bene** (9. 6. 1887 Ľubica – 11. 11. 1960 Kežmarok) pracoval v Lyceálnej knižnici a v Mestskom múzeu v Kežmarku. Práca mu natoľko učarovala, že sa od roku 1947 stal mestským archivárom. Svoju prácu vykonával tak dobre, že v rokoch 1954 – 1957 pôsobil ako okresný archivár. Za prvej republiky viedol vlastivednú prílohu *Zipser Heimat* časopisu *Karpathen Post*. Veľa času venoval ochotníckemu divadlu a bol členom viacerých kultúrnych spolkov.[13]

Bruno Bene (9. 6. 1887 – 11. 11. 1960)

Pôvodným povolaním notár bol **Július Szinyei** (18. 3. 1889 Sabinov – 3. 1. 1967). Okresný národný výbor v Prešove ho poveril vedením archívu bývalej Šarišskej župy. Od roku 1949 pracoval v štátnych službách, aj ako archivár v Prešove, neskoršie sa stal pracovníkom Štátneho archívu v Prešove, kde pôsobil až do roku 1959, keď odišiel do dôchodku. Najväčšou jeho zásluhou bola záchrana archívnych dokumentov Šarišskej župy po bombardovaní Prešova v roku 1944. K dokumentom vypracoval aj kvalitné tematické súpisy.[14]

JUDr. Eugen Bohuš (3. 5. 1892 – 19. 4. 1977)

Úradník, publicista, múzejník, spolkový činovník **JUDr. Eugen Bohuš** (3. 5. 1892 Brezno – 19. 4. 1977 Poprad) bol oficiálne archivárom až v rokoch 1951 – 1958. Mal hlavný podiel na roztriedení archívnych dokumentov Východoslovenského kraja, ktoré boli vrátené po vojne v roku 1945 do pôvodných miest. Položil základy archívnictva v Poprade – usporiadal materiál „Veľkého Popradu“, zaoberal

[10] MAŤOVČÍK, ref. 8, s. 440.
[11] MAŤOVČÍK, Augustín (ed.). *Slovenský biografický slovník IV. zväzok M – Q*. Martin : Matica slovenská, 1990, s. 114.
[12] MAŤOVČÍK, Augustín (ed.). *Slovenský biografický slovník II. zväzok E – J*. Martin : Matica slovenská, 1987, s. 456-457.
[13] KOLLÁROVÁ, Zuzana. *Bibliografia archivárov a ŠOKA Poprad*. Poprad: 1994, s. 13.
[14] LUKÁČ, Andrej. Július Szinyei 18. 3. 1889 – 3. 1. 1967. In *Slovenská archivistika*, 1967, roč. 2, č. 2, s. 187.

sa predarchívnou starostlivosťou aj v obciach. Výsledky svojej práce publikoval v odbornej tlači. Významne prepojil prácu v múzeu s činnosťou archivára. Spracoval históriu niektorých podnikov (Vagónka, Pivovar, Tatramat). V roku 1955 mu Rada Okresného národného výboru v Košiciach udelila čestné uznanie.[15]

Iniciátorom, spoluzakladateľom a prvým riaditeľom Pôdohospodárskeho archívu od roku 1947, ako vedeckého ústavu so sieťou oblastných pobočiek, bol archivár, historik a úradník **Július Barták** (23. 3. 1896 Banská Bystrica – 1. 4. 1959 Bratislava). Pôsobil ako riaditeľ Pôdohospodárskeho archívu po celú dobu jeho existencie až do jeho zlúčenia so Štátnym slovenským ústredným archívom 1. januára 1956. Vo svojej práci sa zameral na vybudovanie centrálneho archívu poľnohospodárstva a lesníctva. Sústredil, ochránil a postupne spracúval archívy skonfiškovaných veľkostatkov, podnikov, zanikajúcich spolkov a inštitúcií. Venoval sa aj dejinám lesníctva a lesníckeho školstva a hospodárskym dejinám.[16]

V povojnových rokoch začal budovať sieť archívnictva stredoškolský profesor **Jozef Oravský** (5. 3. 1896 Habovka – 12. 5. 1973). V januári 1949 zriadil v Levoči oblastnú pobočku Pôdohospodárskeho archívu a v apríli sa stal jej prednostom. Osobne prešiel temer celý Spiš, aby vyhľadal vzácne archívne dokumenty a následne ich aj spracoval a sprístupnil.[17]

prof. PhDr. Daniel Rapant, DrSc. (17. 4. 1897 – 17. 4. 1988)

Prof. PhDr. Daniel Rapant, DrSc., akademik SAV (17. 4. 1897 Holíč – 17. 4. 1988 Bratislava, poch. na Národnom cintoríne v Martine) je považovaný za jedného z najvýznamnejších a vo svete uznávaných slovenských historikov. V rokoch 1924 – 1928 pracoval ako bratislavský župný archivár, v rokoch 1928 – 1933 ako prednosta Krajinského archívu v Bratislave, v ktorom vybudoval odbornú archívnu knižnicu a premenil ho na vedecký ústav. V roku 1933 sa stal profesorom slovenských dejín na FiF UK. Vrcholným počinom jeho vedeckovýskumnej aktivity bolo niekoľkozväzkové dielo *Slovenské povstanie v rokoch 1848 – 1849*. Bol prvým predsedom Slovenskej historickej spoločnosti. Za bohatú publikačnú a spoločenskú činnosť ho ocenili v roku 1968 Národnou cenou SSR, v roku 1969 Radom práce a v roku 1987 zlatou medailou SAV. [18]

Život spojený s archívmi a archívnictvom prežila **Mária Opočenská – Jeršová** (11. 7. 1899 Praha – 14. 2. 1978 Praha). Pracovala ako archivárka v Zemském archivu a Archivu Národního musea v Prahe a v rokoch 1929 – 1958 v Slovenskom národnom múzeu v Martine. Tu vytvorila rozsiahly, moderne vedený a najlepšie vybavený archív na Slovensku. Pred okupáciou nemeckými vojskami v čase SNP previezla najvzácnejšie fondy do Banskej Bystrice, aby ich zachránila pred zničením. V roku 1943 sa s manželom zapojila do protifašistického hnutia, bola účastníčkou SNP a v roku 1945 bola vyznamenaná Radom SNP II. triedy, v roku 1946 získala ocenenie Za chrabrosť pred nepriateľom a bola ocenená aj inými rezortnými vyznamenaniami. Spracovala prvú archívnu príručku na Slovensku – inventár Archívu SNM. Pokúsila sa spracovať Slovenský diplomatár, jeho druhá časť ostala v rukopise. Z bádania vo viedenských archívoch pripravila súpis sloveník. Vo svojej bohatej publikačnej činnosti sa venovala rôznym témam.[19]

Mária Opočenská – Jeršová (11. 7. 1899 – 14. 2. 1978)

Publikačne činný bol **Pavel Hauptvogel** (29. 10. 1901 Lozorno – 28. 1. 1969). Pôsobil ako

[15] KOLLÁROVÁ, Zuzana. *Biografický slovník popradských archivárov*. Rukopis.
[16] MAŤOVČÍK, ref. 8, s. 151; BIELIK, – SOPKO, ref. 6, s. 295-296.
[17] CHALUPECKÝ, Ivan. Jozef Oravský 1869 – 1973. In *Slovenská archivistika*., 1973, roč. 8, č. 2, s. 218.
[18] MAŤOVČÍK, ref. 2, s. 38-39.
[19] MAŤOVČÍK, ref. 12, s. 550-551.

Pavel Hauptvogel (29. 10. 1901 – 28. 1. 1969)

notár a od roku 1950 sa stal vedúcim vtedy zriadeného Okresného archívu v Trnave, kde položil základy spracovania archívnych fondov. V roku 1955 prešiel pracovať do Štátneho archívu v Bratislave. Podieľal sa na príprave Sprievodcu po fondoch Štátneho archívu v Bratislave.[20]

Do trojice prvých univerzitných profesorov historikov Slovákov na univerzite v Bratislave patril **prof. PhDr. Branislav Varsik, DrSc.**, člen korešpondent Slovenskej akadémie vied (5. 3. 1904 Myjava – 28. 5. 1994 Bratislava). Je priekopníkom slovenského archívnictva. Po skončení štúdia nastúpil do Krajinského archívu v Bratislave (1929), v rokoch 1934 – 1939 pôsobil ako prednosta Krajinského archívu, v rokoch 1939 – 1951 vykonával funkciu inšpektora archívov a knižníc na Slovensku. Vo svojej vedeckej práci sa venoval cirkevným dejinám a jeho najvýznamnejšou prácou je trojdielna publikácia Osídlenie Košickej kotliny (1964, 1973, 1977). Popri vedeckej a pedagogickej činnosti bol v rokoch 1939 – 1945 v delimitačnej komisii pre určenie hranice Slovenskej republiky s Maďarským kráľovstvom. V rokoch 1943 – 1949 bol predsedom Historického ústavu SAV a šéfredaktorom siedmich ročníkov zborníka Historica slovaca, v rokoch 1948 – 1949 bol druhým predsedom Slovenskej historickej spoločnosti, v roku 1964 sa stal členom korešpondentom SAV.[21]

prof. PhDr. Branislav Varsik, DrSc. (5. 3. 1904 – 28. 5. 1994)

Jedným z pionierov východoslovenského archívnictva bol **Eugen Bidovský** (24. 6. 1904 Košice – 28. 7. 1978 Košice). Vyštudovaný právnik bol kvôli svojmu antifašistickému zmýšľaniu koncentrovaný v tábore Sachsenhausen-Oranienburg. Po návrate do rodiska sa stal od roku 1951 riaditeľom Krajského archívu v Košiciach. S veľkým odhodlaním sa venoval organizačnej činnosti archívu, ako aj jeho pobočky v Levoči.[22]

Eugen Bidovský (24. 6. 1904 – 28. 7. 1978)

Priekopníkom vedy o pomocných vedách historických sa stal **prof. PhDr. Alexander Húščava, DrSc.** (4. 1. 1906 Bratislava – 9. 8. 1969 Bratislava). Nebol klasickým archivárom, i keď sa v roku 1936 stal komisárom archívnej a knižničnej služby v Krajinskom archíve. Vo vatikánskych archívoch študoval sloveniká z obdobia pontifikátu pápeža Inocenta VI. (1352 – 1362). Do sŕdc archivárov sa zapísal hlavne ako pedagóg na FiF UK. Prispel k budovaniu archívneho systému na Slovensku. Z jeho iniciatívy sa od roku 1950 študuje archívnictvo na Univerzite Komenského v Bratislave. V roku 1966 bol vyznamenaný Zlatou medailou Univerzity Komenského a v roku 1969 Radom práce.[23]

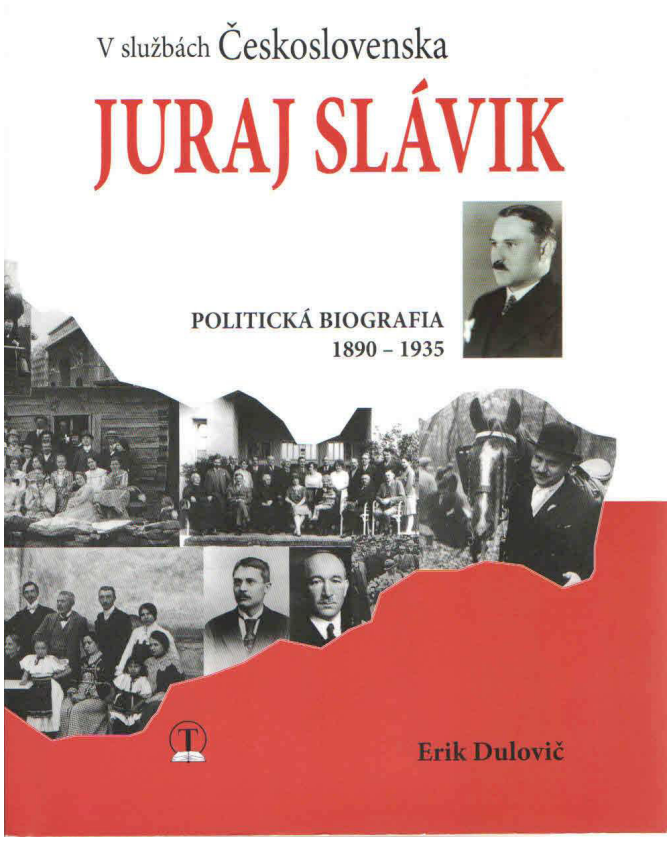
prof. PhDr. Alexander Húščava, DrSc. (4. 1. 1906 – 9. 8. 1969)

Zuzana Kollárová
Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad

[20] WATZKA, Jozef. Pavel Hauptvogel 1901 – 1969. In *Slovenská archivistika*, 1969, roč. 4, č. 2, s. 197.
[21] MARSINA, Richard. Za profesorom Branislavom Varsikom. In *Slovenská archivistika*, 1994, roč. 29, č. 2, s. 151-152.
[22] CHALUPECKÝ, Ivan. Za Eugenom Bidovským (1904 – 1978). In *Slovenská archivistika*, 1978, roč. 13, č. 1, s. 213-214.
[23] MAŤOVČÍK, ref. 12, s. 446.

DO VAŠEJ KNIŽNICE RECENZIE

DULOVIČ, Erik. *Juraj Slávik. V službách Československa. Politická biografia 1890 – 1935.* Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 2015, 231 s. ISBN 978-80-7140-475-0.

Slovenské osobnosti, ktoré pôsobili na politickej, ale aj na diplomatickej scéne počas obdobia trvania prvej Československej republiky sú ešte stále pomerne neznáme. Je veľkým prínosom pre poznanie slovenských dejín prezentovať nové informácie a poznatky o osobnostiach, ktoré sa podieľali na tvorení našich národných dejín 20. storočia. Juraj Slávik ako politik, ale aj ako diplomat, je pre slovenskú verejnosť stále relatívne neznámou osobnosťou. Erik Dulovič prináša „politickú biografiu" Juraja Slávika z obdobia jeho politickej činnosti v rokoch 1890 – 1935. Sám autor hovorí o Slávikovi ako o zabudnutom politikovi, ktorý „ako československy orientovaný štátotvorný činiteľ zastával vzhľadom na svoj mladý vek viacero významných politických funkcií."

Monografia je rozdelená na tri hlavné kapitoly. Prvá kapitola *Politizujúci básnik (1890 – 1918)* predkladá komplexný pohľad na život Juraja Slávika prakticky od jeho narodenia (1890) až po rok 1918. V rámci prvej kapitoly je text členený celkovo na 5 podkapitol: *Rodina, detstvo*; *Stredoškolské štúdiá v Banskej Bystrici a v Prešporku (1900 – 1908)*; *Univerzitné štúdiá v Budapešti a generácia prúdistov (1908 – 1913)*; *Právnická prax v Liptovskom Sv. Mikuláši a vojenská služba (1912 – 1914)* a posledná *Na bojiskách a v zázemí prvej svetovej vojny (1914 – 1918)*. Vplyv na formovanie Slávikovej duchovnej a politickej činnosti mali, podľa autora, už v jeho mladom veku Slávikov otec Ján a jeho strýko Juraj. Ján Slávik pôsobil ako evanjelický farár v Dobrej Nive, pričom v druhej polovici 80. rokov 19. storočia nadviazal kontakty s členmi centra Slovenskej národnej strany (SNS) v Martine. Juraj Slávik pôsobil taktiež ako evanjelický farár. Tento udržiaval kontakty „so slovenskou komunitou žijúcou v šahanskom okrese, ako aj s novinárom Milanom Hodžom." Na literárne smerovanie mala vplyv zas Jurajova matka. Autor uvádza, že prostredníctvom svojej matky prišiel do kontaktu napríklad s Elenou Maróthy-Šoltésovou, ktorá bola sestrou jeho mamy, ale aj s Teréziou Vansovou.

Juraj Slávik sa v priebehu svojho života vyprofiloval na zástancu spoločného štátu Čechov a Slovákov. Autor v tejto súvislosti uvádza niekoľko zaujímavých skutočností, ktoré mali hlboký vplyv na ostrý československý postoj Slávika. Na jednej strane to boli jazykové znalosti, ktoré Juraj Slávik nadobúdal už od svojich siedmich rokov a národná uvedomelosť jeho rodiny, ktorá sa hlásila k slovenskej národnej identite. Ako podnetnú publikáciu, ktorá ovplyvnila Slávikove československé smerovanie, autor uvádza knihu Aloisa Jiráska Bitva u Lučence.[1] Na strane druhej to boli Slávikove spoločenské a školské kontakty, ktoré nadväzoval počas svojho štúdia. Autor upozorňuje napríklad na vzťah s Andrejom Kmeťom,[2] v tom období stredoškolským profesorom matematiky a správcom alumnea (školskej jedálne) na banskobystrickom nižšom gymnáziu. Z autorových tvrdení ďalej vy-

[1] Podľa autorových slov Juraj Slávik poukazoval na vplyv tejto publikácie pri viacerých slávnostných príležitostiach.

[2] V tomto prípade autor uvádza aj iné mená, ktoré Andrej Kmeť svojou pedagogickou činnosťou ovplyvnil. Bol to napríklad Milan Hodža, Ján Ruman, Samuel Zoch a i.

Juraj Slávik (28. 1. 1890 Dobrá Niva – 30. 5. 1969 Washington, USA)

plýva, že Slávik aj napriek tomu, že bol národne cítiaci, nemal predsudky ani voči vzdelancom inej národnosti. Jedným takým bol napríklad profesor maďarskej literatúry János Pfeifer. Práve ten, podľa autora, v Slávikovi prebudil záujem o literárnu históriu a kritiku. Autor pritom vychádza zo Slávikových pamätí, kde J. Slávik Pfeiferovi pripisuje výrazný podiel na vzbudení záujmu aj o túto sféru. Kontakty Juraja Slávika s národne uvedomelým obyvateľstvom sa naplno rozbehli v období jeho štúdia v Bratislave. Autor hovorí o bohatej činnosti Juraja Slávika v oblasti spolkov (spolok Kozub),[3] literárnej činnosti (Národné noviny, Slovenské pohľady), ale aj politických aktivít, ako bolo napríklad angažovanie sa v tlačovej agitácii „za všeobecné volebné právo prostredníctvom Zvolenských novín." V tejto súvislosti autor vyjadruje názor, že práve príležitosť Juraja Slávika „publikovať svoje príspevky na stránkach Národných novín a Slovenských pohľadoch brzdilo uvoľňovanie kontaktov Juraja Slávika s tradičným strediskom slovenskej politiky." Avšak kontakty, ktoré v rámci svojho štúdia Slávik nadobudol, mali svoje využitie v období neskoršej Slávikovej politickej aktivity.[4] Autor vykreslil univerzitné štúdiá Juraja Slávika ako obdobie, keď jeho záujem o politiku značne ochladol, pričom do popredia sa dostával predovšetkým záujem o literatúru a spolkový život. Väčšiu pozornosť autor venoval aktivitám Slávika v Slovenskom spolku, českom spolku Sokol a redakcii časopisu Prúdy. Podľa neho Slávik napríklad chápal „funkciu Sokola v úlohe zástupnej organizácie na podporu česko-slovenskej vzájomnosti." Taktiež „uvoľnená atmosféra spoločných kultúrnych a zábavných večierkov Slovenského spolku a Sokola prispievala k prehĺbeniu Slávikovho pozitívneho vzťahu k českému národu a k pocitu spolunáležitosti s členmi spolku..." V otázke rekonštrukcie Slávikových názorov na spoločensko-politickú sféru autor vychádza predovšetkým z jeho literárnych a publicistických príspevkov. Autor si je vedomý tejto skutočnosti a uvádza, že rekonštrukcia je možná „len sprostredkovane". Na základe toho ďalej charakterizuje Slávikove zmýšľanie v duchu idey „modernizácia slovenského spoločenstva bez zbytočného vyhrocovania konfliktov medzi otcami a deťmi". Juraj Slávik tak zaujal strednú cestu namierenú k dohode medzi konzervatívcami a pokrokármi, ako aj medzi katolíckou a evanjelickou cirkvou. Ochladenie vzťahu Slávika ku katolíckej cirkvi pripisuje autor radikálnemu vystupovaniu predstaviteľov katolíckeho krídla (Andrej Hlinka, Ferdiš Juriga a pod.) „proti liberálne a československy orientovanej mládeži".

V rámci otázky prehlbovania myšlienky česko-slovenskej vzájomnosti u Juraja Slávika autor hovorí o značnom vplyve intelektuálne silných osobností, a to Antona Štefánka, Bohdana Pavlů, Františka Votrubu, ale aj Vavra Šrobára. Ďalej to boli „čoraz viac sa rozvíjajúce hospodárske, kultúrne (dôverne) politické kontakty slovenských a českých činiteľov." V rámci tejto témy autor rozvíja aj myšlienku slovensko-maďarských vzťahov, o ktorých zlepšenie sa Slávik zaujímal.[5] V závere prvej kapitoly sa autor venuje Slávikovmu ukončeniu právnického štúdia a jeho pôsobeniu počas

[3] Členom spolku bol aj Slávikov neskorší politický oponent Štefan Osuský.

[4] Juraj Slávik sa stretával s budúcimi spolupracovníkmi časopisu Prúdy – Martinom Rázusom, Samuelom Štefanom Osuským, Pavlom Neckárom a Andrejom Devečkom.

[5] Autor uvádza, že Slávik bol presvedčený o tom, že maďarská kultúrna nadradenosť viedla mnohých študentov k nedostatku informácií o slovenskej národnej literatúre. Z tohto dôvodu sa Slávik snažil o zlepšenie slovensko-maďarských vzťahov prostredníctvom rozvíjania kultúrnych vzťahov a „informovaním maďarských časopisov o slovenskej literárnej tvorbe".

prvej svetovej vojny. Autor v tomto prípade poukazuje na Slávikov záujem angažovať sa vo vznikajúcom československom zahraničnom odboji a „prispieť k slobodnejšej existencii slovenského národa“. Slávik sa snažil kontaktovať so slovenskými politickými činiteľmi (Milan Hodža) a „pomáhať im v rámci svojich možností“. K týmto aktivitám podľa autora prispela skutočnosť, že Slávik bol prevelený na taliansky front a ako člen zásobovacieho centra sa ocitol v „relatívne pokojnom zázemí“. Po zložení advokátskych skúšok sa podarilo Slávikovi dostať do Budapešti, kde opäť nadviazal na svoju predchádzajúcu činnosť a publikoval. Ako člen výboru pre vydávanie propagačných brožúr a letákov sa zúčastnil budapeštianskej porady (12. septembra 1918).[6]

V závere prvej kapitoly označuje autor intelektuálne dospievanie Juraja Slávika ako „prechod z prostredia dobronivskej fary k modernej mestskej societe“. Taktiež si kladie otázku, na ktorú zároveň aj odpovedá: „Akú pozíciu zastával medzi jednotlivými ideovými zoskupeniami slovenskej politiky na počiatku vzniku Československa?“ Celkovo autor dochádza k záveru, že Juraj Slávik „svojou príslušnosťou k československy zmýšľajúcej liberálnej inteligencii a svojim univerzitným právnickým vzdelaním... spĺňal základné podmienky pre budúcu službu v štátnej administratíve: odbornosť a oddanosť československej jednote.“ Ďalej vyzdvihuje Slávikov „politický kapitál v podobe aktivít na poli slovenskej kultúry“, pričom konštatuje, že si to v určitom zmysle vyžadovalo aj istú občiansku odvahu. Napriek tomu autor priznáva, že Slávikovým problémom pri politickom pôsobení mohli byť nielen jeho obmedzené „skúsenosti so zmýšľaním a politickým správaním katolícky orientovaného roľníctva“, ale aj absencia umenia „predvídať a prispôsobovať svoj program náladám politického obecenstva“, ako aj chýbajúca vôľa k moci.

V druhej kapitole pod názvom *Básnik v politike (1918 – 1935)* sa autor venuje obdobiu politických aktivít Juraja Slávika v medzivojnovom Československu. V prvej podkapitole *V revolučnom národnom zhromaždení (1918 – 1920)* autor poukazuje na problematiku fungovania SNR v Prešporku, členstvo Juraja Slávika v Revolučnom národnom zhromaždení a v neposlednom rade jeho prvú politickú funkciu – „tajomníka SNR v Prešporku“. Autor v tejto súvislosti uvádza, že práve krátka epizóda pôsobenia Juraja Slávika v Prešporku, „môže ozrejmiť fakt, prečo sa martinská SNR nestala tou politickou silou, ktorá by doviedla slovenský emancipačný proces do reálnej inštitucionálnej podoby.“ Z textu vyplýva, že sa Slávik rozhodol pre odchod z Bratislavy (Prešporku) do Prahy namiesto toho, aby podporil SNR v Martine. Priamu odpoveď na to, ako Slávik ovplyvnil neúspech konštituovania sa martinskej SNR na hybnú politickú silu, sa v texte nedozvedáme. Paralelu medzi Slávikom a upadaním SNR v Martine vidí autor v konaní Juraja Slávika v prospech centrálnej vlády a jej cieľa „začlenenie Slovenska do československého štátu“. Z uvedeného vyplýva, že Slávik mal zápas medzi Prahou a Martinom o mocenskú silu na území Slovenska pomerne skoro vyriešený. Autor v tomto prípade veľmi trefne uvádza, že Slávik bol jednou z osôb, ktoré prispeli „k schváleniu prehlásenia Slovenského klubu zo 16. novembra 1918, v ktorom sa právomoci národnej rady prisúdili čs. vláde a parlamentu“ a tým prakticky podáva aj odpoveď na otázku, ako sa dá ozrejmiť neúspech martinskej SNR prostredníctvom odchodu Juraja Slávika do Prahy z prešporskej SNR.

Predstava o potrebe spojenia Slovákov s vyspelejším národom, v tomto prípade Čechmi, viedla Slávika k presadzovaniu československej jednoty aj za cenu vedenia sporov s inými predstaviteľmi slovenskej politickej scény. Najvýraznejšie rozdiely sa objavili medzi Slávikom a Andrejom Hlinkom, vedúcou osobnosťou Slovenskej ľudovej strany. V tomto prípade autor poukazuje na istú paralelu medzi oboma prezentáciami slovenských národných záujmov. Autor uvádza, že pokiaľ „... mal Slávik predstavu, že blahobyt, ľudská uvedomelosť a hrdosť“ prídu vtedy, ak na „Slovensko preleje sa česká osveta, český pokrok“, potom bolo takým istým legitímnym cieľom vodcu ľudákov Andreja Hlinku budovať „Slovensko biele, Slovensko slovenské a kresťanské.“ V uvedenom prípade je potrebné súhlasiť s konštatovaním Erika Duloviča, že „Slávikova vízia o potrebe jednotnej prezentácie slovenských národných záujmov bola v období formovania základov čs. štátu správna, nebrala však do úvahy pravidlá politickej praxe.“

[6] Išlo o poradu SNS, ktorá mala za úlohu pripraviť prvú verziu menoslovu členov budúcej Národnej rady. Tejto porady sa Juraj Slávik zúčastnil, ale chýbal na martinskom deklaračnom zhromaždení (31. októbra 1918). Autor ako dôvod uvádza rešpektovanie výzvy „martinských organizátorov, aby sa zhromaždenia nezúčastňovali vojaci, pretože ich prítomnosť by mohla zadať zámienku uhorským úradom pre represívny zásah.“

Odpor Juraja Slávika voči komunizmu počas veľkej hospodárskej krízy pramení, podľa autora, z obdobia okolo roku 1919. Vtedy sa Juraj Slávik stal vládnym komisárom pri východnom vojenskom velení, keď iniciatívu obsadzovania druhej demarkačnej línie prevzala maďarská Červená armáda s cieľom reintegrácie bývalého Uhorska. Autor uvádza, že „Juraj Slávik na vlastné oči mohol pozorovať nielen ľudské obete a hmotné škody..., ale aj to, ako sa politicky negramotné obyvateľstvo stávalo v ťažkých sociálnych a hospodárskych pomeroch ľahkou korisťou komunistických agitátorov."[7]

Druhá podkapitola *Budovanie agrárnej strany na Slovensku (1919 – 1922)* predstavuje prerod Juraja Slávika zo žurnalistu bez profesijných plánov na organizátora politickej strany „s agrárnou voličskou základňou a československou orientáciou". Podľa autora „úvahy o vytvorení celoštátnej agrárnej strany boli logickým vyústením Slávikových názorov na potrebu centralistického čs. štátu ako nevyhnutnej podmienky národnej existencie Slovákov." Budovanie agrárnej strany na Slovensku nebolo jednoduché. Vytvorenie spoločnej platformy Hodžových agrárnikov, Šrobárovej skupiny a martinských národniarov si vyžadovalo veľkú dávku trpezlivosti a politickej obratnosti. V tomto prípade sa autor stavia veľmi kriticky k vystúpeniam Juraja Slávika na poste hlavného tajomníka Národnej republikánskej strany roľníckej, neskôr po spojení s martinskou SNS, Slovenskej národnej a roľníckej strany. V závere podkapitoly autor nastoľuje otázku, prečo sa Juraj Slávik ďalej neangažoval v straníckej politike po jeho vstupe do štátnej administratívy koncom roka 1922. Jednoznačnú odpoveď nám však autor neponúka.

Podkapitola *Československo-poľský spor o Oravu a Spiš (1920 – 1922)* je detailnejšie zameraná na krátku epizódu pôsobenia Juraja Slávika na rokovaniach „týkajúcich sa riešenia hraničných sporov medzi Poľskom a Československom." V tomto období mal Juraj Slávik možnosť preukázať svoje diplomatické schopnosti predovšetkým v otázke rozhodnutí medzinárodnej komisie podľa československých predstáv. Autor uvádza, „že vyše dvojročné pôsobenie v službách MZV [Ministerstva zahraničných vecí] Jurajovi Slávikovi umožnilo dôverne spoznať zahraničnú politiku", pričom sa táto skúsenosť „odzrkadlila aj na Slávikovom sebavedomí".

Autor sa v podkapitole *Župan Pohronskej a Košickej župy (1923 – 1928)* venuje Slávikovmu pôsobeniu vo vnútornej politike. Slávik mal všetky predpoklady a zároveň spĺňal stanovené kritériá na post budúceho župana: „Od budúcich županov sa očakávalo, že budú mať prehľad nielen o fungovaní administratívy, ale predovšetkým o konkrétnej situácii v regióne župy. Ich bezpodmienečná vernosť myšlienke československej jednoty bola nevyhnutnou podmienkou." Slávik bol v priebehu rokov 1923 – 1928 menovaný na miesto župana Pohronskej župy (2. január 1923) a župana Košickej župy (2. august 1925). Tvrdenie autora, že „rozsiahle kompetencie umožňovali J. Slávikovi presadzovať štátne záujmy nielen v župných samosprávnych zboroch, ale aj na úrovni miestnych samospráv," hovorí o neoblomnom postoji Slávika k československej jednote aj napriek jeho pôsobeniu na území Slovenska v prospech slovenského národa. Autor toto tvrdenie podporil taktiež názorom, že „Juraj Slávik zastával názor o potrebe postupného budovania identity slovenského obyvateľstva v jej troch vývojových etapách: lokálnom patriotizme, národnom povedomí a československej štátnosti."

Útlm v Slávikovej kariére prišiel tesne po zrušení župného systému. Autor toto obdobie, prakticky až do septembra 1929 označuje za „krízu" a venuje sa mu v podkapitole *Kríza profesionálnej kariéry a návrat k politickej činnosti (1928 – 1929)*.

Podkapitola *Minister vnútra (1929 – 1932)* zachytáva obdobie návratu Juraja Slávika do vnútornej politiky. Juraj Slávik nastúpil na post ministra vnútra po voľbách v roku 1929. Nahradil na tomto poste Antona Štefánka, pričom E. Dulovič zároveň upozorňuje na to, že Štefánkove odstúpenie mohlo byť výsledkom zásahu Milana Hodžu. Autor sa v tomto prípade kriticky stavia aj k striktne československému postoju Juraja Slávika. Tým, že bol Slávik „prvým politikom pochádzajúcim zo Slovenska, ktorý nastúpil na dôležité miesto ministra vnútra," dostával sa často v tomto období do konfliktu s jeho dvomi „politickými identitami". Na jednej strane to bola „stranícka príslušnosť" a na druhej strane „starostlivo budovaná pozícia slovenského zástupcu vo vláde." V závere autor ďalej konštatuje, že minister Slávik patril „k tým členom vládnej zostavy, ktorí neprotirečili snahám prezidenta ovplyvňovať čs. politiku prostredníctvom ich pracovnej agendy." Z uvedeného

[7] Autor ďalej uvádza, že k negatívnemu postoju voči komunistickej ideológii mohla napomôcť aj osobná skúsenosť jeho otca, keď jeho evanjelická farnosť bola v júni 1919 vyrabovaná komunistami.

tak vyplýva, že J. Slávik zaujal neutrálne stanovisko, ktoré neprotirečilo jeho československému smerovaniu a zároveň mu dovoľovalo plniť si svoje povinnosti ako zástupcovi slovenskej strany vo vláde.

„Odchodom z vlády sa politická činnosť Juraja Slávika neukončila. Na presadzovanie svojich politických názorov využíval poslanecký mandát agrárnej strany a čoraz častejšie aj spolkovú sféru, ktorá viac vyhovovala jeho spoločenským záujmom...“ Uvedenej činnosti sa venuje podkapitola *Poslanec agrárnej strany (1929 – 1935)*. V tomto prípade sa Juraj Slávik obmedzí na zlepšovanie kultúrnych česko-slovenských vzťahov, pričom kládol dôraz „na úlohu vzájomného spoznávania sa“. Autor v tejto kapitole konštatuje úpadok vystúpení J. Slávika na verejných diskusiách. Pri otázke, prečo je tomu tak, uvádza domnienku, že to mohlo súvisieť s tým, „že nedokázal zreteľne definovať (alebo nechcel verejne artikulovať) to, na akom stupni etnického uvedomenia sa v prvej polovici 30. rokov Slováci nachádzali.“

Záverečná tretia kapitola *Príslušník politickej elity v medzivojnovom Československu* predstavuje súhrn, krátku rekapituláciu politickej biografie Juraja Slávika až do roku 1935. Uvedená kapitola je zamyslením sa autora nad spôsobom „akým sa Juraj Slávik zaradil medzi slovenskú a čs. politickú elitu“, ako aj nad sprievodnými znakmi „tohto postavenia – spoločenskú prestíž a s ňou spojený Slávikov špecifický typ politickej reprezentácie, majetkový status a životný štýl“.

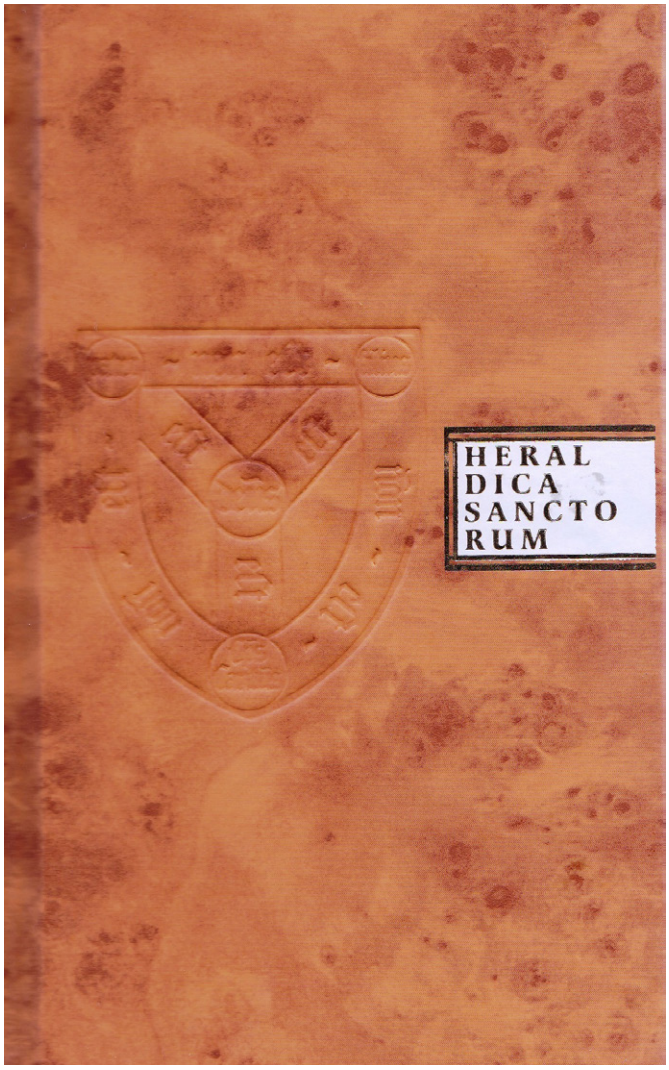
Predmetná monografia predstavuje komplexný pohľad na najdôležitejšie roky života Juraja Slávika, počas ktorých bola formovaná nielen jeho osobnosť, ale aj politické a neskôr diplomatické smerovanie jeho kariéry. Je veľkým prínosom, že sa v slovenskej historiografii objavilo dielo, ktoré nám predstavuje pohľad na osobnosť slovenských dejín, ktorá nie je až tak verejnosti a vedeckej obci známa. Autor objektívne poukazuje na zásluhy, ale aj nedostatky Slávikovej osobnosti či už vo sfére súkromnej, alebo pracovnej. Zároveň kriticky nazerá na Slávikovu ideológiu rozvíjania slovenského národa prostredníctvom vyspelejšej, v tomto prípade českej kultúry. Autorovi sa taktiež podarilo vyhnúť subjektívnemu nazeraniu na osobnosť Juraja Slávika v kontexte dejinného vývoja.

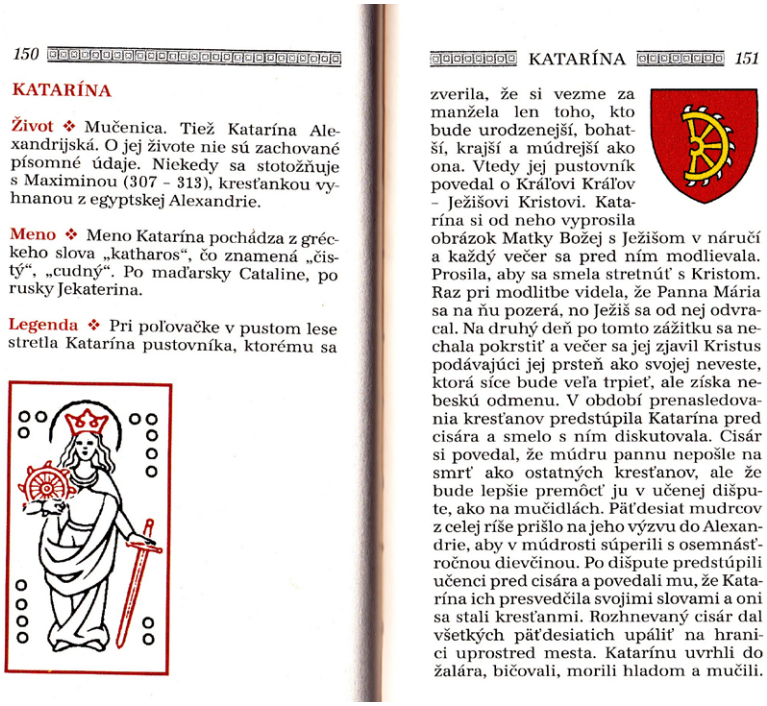
Michaela Boďová
Trnavská univerzita v Trnave

Do vašej knižnice
Anotácie

VRTEL, Ladislav. *Heraldica sanctorum, čiže slovné, ale tiež obrazové poučenie o heraldickom vyjadrení Najsvätejšej Trojice, Panny Márie, ako aj o zobrazovaní a rozpoznávaní jednotlivých svätcov v erboch*. Bratislava: VEDA, 2016, 278 s. ISBN 978-80-224-1547-7.

Na prelome tohto a minulého roka všetkých milovníkov heraldiky iste potešil tretí diel z edície Libelli heraldici od Ladislava Vrtela. Na úvod si pripomeňme, že prvý diel sa venoval základným heraldickým pravidlám pod názvom *Heraldický katechizmus* (anotovala ho M. Grófová, FA č. 4/2012, s. 31 – 32), druhý heraldickým symbolom

150

KATARÍNA

Život ❖ Mučenica. Tiež Katarína Alexandrijská. O jej živote nie sú zachované písomné údaje. Niekedy sa stotožňuje s Maximinou (307 – 313), kresťankou vyhnanou z egyptskej Alexandrie.

Meno ❖ Meno Katarína pochádza z gréckeho slova „katharos“, čo znamená „čistý“, „cudný“. Po maďarsky Cataline, po rusky Jekaterina.

Legenda ❖ Pri poľovačke v pustom lese stretla Katarína pustovníka, ktorému sa

KATARÍNA 151

zverila, že si vezme za manžela len toho, kto bude urodzenejší, bohatší, krajší a múdrejší ako ona. Vtedy jej pustovník povedal o Kráľovi Kráľov – Ježišovi Kristovi. Katarína si od neho vyprosila obrázok Matky Božej s Ježišom v náručí a každý večer sa pred ním modlievala. Prosila, aby sa smela stretnúť s Kristom. Raz pri modlitbe videla, že Panna Mária sa na ňu pozerá, no Ježiš sa od nej odvracal. Na druhý deň po tomto zážitku sa nechala pokrstiť a večer sa jej zjavil Kristus podávajúci jej prsteň ako svojej neveste, ktorá síce bude veľa trpieť, ale získa nebeskú odmenu. V období prenasledovania kresťanov predstúpila Katarína pred cisára a smelo s ním diskutovala. Cisár si povedal, že múdru pannu nepošle na smrť ako ostatných kresťanov, ale že bude lepšie premôcť ju v učenej dišpute, ako na mučidlách. Päťdesiat mudrcov z celej ríše prišlo na jeho výzvu do Alexandrie, aby v múdrosti súperili s osemnásťročnou dievčinou. Po dišpute predstúpili učenci pred cisára a povedali mu, že Katarína ich presvedčila svojimi slovami a oni sa stali kresťanmi. Rozhnevaný cisár dal všetkých päťdesiatich upáliť na hranici uprostred mesta. Katarínu uvrhli do žalára, bičovali, morili hladom a mučili.

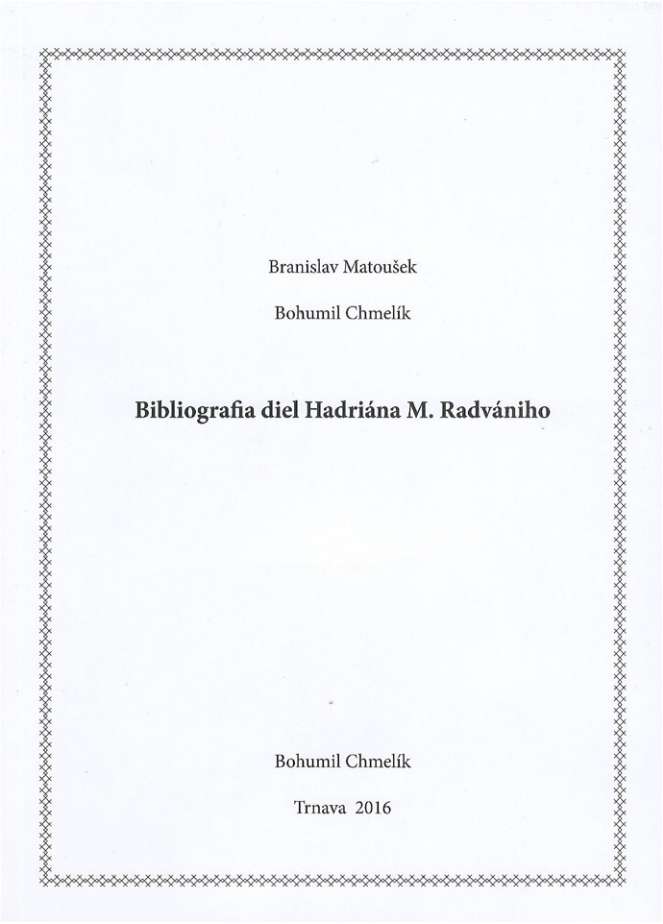
(M. Grófová, FA č. 1/2015, s. 36 – 37), no a tretí diel sa zaoberá legendami a atribútmi svätcov. Na otázku, prečo práve svätým je venovaný samostatný zväzok, existuje jednoduchá odpoveď. Na Slovensku, rovnako ako po celej Európe, sú jednotlivé atribúty svätcov zobrazované nielen v cirkevnej, ale veľmi často aj v obecnej sfragistike a heraldike. Veď koľkože je na Slovensku erbov, ktoré odkazujú na patrocínium svojho kostola, teda na konkrétneho svätca! Ako píše L. Vrtel v úvodnom predslove (Ad lectorem), svojho patróna mala každá fyzická, právnická osoba, lokalita (nielen mesto a dedina, ale aj stolica), každý stav (panny, vdovy, deti...), remeslo (mlynári, pekári) a povolanie (vojaci, lekári). Atribúty svätých, ktoré odkazovali na ich život, smrť alebo najvýznamnejšie činy, boli neoddeliteľnou súčasťou ikonografie. Navyše aj negramotné obyvateľstvo podľa atribútu (napr. strapec hrozna v ruke u sv. Urbana) okamžite vedelo, o akého svätca sa jedná. Ladislav Vrtel, po úvodnom príhovore čitateľovi, opisuje historické fenomény ako úcta k svätým, legendy a atribúty, atribúty a symboly. Nasledujú opisy Svätej Trojice, Panny Márie, Všetkých Svätých a Troch kráľov. Dielo pokračuje tezaurom jednotlivých svätých, ktorých je tu celkom 73. Samozrejme počet všetkých svätcov je oveľa vyšší, ide o selektívny výber autora, ktorý vychádza z výskytu v slovenských mestských a obecných pečatiach, doplnený o niektorých domácich svätých. Samozrejme chýbať nemôže ani svätý Vavrinec, patrón archivárov a knihovníkov. Veľkou prednosťou knižky je aj register atribútov a symbolov, rovnako tak kompetencií svätých, ktoré pomôžu čitateľovi v rýchlej orientácii. Knižka je populárno-vedeckým počinom a je určená všetkým milovníkom cirkevnej histórie, heraldiky, sfragistiky, laikom i odborníkom. Pri sfragistickom výskume môže dopomôcť odhaliť, o či atribút v odtlačku pečate ide. Vďaka svojej „kabelkovej“ veľkosti môže byť aj praktickým pomocníkom pri návštevách sakrálnych pamiatok.

Ladislav Vrtel opätovne dokazuje, že je skutočným znalcom a pravým milovníkom heraldiky, neúnavným popularizátorom a vedcom. Kto sleduje jeho prácu a pozná jeho dielo vie, že na Slovensku niet autora, ktorý by sa takto komplexne venoval tejto pomocnej vede historickej. Osobne dúfam, že kniha bude dostupná v čo najväčšom počte komerčných vydavateľstiev a predajní a dostane sa tak do rúk nadšených čitateľov. Nevýhodou knižky je snáď len jej cena, ktorá sa pohybuje okolo 20 eur.

Štefan Hrivňák
Archív mesta Bratislavy

MATOUŠEK, Branislav – CHMELÍK, Bohumil. *Bibliografia diel Hadriána M. Radvániho*. Trnava: Vydal Bohumil Chmelík, 2016, 86 s. ISBN 978-80-972494-1-0.

Hadrián Mária Radváni bol významný historik, spisovateľ a publicista. Je autorom 1 872 bibliografiou zaznamenaných článkov, štúdií i samostatných monografií z dejín Slovenska, cirkevných dejín, regionálnych dejín a biografií osobností, ktorými originálne prispel k historiografii Slovenska. K jeho najcennejším patria štúdie o historickej Trnavskej univerzite (1635 – 1777), o bernolákovcoch a národnom obrodení. Bol popredným slovenským cirkevným historikom so zvláštnym dôrazom na dejiny reholí, rádov, farností, diecéz a sakrálnych historických pamiatok. Známy bol aj ako bádateľ dejín tlačiarní a vydavateľstiev. Podrobne spracoval históriu tlačiarne Trnavskej univerzity, tlačiarne Telegdiho, Jelínkovcov, Španraf-

ta a iných trnavských tlačiarov. Veľkú zásluhu má na katalogizácii farských a rehoľných knižníc spojenú s vypracovaním ich histórie a usporiadaním archívnych materiálov.

H. M. Radváni sa narodil 16. septembra 1918 v Spišskom Podhradí v rodine poštového úradníka. Rodina sa často sťahovala. Maturoval na gymnáziu v Nových Zámkoch v roku 1936. Prvé správy začal publikovať už počas stredoškolského štúdia. Potom nastúpil u staviteľa J. Chrásteka v Trnave, v roku 1937 ako technický pracovník do Spolku svätého Vojtecha. Počas vojny narukoval a po vojne bol pre svoju angažovanosť za čias prvej Slovenskej republiky väznený a prenasledovaný. Vystriedal niekoľko zamestnaní až ho napokon v roku 1958 prijali do národného podniku Cestné stavby Nitra (neskôr so sídlom v Bratislave a Trnave), odkiaľ po dvoch desaťročiach nastúpil do dôchodku. Odvtedy sa plne venoval svojej záľube – histórii a knihovníctvu. V rokoch 1983 – 1985 spracoval knižničný fond Múzea knižnej kultúry pri Západoslovenskom múzeu v Trnave a v rokoch 1987 – 1991 zase knižnicu Spolku svätého Vojtecha. V rokoch 1990 – 1994 bol podpredsedom spolku a v roku 1999 bol vymenovaný za jeho doživotného čestného podpredsedu.

Autorom anotovanej bibliografie diel H. M. Radvániho je významný slovenský zoológ, rodák z Trnavy – RNDr. Branislav Matoušek, CSc. a vydavateľom prof. MUDr. Bohumil Chmelík, PhD., vysokoškolský pedagóg, lekár a aktivista. Po úvode vydavateľa nasleduje stručný životopis H. M. Radvániho od B. Matouška a personálna bibliografia členená chronologicky. Knižné diela sú zvýraznené. Mnohé práce boli vydané pod pseudonymami (Spišský, Hradný, Trnavský, Hamara a i.), skratkami (H. R., Hr, -hm- a pod.) alebo anonymne. Niektoré jeho práce vychádzali v čase komunistického režimu ako samizdaty. Pri týchto dielach autor uvádza aj miesto ich uloženia. Je tu aj súpis prekladov a faksimilií, ktoré pripravil H. M. Radváni a register biografií, ktoré o ňom boli už publikované. Za zoznamom vydaných prác je zaradený menný, predmetový a miestny register, vďaka čomu je vyhľadávanie v bibliografii veľmi jednoduché. Autorom doslovu je opäť B. Chmelík, ktorý zhodnotil život a dielo H. M. Radvániho. Doslov odznel na podujatí Pocta Hadriánovi Radvánimu, ktoré sa uskutočnilo na Trnavskej univerzite presne na prvé výročie jeho smrti 26. marca 2015. Dielo Hadriána M. Radvániho bolo ocenené mnohými medailami a cenami. K najvýznamnejším patrí čestný doktorát z filozofie, ktorý získal v roku 1997 na Trnavskej univerzite a Cena Fra Angelica udelená Konferenciou biskupov Slovenska v roku 2009.

Henrieta Žažová
Ústav dejín Trnavskej univerzity

BESEDIČ, Martin. *Z cechovej truhlice. Cechové pamiatky na Slovensku (Katalóg z výstavy)*. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 2016, 257 s. ISBN 978-80-8060-388-5.

V minulom čísle Fóra archivárov sme predstavili archívnej verejnosti výstavu venovanú cechovému zriadeniu a remeselníckej výrobe na území dnešného Slovenska s názvom *Výstava Z cechovej truhlice – Cechové pamiatky na Slovensku*, ktorú usporiadalo Slovenské národné múzeum – Historické múzeum v spolupráci s ďalšími múzeami a archívmi (FA č. 3/2016, s. 50 – 53). V závere článku sme uviedli informáciu o pripravovanom reprezentatívnom katalógu k výstave. Na pult kníhkupectva SNM – Historického múzea na Bra-

44. Výučný list tovariša vydaný cechom sochárov, kamenárov a murárov v Levoči, 1619
originál, papier, 43 x 28,5 cm, pritlačená pečať s clonou
Slovenský národný archív, Zbierka Cechalia, inv.č. 444

Journeyman's certificate of apprenticeship issued by the guild of sculptors, stonemasons and bricklayers in Levoča, 1619
original, paper, applied papered seal
The Slovak National Archive, guild items collection, reg. number 444

76

45. Výučný list pivovarníckych majstrov, Rakša, 1817
originál, papier, 46,5 x 34 cm, 5 pritlačených pečatí
Slovenský národný archív, Zbierka Cechalia, inv.č. 1010

Brewer masters' certificates, Rakša, 1817
original, paper, 5 applied seals
The Slovak National Archive, guild items collection, reg. number 1010

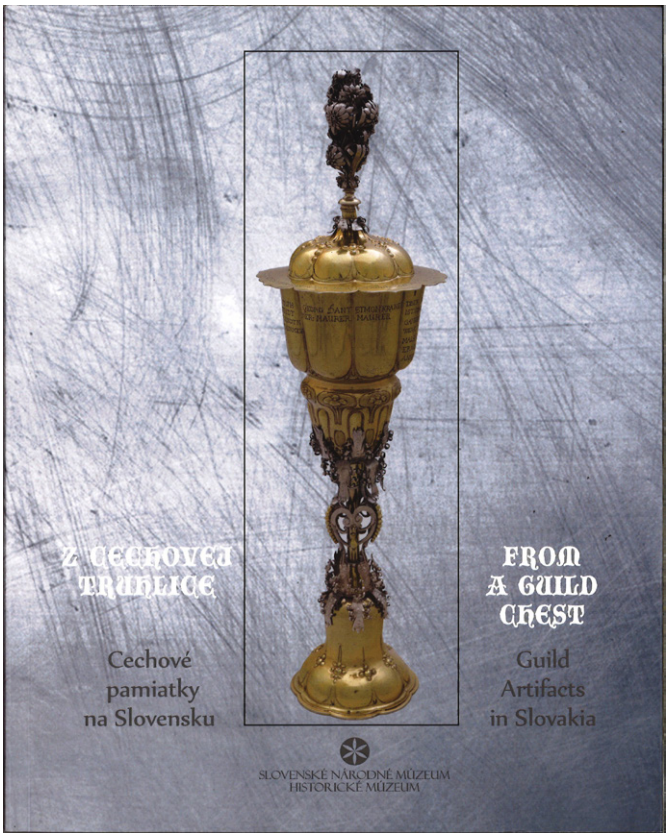
77

tislavskom hrade (aj v e-shope na www.snm.sk) sa dostal začiatkom tohto roka. Publikáciu pripravil kurátor výstavy Martin Besedič, graficky sa na výstave i katalógu podieľala architektka Soňa Sadílková.

V úvode autor publikácie vyzdvihol význam cechov pre hospodárske dejiny Slovenska, ale aj odkaz tohto zriadenia pre súčasnosť. Cechové pamiatky v zbierkach slovenských múzeí a fondoch archívov sú bohato zastúpené. Do týchto pamäťových inštitúcií sa dostávali po zrušení cechov, hoci ich nadobúdanie často nebolo systematické. O to náročnejšia je práca archivárov pri objasňovaní ich histórie dnes. Výskum a bádanie po cechových pamiatkach si vyžaduje veľké úsilie. Výstava a predstavovaný katalóg môžu byť vhodnou pomôckou pri tomto bádaní sprístupnením vzácnych informácií, najmä o umiestnení jednotlivých cechových prameňov.

Popri analyzujúcich dielach, napríklad Ivana Houdeka (*Cechovníctvo na Slovensku*. Martin: Muzeálna slovenská spoločnosť, 1943), Antona Špiesza (*Remeslo na Slovensku v období existencie cechov*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1972; *Štatúty bratislavských cechov*. Bratislava: Obzor, 1978 a ďalšie) a Vladimíra Segeša (*Remeslá a cechy v starom Prešporku*. Bratislava: Marenčin PT, 2010) vyšlo viacero štúdií, ktoré sa venovali cechom.

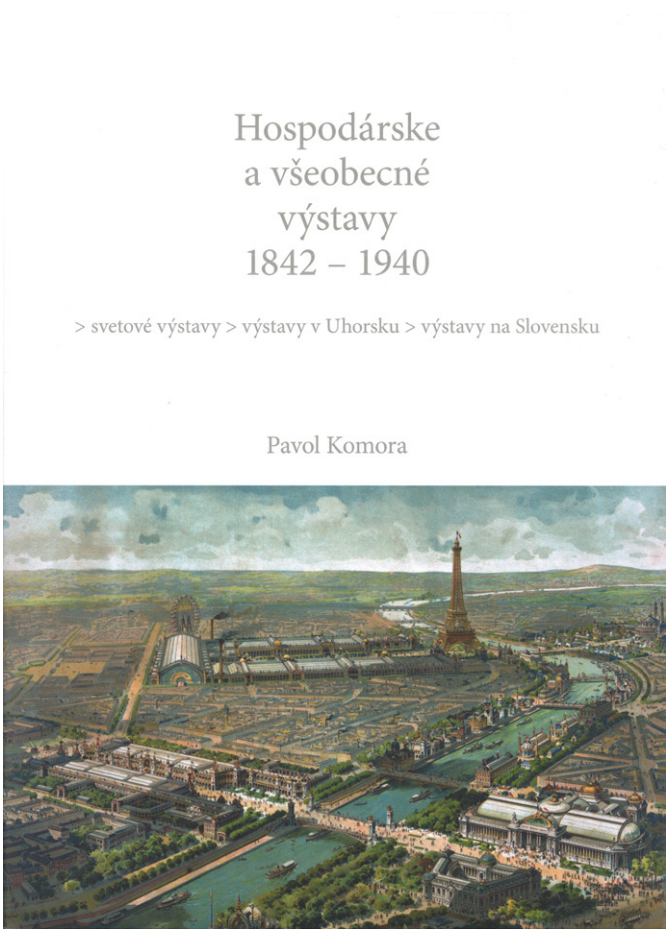
Ešte trvajúca výstava a najmä katalóg ponúkajú záujemcom všeobecný prehľad o cechovom zriadení počas jeho päťstoročnej existencie, a to bilingválne – slovensko-anglicky. Katalóg je rozdelený do deviatich kapitol a uzatvára ho prehľad použitej literatúry. V prvej kapitole nazvanej *Z histórie remeselníckych cechov na území dnešného Slovenska* prechádza autor postupne dejinami cechov od začiatkov cechovej organizácie až po jej zánik. Ďalšie kapitoly sú venované jednotlivým oblastiam cechového života a jeho diplomatickej produkcii. Výber cechových pamiatok kopíruje vývojový proces cechového zriadenia, mnohé z nich

sú verejne sprístupnené po prvýkrát. Publikácia si nedáva za cieľ sprístupniť nové vedecké poznatky. Ťažisko tohto diela spočíva v kvalitnom grafickom vyhotovení a prezentácii cechových dokumentov a predmetov zo všetkých oblastí života v cechoch – reprodukované sú tu štatúty, cechové knihy, protokoly, cechové listiny, majstrovské, tovarišské a výučné listy, vandrovné knižky, pečatidlá, zvolávacie tabuľky, truhlice na uchovávanie cechových písomností a rozličné nádoby (viac v článku o výstave, FA č. 3/2016, s. 50 – 53).

Slovenské národné múzeum vydáva odborné ako aj odborno-populárne tituly venované viacerým vedným odborom v rámci dejín Slovenska. Prehľad publikačnej i edičnej produkcie Slovenského národného múzea, napríklad monografie, zborníky, katalógy z výstav, časopisy Pamiatky a múzeá, revue pre kultúrne dedičstvo a Múzeum, je možné nájsť na webovej stránke tejto inštitúcie (e-shop).

Elena Machajdíková
Archív SNM

KOMORA, Pavol. *Hospodárske a všeobecné výstavy 1842 – 1940. Svetové výstavy – výstavy Uhorska – výstavy na Slovensku*. Bratislava: Slovenské národné múzeum – Historické múzeum, 2016, 310 s. ISBN 978-80-8060-393-9.

Slovenské národné múzeum (SNM) sa popri ochrane kultúrneho dedičstva venuje aj jeho sprístupňovaniu a prezentovaniu. Usporadúva výstavy a vydáva monografie, zborníky, katalógy k výstavám i ďalším podujatiam a dva odborné časopisy – štvrťročníky: Pamiatky a múzeá, revue pre kultúrne dedičstvo a časopis Múzeum.

Slovenské národné múzeum koncom roka 2016 rozšírilo svoju publikačnú produkciu o novú knižnú edíciu s názvom Museion. Edícia je zameraná na vydávanie monografických diel z vedeckovýskumnej činnosti z prírodovedných a spoločenskovedných odborov. Prvým jej titulom je dielo popredného múzejníka a historika Pavla Komoru s názvom *Hospodárske a všeobecné výstavy 1842 – 1940. Svetové výstavy – výstavy v Uhorsku – výstavy na Slovensku*. Dejiny historických výstav boli doposiaľ v slovenskej historiografii *terra incognita* a predstavovaná publikácia je priekopníckym dielom v tejto málo prebádanej oblasti. Výsledkom mnohoročnej výskumnej práce autora je ucelený prehľad dejín hospodárskych a všeobecných výstav od ich začiatkov v prvej polovici 19. storočia do roku 1940. Osobitne sa autor zameral na participovanie dnešného Slovenska na týchto výstavách i v súvislosti s dobovými udalosťami.

Publikácia v piatich samostatných celkoch približuje veľké medzinárodné výstavy, najvýznamnejšie celouhorské výstavy, ako aj výstavy konané na území Slovenska v období do roku 1918 i v čase prvej ČSR. Názvy celkov sú nasledujúce: *Hospodárske a všeobecné výstavy v 19. storočí, Hospodárske a všeobecné výstavy v Uhorsku v 2. polovici 19. storočia, Hospodárske a všeobecné výstavy od začiatku 20. storočia do roku 1918, Svetové výstavy v období 1919 – 1940 s prihliadnutím na účasť Československa, Hospodárske a všeobecné výstavy na Slovensku v rokoch 1919 – 1938*. Pri svetových a celouhorských výstavách vykresľuje autor nielen ich celkový priebeh, ale podrobne zachytáva aj účasť vystavovateľov zo Slovenska podľa zachovaných prameňov. Pri svetových výstavách do roku 1918 systematicky dokumentuje účasť Uhorska a po roku 1918 Československa s dôrazom na Slovensko.

Pri písaní publikácie využil autor najmä originálne dobové pramene (správy a rozbory výstav, sprievodcov a veľtržné katalógy, zoznamy vystavovateľov, zoznamy ocenených, mapy, plány, diplomy, medaily a ďalšie) takmer z dvoch desiatok pamäťových inštitúcií, ale aj informácie zo slovenskej i inonárodnej tlače. P. Komora vo svojom diele priblížil vlastné dejiny i organizáciu veľkých medzinárodných výstav konaných v Londýne, Paríži, Viedni, Pešti, Ríme, Miláne, Turíne, Bruseli, Barcelone, Gente, Saint Louis, Liége, Bukurešti, Philadelphii, Chicagu, Glasgowe, Buffale, San Franciscu, New Yorku, Kórei a ďalších, neskôr označované ako svetové. Podobne venoval pozornosť aj domácim výstavám organizovaným na území Uhorska. Osobitne rozpracoval výstavy konané na dnešnom území Slovenska, v Bratislave, Trnave, Nitre, Žiline, Martine, Liptovskom Hrádku, Oravskom Podzámku, Kežmarku, Košiciach, Spišskej Novej Vsi, Prešove, Rimavskej Sobote, Lučenci a i. Zvláštnu pozornosť venoval účasti úspešných zástupcov pochádzajúcich zo Slovenska, či už firmám alebo jednotlivcom, vystavovateľom, výrobným podnikom i jednotlivým výrobcom, na medzinárodných i domácich výstavách.

Kniha obsahuje bohaté a jedinečné ilustrácie vo vysokej reprodukčnej kvalite a grafickej úprave. Zvlášť cenné sú diplomy ocenených, medaily, plakety a ceny udeľované najúspešnejším vystavovateľom, reprodukcie firemných listov, reklám a osobitne výstavných plagátov a letákov, dobové grafiky a fotografie výstavných areálov, veľtržnej architektúry a výstavníckeho dizajnu, pohľadnice, lotériové lístky a pod. Kniha obsahuje zoznamy prameňov a literatúry, autorov a zdrojov fotografií a reprodukcií, menný register, anglické a nemecké resumé.

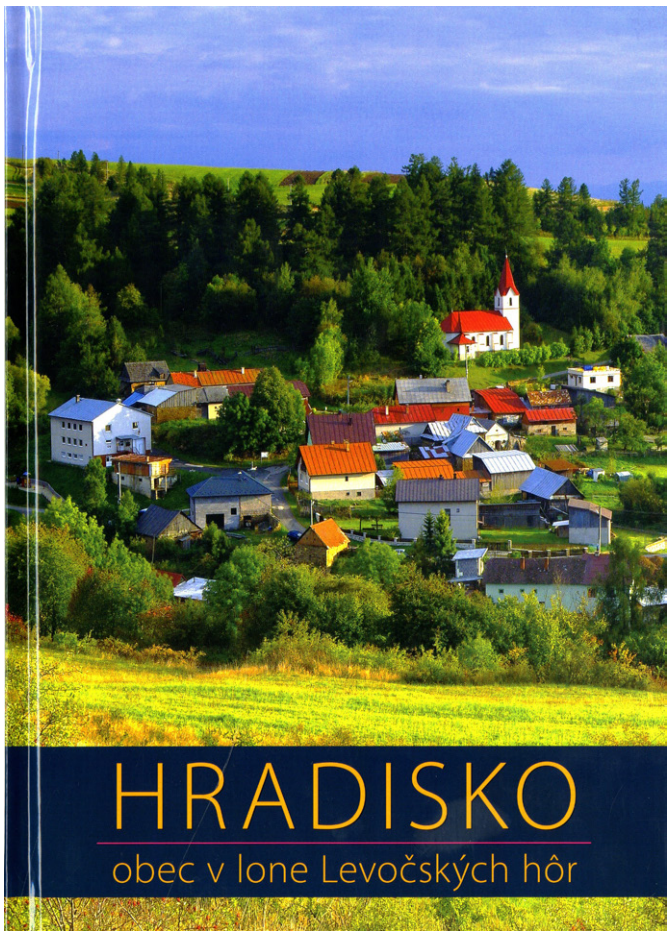
Monografia je zdrojom informácií z oblasti dejín hospodárstva a techniky, (remesla, priemyslu, obchodu, dopravy, poľnohospodárstva, architektúry, energetiky a pod.), regionálnych, sociálnych, kultúrnych dejín, dejín umenia a osobitne z oblasti dejín múzejníctva.

Okrem siete kníhkupectiev je publikáciu možné zakúpiť cez e-shop SNM a v múzejných obchodoch SNM – Historického múzea na Bratislavskom hrade alebo na Vajanského nábreží v sídelnej budove SNM. V edícii Museion SNM pripravuje:
KRÁLIKOVÁ, Eva. *Len čas musel dozrieť... Osudy pozostalosti Milana Rastislava Štefánika*.
BUDAJ, Marek. *Poklad z Mojmíroviec. Svedectvo nepokojných časov*.

Elena Machajdíková
Archív SNM

KOLLÁROVÁ, Zuzana (ed.). *Hradisko – obec v lone Levočských hôr*. Kežmarok: Vydavateľstvo JADRO, 2016, 144 s. ISBN 978-80-89426-43-0.

Z pera dvoch popradských archivárok Zuzany Kollárovej a Martiny Šlampovej a archeológa Mariána Sojáka vyšla pútavá kniha o malebnej obci Hradisko, ktorá sa nachádza v lone Levočských hôr a jej poloha poskytuje nádherný pohľad na Vysoké Tatry. Obec patrí do kežmarského okresu. Aj keď je ukrytá pred turistami, na mape Slovenska sa nachádza už 750 rokov. Kniha je písaná pútavým štýlom, ktorý je pre autorov typický. Je atraktívna aj tým, že texty dopĺňa množstvo fotografií, ktoré umožnia vrátiť sa čitateľovi na doby minulej, ale tiež obdivovať rozvoj obce v súčasnosti.

Zvedavého čitateľa pri otvorení knihy hneď zaujmú nádherné a romantické fotografie zákutí dedinky a krásne pohľady na obec. Láka ho dozvedieť sa viac o živote jej obyvateľov počas niekoľkých stáročí. Systematický archeologický výskum v katastri obce dosiaľ chýba. Výšinné a predpokladané opevnené sídlisko z doby bronzovej sa rozkladalo v polohe Brezová. Najstaršia písomná zmienka o obci pochádza z roku 1264, keď sa spomína pod názvom *Viszoka* ako územie spišského prepošta. Historik Ján Beňko uviedol: „Za staršie *„predkolonizačné“* dediny považujeme Tvarožnú a Vlkovce, ležiace pri prameni potoka Tvarožec v susedstve starej osady Hradisko a vrchu Hrádok. Od roku 1263 patrili k majetku Levoče.“ Hradisko ležalo na jednej z dôležitých ciest, spájajúcej dve slobodné kráľovské mestá Levoču a Kežmarok.

Meno dosiaľ najstaršieho známeho richtára Pavla Bosnyaka je známe až z roku 1788. V roku 1551 tu žilo iba 6 sedliakov. V 17. storočí počet obyvateľov nenarástol – stálo tu iba 5 sedliackych a 2 želiarske domy. Počet obyvateľov sa zvýšil až v 18. storočí – v 18 domoch bývalo 111 ľudí. Najviac obyvateľov – 199 tu žilo v roku 1900. Z toho bolo 164 rímskokatolíkov a 35 evanjelikov. Hradisko patrilo viacerým nájomcom, ktorí ho získali od mesta Levoče. Chudobní obyvatelia sa živili poľnohospodárstvom. Učiteľ sa spomína po prvýkrát v roku 1851 a bol spoločný pre obce Hradisko aj Vlkovce. Učilo sa tu iba 16 žiakov.

V medzivojnovom období klesal počet obyvateľov, majetok obce sa nerozrastal, chýbal kostol a škola. Po druhej svetovej vojne bolo v obci 35 domov a 180 obyvateľov. Pracovali na súkromnej poľnohospodárskej pôde. Lesy a pasienky boli vo vlastníctve a správe miestneho urbárskeho spolku. Administratívne bola obec súčasťou okresu Levoča. Do okresných miest Kežmarok, Levoča a Poprad neexistoval žiaden dopravný spoj. Po poľnej ceste sem obyvatelia dochádzali pešo. V obci nebola krčma ani obchod.

V roku 1960 bola obec pričlenená k okresu Poprad a v tomto roku bola aj elektrifikovaná. V roku 1977 sa začalo s výstavbou budovy úradu, požiarnej zbrojnice a predajne potravín, dokončená bola v roku 1988. Dňa 1. januára 1979 sa poľnohospodárska a lesná pôda obyvateľov obce stala súčasťou vojenského pásma Javorina v správe Vojenských lesov a majetkov v Kežmarku. Miestna škola spočiatku nemala vlastnú budovu, učitelia dochádzali za žiakmi do domov. V roku 1947 bola postavená provizórna drevená školská budova s jednou učebňou a izbou pre učiteľa. Slúžila až do zrušenia školy v roku 1978. Dnes žije v obci 98 obyvateľov. Ľudia za prácou odchádzajú do susedných obcí a miest.

Mapovanie dejín tejto malej zabudnutej dedinky bolo neľahké. Archeológ Marián Soják na farebných fotografiách predstavil archeologické nálezy – čepeľový nožík, sekeru, sekeromlat, železný meč, medené mince Františka II. Rákociho. Autorky spájali čriepky histórie podľa archívnych dokumentov uložených v levočskom a popradskom archíve, z dobovej tlače, prístupnej literatúry aj z obecnej kroniky. Publikáciu oživila krásna grafická úprava vydavateľa Jaroslava Šlebodu z Kežmarku.

Do zbierky publikácií k dejinám Podtatranskej oblasti pribudol ďalší zaujímavý titul, ktorý poteší každého čitateľa.

Božena Malovcová
Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad

Naši jubilanti

MILÍ NAŠI JUBILANTI (JANUÁR – APRÍL 2017)

Nový rok a v ňom nové číslo Fóra archivárov prinesie vždy i nových jubilantov. Ľudí, ktorí si zaslúžia našu pozornosť pre ich životné jubileum, pre ich členstvo v našej spoločnosti a pre ich prácu a prínos v archívnictve či v oblasti správy registratúry. My chceme oslávencom zablahoželať v mene spoločnosti, redakcie i v mene nespočetných priateľstiev a hlavne dobrých kolegiálnych vzťahov. Želáme to najlepšie, aby sa im v práci darilo, aby v osobnom živote prežívali iba samé príjemné chvíle, aby im zdravie slúžilo a šťastie ich neopúšťalo a aby sa s výsledkami svojej práce chválili aj na stránkach tohto časopisu.

- PhDr. Jana Kurucárová – Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči
- Ing. Miroslav Majtáz – Asociácia správcov registratúr
- Miroslava Petríková – Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Vranov nad Topľou
- PhDr. Mária Weinbergerová – Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči
- Mgr. Eva Bartošová – Archív Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva
- PhDr. Juraj Koday – dôchodca, bývalý zamestnanec Archívu mesta Bratislavy

Marta Bednárová
Štátny archív Prešov, pracovisko Archív Poprad

ROZHOVOR S JUBILANTOM JUDr. JOZEFOM CHREŇOM

JUDr. Jozef Chreňo v roku 1966

JUDr. Jozef Chreňo dňa 15. apríla tohto roku oslávil nevšedné jubileum – 90 rokov života. Rodák z Komárna je významnou osobou a vzácnym pamätníkom čias prvotného kreovania slovenského archívnictva. Krátko po vytvorení Slovenskej archívnej správy (SAS) pri Povereníctve vnútra (vznikla 1. júla 1954) nastúpil dr. Chreňo v októbri 1955 na miesto organizačného referenta. Dňa 1. januára 1956 nahradil vo funkcii náčelníka SAS dr. Jána Kováča. V tejto funkcii zotrval 15 rokov, do roku 1971, no aj naďalej ostal v kontakte s archívmi, archívnictvom a jeho významnými predstaviteľmi. Pri príležitosti deväťdesiatín dr. Jozefa Chreňa sme mu v mene redakcie Fóra archivárov odovzdali naše blahoželania a požiadali ho o krátky rozhovor.

Štefan Hrivňák (ďalej **ŠH**): Dobrý deň, pán doktor. Na archívnu správu ste sa dostali v októbri 1955, krátko po vytvorení odboru, ako si spomínate na svoje začiatky na tejto pozícii? Už predtým ste mali nejaké kontakty s archívmi alebo to bola Vaša prvá skúsenosť?

Jozef Chreňo (ďalej **JCH**): Dobrý deň želám. Moje prvé informácie o archívoch pochádzajú už z vysokej školy. Na prelome 40. a 50. rokov som totiž študoval na Právnickej fakulte Univerzity Komenského (štúdium ukončil v roku 1953, pozn. redakcie) a naši vyučujúci dr. Budil a dr. Markov, ktorí nás učili rímske právo, často vo svojich prednáškach spomínali vatikánske archívy. Vtedy som sa prvýkrát stretol s pojmom archív, no vtedy som ešte vôbec netušil, že raz budem v centre diania slovenského archívnictva. Ja som prišiel na SAS po výkone základnej vojenskej služby. V tých časoch som vôbec netúžil vrátiť sa do justície ani na krajský výbor strany. Hľadal som zamestnanie a práve táto pozícia ma zaujala, tak som sa na toto miesto prihlásil a ako vyštudovaného právnika ma tam vzali. Náčelníkom bol vtedy Ján Kováč. Tu som sa po prvýkrát stretol s praktickými problémami archívnictva na Slovensku. Michal Kušík a tiež Jozef Mazúr ma zaúčali do problematiky. No ani oni mi nevedeli povedať, čo presne mám robiť na

tejto pozícii. Tak som pripravoval štatúty, smernice, podkladové materiály do predsedníctva Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska (ÚV KSS) a pod. Taktiež sme postupne začali s evidenciou archívnych fondov, pretože základným problémom bolo zistiť, kde aké materiály máme. Pamätám si, že som spoločne so šoférom rozvážal archívne škatule po celom Slovensku, aby mali archivári do čoho baliť archívne dokumenty. Tak som po prvý raz videl všetky štátne archívy po celom Slovensku. To boli moje začiatky na archívnej správe.

ŠH: Vo funkcii referenta ste sa dlho neohriali, dovtedajší šéf archívnej správy Ján Kováč bol po svojom krátkom pôsobení na prelome rokov 1955 a 1956 odvolaný a vy ste boli vymenovaný na toto miesto. Aké prvotné úlohy stáli pred Vami?

JCH: Začiatky boli skutočne ťažké. A svoje miesto sme si museli vydobyť. Našťastie sme mali podporu, vtedajší povereník vnútra Oskar Jeleň bol vzdelaný človek, k histórii mal blízky vzťah a podporoval nás. Svoje kompetencie sme si museli nejakým spôsobom vydobyť, pretože na celoštátnej úrovni pôsobila Archívna správa ministerstva vnútra v Prahe a okrem nej tiež krajské archívne oddelenia podriadené priamo MV ČSR. Takže s právomocou to nebolo jednoduché. Našťastie členovia na archívnej správe v Prahe okolo Zdenka Šambergera mali pre toto pochopenie.

Na druhej strane, síce bolo vydané vládne nariadenie č. 29/1954, ale bolo to len vládne nariadenie a teda malo obmedzenú právnu silu, zďaleka nemalo váhu zákona. Navyše takýchto vládnych nariadení vyšlo v tom roku 65. Nuž, my sme niekedy v záujme svojich účelov prezentovali toto vládne nariadenie ako zákon, hoci to tak vôbec nebolo. Poviem Vám jeden príklad. Chceli sme získať pre potreby štátneho archívu v Levoči Turzov dom. Spoločne s náčelníkom archívneho oddelenia v Košiciach sme navštívili vtedajšieho predsedu Okresného národného výboru v Levoči. Peniaze sme mali, len sme potrebovali súhlas. Keď nám pán predseda oponoval, tak sme mu pripomenuli, že predsa v parlamente hlasoval za vládne nariadenie č. 29/1954. No a na margo toho uznal, že naše požiadavky sú oprávnené. Vôbec si neuvedomil, čo by nejaké vládne nariadenie robilo v parlamente.

ŠH: Archívnictvo ste začali budovať už so spomínanými – Michalom Kušíkom, Jozefom Mazúrom, ale tiež Jozefom Watzkom, Jozefom Kočišom a ďalšími. Aké boli ich úlohy pri budovaní slovenského archívnictva?

JCH: Nuž všetko bolo treba vybudovať, najmä celú organizáciu. Nemali sme ľudí, nemali sme ani priestory. Na archívnej správe sme to ťahali s Kušíkom a Mazúrom sami. Ďalšie dve miesta na správe sme prakticky nemohli obsadiť, stále sa nám tam striedali ľudia. No nemôžem nespomenúť našu sekretárku pani Bitarovú. To bola výborná žena a skvelá pracovníčka, len Vám niečo zbadala na očiach a už to mala napísané. Druhým problémom bolo, že do mnohých archívov prišli robiť bývalí stredoškolskí profesori. Toto riešenie, vo väčšine prípadov, nebolo celkom najšťastnejšie. My sme vedeli, že toto nie je tá správna cesta, chceli sme na tieto pozície obsadiť mladých, no vzdelaných ľudí. Postupom času sa nám to začalo dariť. Jozef Watzka, Jozef Kočiš, Juraj Žudel, Július Sopko, Jozef Vozár, Ivan Chalupecký, Ferdinand Uličný – to boli odborníci, na ktorých sme mohli stavať. No treba povedať, že obrovskú zásluhu na celom tom organizovaní a budovaní archívnictva majú moji kolegovia Michal Kušík a Jozef Mazúr. Oni boli skutočne veľkí nadšenci, pri nich som pochopil, čo to archívnictvo vlastne je a dokázal som oceniť obrovský význam archívov. Nebyť Kušíka, nie je ani Chreňo.

ŠH: Päťdesiate a šesťdesiate roky sú pre štátne archívy príznačné tvorbou základných, no veľmi podrobných súpisov fondov, ktoré sa používajú v archívoch dodnes. Akým spôsobom dozerala SAS na tento proces?

JCH: Dnes už uvažujem nad tým, že tí sprievodcovia boli predčasne vydaní. Ešte sme vtedy v archívoch nemali celkom dobrý prehľad. Ak sme aj vedeli presne určiť o aké fondy ide, nevedeli sme dosť podrobne, čo sa v nich nachádza. Evidencia sa stále tvorila a bola takpovediac v plienkach.

ŠH: Keď ste nastupovali na pozíciu riaditeľa SAS, ešte len päť rokov fungovalo štúdium archívnictva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Boli problémy s kvalifikovanými pracovníkmi v archívoch?

JCH: Skutočne sme mali problém. No nielen s odborníkmi, ale celkovo so systemizovanými miestami v archívoch. Našou úlohou bolo nejakým spôsobom tieto miesta získať. V Prešovskom kraji sa v tom čase rušili pozície miestnych hlásnikov. Bolo to približne 50 miest, a tak nám bolo povedané, aby sme tieto miesta preradili do archívov. Z nočných hlásnikov sa tak stali riaditelia okresných archívov.

Nielenže archívnictvo sa vyučovalo len veľmi krátko, aj poslucháčov bolo vzhľadom na naše potreby veľmi málo. Preto bolo jedným z našich cieľov zvýšiť počty poslucháčov z pôvodných päť na pätnásť. Takýto proces nebol jednoduchý, pretože bol nutný súhlas plánovacej komisie, no a na základe zvýšenia počtu študentov museli byť eventuálne prijatí aj ďalší učitelia. Do ÚV KSS a do vlády sme predložili materiál o stave a perspektívach archívnictva na Slovensku. No a z toho vyplývalo, že nám chýbajú odborníci. Problém bol v tom, že na ÚV bolo treba urobiť návrh uznesenia

a potom stanovisko zodpovedajúceho oddelenia ÚV. Lenže reálne tam nebolo človeka, ktorý by o archívnictve niečo vedel. Takže sme museli vypracovať aj stanovisko oddelenia. No keď to už bolo, myslíte si, že sa tam na predsedníctve trápili s nejakým archívnictvom? Oni mali iné problémy. Tak nám to odsúhlasili, no a svoj účel to splnilo.

ŠH: V roku 1960 bol zrušený Zbor povereníkov i Povereníctvo vnútra a SAS sa dostala pod priamu kompetenciu Slovenskej národnej rady. Toto trvalo až do roku 1969, keď sa SAS dostala do kompetencie Ministerstva vnútra SR. Ako si spomínate na toto obdobie?

JCH: Po roku 1960 sa situácia skutočne zlepšila. Zrušilo sa povereníctvo a SAS prevzala štátne archívy. Po roku 1966 už navyše neexistovali ani archívne oddelenia. SAS sa aj s názvom zachovala, zo 6 osôb na archívnej správe sa počet pracovníkov zvýšil na 13. Prevzali sme nielen isté kompetencie archívnych oddelení, ale vzali sme aj ľudí. Bolo to dobré rozhodnutie, že sme celé tie archívne oddelenia stiahli, lebo následne sa zvýšili aj platy archivárov. Spolu s Kušíkom a Mazúrom sme sa tešili, že konečne môžeme rozhodovať. Práve v tomto období sme nakúpili techniku. Mali sme dobré styky s ministerstvom kultúry a začali sme robiť medzištátne dohody so zahraničím. Stali sme sa členmi medzinárodnej organizácie archívov. Začali sme posielať archivárov na zahraničné cesty a stáže. Dokonca aj Česi nám záviděli a pýtali sa nás, ako to dokážeme, toľko pracovníkov posielať do zahraničia. Jednoducho, mali sme podporu. Potom, ako nás prevzalo ministerstvo vnútra, to už prestalo byť všetko také ružové. Zakrátko na to som však opustil archívnictvo a šiel som pracovať na pozíciu zástupcu vedúceho oddelenia ÚV KSS.

ŠH: Počas Vášho pôsobenia svetlo sveta uzrel aj náš prvý odborný archívny časopis Slovenská archivistika, ako si spomínate na debaty, ktoré predchádzali jeho vzniku?

JCH: Česi mali vlastné dva časopisy – Sborník archivních prací a Archivní časopis, a my Slováci už sme mali dosť tvorivých ľudí ako boli Rákoš, Watzka, Kočiš, Chalupecký a ďalší. Archívnictvo na Slovensku sa za ten čas posunulo. Už nebolo hlavnou úlohou spisovať fondy, teda základná evidencia, to už sme mali za sebou. Archivistika sa začala budovať ako veda. Už bolo potrebné aj písať a robiť štúdie, ktoré naši archivári nemali kde publikovať. Keď sa obzriem spätne, veľmi nám s časopisom pomohla aj Vedecká archívna rada, konštituovaná v roku 1955. Jej predsedom bol prof. Miloš Gosiorovský a aj on mal leví podiel na vzniku Slovenskej archivistiky. No počiatky boli aj ťažké, niektorí ľudia sa báli písať. Viete, boli v radoch historikov aj takí, ktorí ťažko prijímali štúdie publikované v Slovenskej archivistike. Archivári, celkom logicky, vo svojich prácach totiž často načierali aj do historiografie a kritizovali ju. Niektorí tieto štúdie, spoločne s celým našim časopisom, brali ako neželanú konkurenciu, najmä takí, čo archívy nenavštevovali.

ŠH: Keď sa spätne obzriete za Vaším 15-ročným pôsobením v archívnictve, čo sa Vám vybaví a ako hodnotíte toto obdobie?

JCH: Dodnes ľutujem, že som z archívnictva odišiel. Viete, veľa sa pre archívnictvo spravilo, mnohí na to doplácali aj svojím zdravím. Nastavili sme vysokú latku. Napriek tomu som mal s mnohými veľmi dobré vzťahy. Som ročník 1927, podobne ako Jozef Watzka, Juraj Žudel, Jozef Šimončič a Jozef Kočiš boli o nejaký ten rôčik mladší. Boli sme jedna generácia a dobre sme si rozumeli. Raz, to už som nebol na čele archívnej správy, sme sa vydali s Petrom Ratkošom pozrieť jamu, ktorá bola vykopaná pre Slovenský národný archív. No a tam bolo na ceduli napísané „výstavba SNA“. A ja mu hovorím: „Pozri sa, veď to je výstavba sna, výstavba sna slovenských archivárov!“.

ŠH: Ale ani po Vašom odchode zo SAS ste sa s archívnictvom nerozlúčili definitívne, naďalej ste boli v kontakte s ľuďmi, s ktorými ste predtým spolupracovali. Medzi archivármi je všeobecne známe, že v rokoch výstavby Slovenského národného archívu ste zo svojej pozície náčelníka Zboru nápravnej výchovy na ministerstve spravodlivosti zabezpečili pracovnú silu v podobe odsúdencov. Tí pomáhali stavať tento archív.

JCH: Výstavba budovy Slovenského národného archívu má svoj dlhý a osobitý príbeh. O jeho výstavbe sa začalo rozprávať na jednom sedení ÚV KSS a vlády. Vždy po novom roku boli takéto sedenia na úrade vlády. Jozef Lenárt, prvý tajomník KSS, mal vždy k histórii blízko a ja som na jednom takom sedení rozprával o archívnictve. Raz, keď Lenárt a Peter Colotka oslavovali narodeniny, tak vtedy Ivan Galamboš vyrobil listinu Liptovskej Porúbky pre Lenárta (odtiaľ Lenárt pochádzal, pozn. redakcie) a pre Petra Colotku urobil list Jánošíka, pretože pochádza zo Sedliackej Dubovej, ktorý Marta Melníková doplnila o text písaný oravským nárečím. Predstavte si, všetky ostatné dary išli bokom, Lenárt sa všade vôkol chválil listinou s privesenou pečaťou a Colotka zase svojím listom. Vtedy prišla reč na archívnictvo a sedel tam vtedajší minister vnútra Štefan Lazar a povedal tam túto vetu: „...ja nepostavím niekoľko kilometrov diaľnic, ale Slovenský národný archív musí stáť!“. A tak sa aj budova dostala do plánu a nakoniec sa aj postavila. No museli sme najprv pripraviť podklady pre plánovaciu komisiu. Bohuš Kostický ma

nahradil na poste riaditeľa archívnej správy. Požiadal som ho teda o nejaké podklady, doplnil som tam právny aspekt, no a v samotnom texte som vychádzal z jedného Kušíkovho prejavu, v ktorom hovoril, že máme Slovenské národné divadlo, Slovenské národné múzeum, Slovenskú národnú galériu, ale nemáme Slovenský národný archív. Tak aj týmto som argumentoval. Aj s prispením Lenárta sa to nakoniec dostalo do plánu. No veľkým problémom bolo, že na tej parcele, kde sme mali stavať, bolo 16 rôznych majiteľov pozemkov. Mysleli sme si, že to snáď ani nevybavíme. No mali sme šťastie. V našich radoch bol dr. Ing. Pápaj, ktorý to všetko zabezpečil. Slovenská plánovacia komisia nakoniec schválila stavbu vo výške 100 miliónov korún. Dostali sme peniaze, no žiadna firma nemala skúsenosti s takouto stavbou. Nakoniec sa na to podujali Dr. Kušík s Ing. arch. Vladimírom Dedečkom. Preskúmali ako vyzerajú rôzne európske archívy a firma Stavoprojekt pripravila pod vedením Ing. arch. Dedečka projektovú dokumentáciu. Firma Staving bola ochotná budovu postaviť, no neboli pracovné sily. Zhodou okolností ja som práve prechádzal z pozície vedúceho sekretariátu u Lenárta na správu Zboru nápravnej výchovy. Mali sme na starosti odsúdených. Vtedy bola vysoká kriminalita, a tak som vybral murárov, kamenárov a dal som im možnosť pracovať na stavbe. Takto sme denne dodávali 60 ľudí tomuto podniku. Archív je postavený rukami väzňov, ale to nie je ojedinelá vec, väzni sa podieľali na mnohých aj významných stavbách po celom Slovensku.

ŠH: Čo by ste odkázali čitateľom časopisu Fórum archivárov a všetkým archivárom na Slovensku?

JCH: O archivároch nikto nič nevie. Archivári sa musia sebarealizovať, písať a prezentovať sa, len tam je cesta pre archívy. Archivár, ak má na to vlohy, by mal písať. Veď ako to je, najlepšie poznám fond a nemôžem z neho nič vyťažiť? Ja ľutujem dnešných archivárov, stratili sebavedomie. Síce sa postavili budovy, ale to nie je všetko. Ľuďom treba dať nádej a perspektívu. Archivárom by som chcel odkázať, získajte pozície v spoločnosti, metódy sú rôzne a rozličné a všetky ich treba využiť. Treba si ctiť bádateľa a dať mu pocítiť, že si ho v archíve vážime a pomôcť mu. Na druhej strane historici a najmä Historický ústav SAV by mali podporiť archívy, veď kto ich podporí, keď nie oni. Taktiež treba oživiť archívnu radu. Zároveň je potrebné sa presadzovať aj na vedeckom fóre a spolupracovať s kultúrnymi inštitúciami. Archivári nemôžu byt osamotení v tomto snažení.

ŠH: Ďakujem za rozhovor.

Rozhovor pripravil: *Štefan Hrivňák, Archív mesta Bratislavy*

MIROSLAV TÖKÖLY SEDEMDESIATROČNÝ

Miroslav Tököly sa narodil 29. marca 1947 v obci Lipová, okres Nové Zámky. Vysokú školu politickú v Bratislave, odbor dejiny medzinárodného robotníckeho a komunistického hnutia ukončil v roku 1979. V rokoch 1980 až 1986 bol vedúcim odboru kádrovej a personálnej práce na Okresnom národnom výbore v Nových Zámkoch. Do Štátneho okresného archívu v Nových Zámkoch nastúpil ako riaditeľ v roku 1986 a bol ním až do roku 1992. Od roku 1998 do apríla 1999 bol povereným riaditeľom archívu. V roku 1987 sa jeho zásluhou archív presťahoval do zrekonštruovaných priestorov na Tyršovu ulicu v Nových Zámkoch. Podieľal sa na vypracovaní monografie obce Lipová. Vydal sprievodcu po archívnych fondoch. V roku 1997 sa archív z Tyršovej ulice presťahoval na Podzámsku ulicu, kde sídli dodnes, čo bolo taktiež jeho zásluhou. Pre archív i akadémiu vzdelávania robil školenia k predarchívnej starostlivosti. V archíve sa venoval najmä predarchívnej starostlivosti a podieľal sa aj na usporiadaní fondov národných výborov. Okrem toho písal články do regionálnych novín o archíve a archívnych dokumentoch. Bol členom Spoločnosti slovenských archivárov. V archíve pracoval do novembra roku 2014, keď odišiel do dôchodku.

Eva Gábrišová
Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Nové Zámky

JUBILANTKA PhDr. BOŽENA MALOVCOVÁ

Neuveriteľné! Iba toto slovo môže charakterizovať vyššie napísaný názov o vedúcej Štátneho archívu v Prešove, pracoviska Archív Poprad PhDr. Božene Malovcovej. Majster Čas je však spravodlivý a každému odmeriava rovnako...

PhDr. Božena Malovcová

PhDr. Božena Malovcová sa narodila v Lubeníku, okr. Revúca 19. januára 1957 rodičom Michalovi Kočišovi a jeho manželke Margite, rod. Homoliakovej. Po štúdiách na základnej škole v Revúcej absolvovala v rokoch 1972 – 1976 Gymnázium Martina Kukučína v Revúcej, v rokoch 1976 – 1978 Strednú knihovnícku školu v Bratislave, nadstavbo-

vé štúdium knihovníctvo – archívnictvo a v rokoch 1992 – 1997 Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, kde na katedre archívnictva a slovenských dejín získala titul magisterky. V roku 2005 obhájila titul doktorky filozofie na Katedre archívnictva a pomocných vied historických Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

História a archívnictvo jej natoľko učarovali, že sa stali jej celoživotnou láskou a náplňou, a to nielen profesijne, ale i vo voľných chvíľach. Po skončení strednej školy nastúpila v roku 1978 ako odborná archivárka do Štátneho okresného archívu v Poprade, kde sa v roku 1990 stala riaditeľkou. Hoci sa v tejto inštitúcii menili názvy, ona stále pracovala a pracuje na tom istom pracovisku, čo bolo a je spojené nielen s radosťami, ale aj mnohými starosťami. Stala sa riaditeľkou inštitúcie, nad ktorou profesionáli i verejnosť iba mávli rukou, keďže sa nachádzala v rozpadnutých priestoroch „starej papierne“ v meste Poprad a pracovníci iba zakríknuto vykonávali úradnícke povinnosti. Postupne si vybudovala kolektív, s ktorým pracuje už vyše 25 rokov a s ním sa jej podarilo absolvovať dve sťahovania, najskôr do priestorov súčasného Mestského úradu v Poprade a neskôr do dvoch zrekonštruovaných meštianskych domov v mestskej pamiatkovej rezervácii v Poprade-Spišskej Sobote, ktoré boli v roku 1995 odovzdané do užívania archivárom i verejnosti. Až potom sa mohli naplno rozvinúť jej schopnosti a s využitím kolektívneho ducha a pracovníkov tu boli urobené viaceré výstavy a podujatia regionálneho a medzinárodného charakteru. Ocenením archivárov boli návštevy archívu štyroch prezidentov – chorvátskeho prezidenta Stjepana Mesića (2001), švajčiarskeho Kaspara Viligera (2002), slovenského Rudolfa Šustera (2002) a budúceho slovenského prezidenta Ivana Gašparoviča, ktorý bol v tom čase poslancom Slovenskej národnej rady, no i množstva ďalších významných zahraničných i domácich hostí.

Ako archivárka a historička sa venuje najmä dejinám mestskej a obecnej samosprávy a vývoju cirkevnej správy a školstva na Spiši. Katalogizuje listiny z fondu Magistrát mesta Kežmarok a vyhotovuje ich metadáta. Publikovala a publikuje na Slovensku, ale aj v Bulharsku, Poľsku, Francúzsku a Portugalsku. Zúčastnila sa medzinárodného projektu Európskej únie Young, European United v spolupráci s Bulharskom, Francúzskom a Portugalskom (2003). Publikovala mnoho štúdií a článkov. Je spoluautorkou a zostavovateľkou mnohých regionálnych monografií obcí z okresov Poprad a Kežmarok: Lučivná 1321 – 1996 (1996), Matejovce 1251 – 1996 (1996), Ihľany (1997), Švábovce v toku dejín (1998), Dejiny Popradu (1998), Veľká 1268 – 1998 (1998), Dejiny Ždiaru a Tatranskej Javoriny 1590 – 2000 (2000), doplňujúce texty pre školy Tatry a podtatranská oblasť (2000), Tatry a Podtatrie (2000), Stráže známe – neznáme (2001), Šuňava 1298 – 2001 (2001), Minulosť a súčasnosť Krížovej Vsi (2002), Dejiny obce Spišská Teplica (2002), Biografický slovník mesta Poprad (2004), Batizovce v zrkadle dejín 1264 – 2004 (2004), Encyklopédia miest a obcí Slovenska – Okres Poprad (2005), Huncovce v zrkadle času (2006), Výborná – Bierbrunn (2006), Spišská Belá (2006), Spišská Stará Ves (2008), Dejiny Veľkej Lomnice (2008), História jednej myšlienky. Svit 1934 – 2009 (2009), Dejiny Malého Slavkova (2010), Vikartovce (2013), Dedičstvo Goralov... Ždiar (2013), Gerlachov a Tatranská Polianka. Dejiny a súčasnosť obcí pod Vysokými Tatrami (2013), Hôrka (2014), Šuňava (2014) a Dejiny a súčasnosť obcí Vlková a Levkovce (2014). Niektoré monografie boli viackrát ocenené na súťaži Kronika Slovenska v Martine. Je spoluautorkou pomocných učebných textov pre školy Young, European United (2004) pre žiakov a učiteľov základných a stredných škôl.

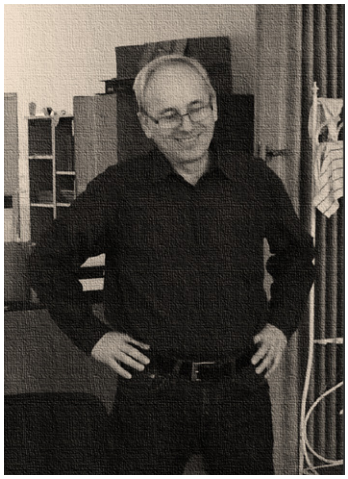
Vzácna je aj jej prednášateľská činnosť. Prednášky z pomocných vied historických, archívnictva a dejín Spiša prezentovala v Poľsku, na Akadémii vzdelávania v Poprade, od akademického roku 2008/2009 prednáša na Univerzite tretieho veku v Poprade, odbor slovenské dejiny. Podieľala sa na viacerých výstavách, televíznych a rozhlasových reláciách z oblasti regionálnej histórie a archívnictva. Je členkou Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV, Spoločnosti slovenských archivárov, Genealogicko-heraldickej spoločnosti, Spišského dejepisného spolku (členka výboru 1998 – 2008). Bola členkou Akadémie vzdelávania v Poprade.

Za jej príkladnú prácu jej bola udelená rezortná Križkova medaila (1995) za zásluhy o rozvoj slovenského archívnictva a osobný podiel na vytvorení optimálnych podmienok pre perspektívny rozvoj popradského archívu, Medaila Františka Víťazoslava Sasinka (2007) za zásluhy o rozvoj archívnictva a propagáciu archívneho dedičstva Slovenskej republiky, za dlhodobo dosahované výsledky v odbornej, vedeckej a riadiacej činnosti. Získala aj ocenenie primátora Mesta Svit (2010) a primátora Mesta Poprad (2014).

Neustále pracovné zaťaženie a množstvo povinností neubrali jubilantke na šarme a ochote pomáhať každému, kto má nielen pracovné, ale i osobné ťažkosti. Všetci ju poznajú ako usmievajúcu sa optimistku, ktorá si vždy a všade zastane svoje miesto. Do ďalších rokov jej prajeme hlavne veľa zdravia a v okolí dobrých a prajných ľudí.

Zuzana Kollárová
Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad

PETER VIGLAŠ, VEČNÝ „VEDÚCI AMB“ – ŠESŤDESIATNIKOM

Mgr. Peter Viglaš

Pôvodne sa mal napísania laudácie zhostiť môj kolega Jano Kúkel, no pri jej koncipovaní ho zrazu premkol pocit akoby písal nekrológ. Takže nezvládol úlohu dokončiť. A tak pripadla táto neľahká „povinnosť“ s miernym oneskorením mne.

Petra poznám niečo vyše sedem rokov, a to najmä ako môjho priameho nadriadeného, ktorým je dodnes. Preto by som si mala dať asi extra záležať na tejto laudácii k jeho životnému jubileu (?!). Samozrejme je mi známe, že slovo „laudácia“ je odvodené z latinského slovesa *laudō*, čo znamená *chváliť* a *velebiť*. Pre inšpiráciu som siahla, pre istotu, rovno po príspevku Františka Sedláka k šesťdesiatinám Jozefa Watzku. Takže viem, čo sa pravdepodobne očakáva, že teda uvediem všetky biografické a bibliografické údaje, ktoré sa o Petrovi Viglašovi uviesť dajú. No rozhodla som sa pre iný prístup…

V stručnosti… Peter sa narodil v novembri 1956 a koncom minulého roku sa tak dožil 60. narodenín. Počas života stihol navštíviť niekoľko škôl, vrátane tej „našej“ archivárskej. Má manželku Betku, ktorá tiež pracovala v tom istom archíve, a dve, dnes už dospelé, deti – Jakuba a Sofiu. Taktiež vypracoval niekoľko inventárov, spracoval pár desiatok bežných metrov archívnych dokumentov, publikoval štúdie či články, ale to podľa mňa patrí k nášmu povolaniu/poslaniu archivára. Tým ani náhodou nechcem znevažovať publikačnú činnosť alebo odborné práce v archíve, ale v tomto príspevku by som chcela vyzdvihnúť niečo iné.

V prvom rade je to Petrova vernosť a oddanosť Archívu mesta Bratislavy (AMB). Ako používa nemenovaný producent jemne alkoholického nápoja slogan „Srdcom Východniar!“, Petrovým životným mottom by mohlo pokojne byť „Srdcom AMB!“. Do tohto archívu nastúpil už v roku 1978. Prešiel si dvoma sťahovaniami, dlhoročným fungovaním v provizórnych podmienkach až po nevydarený (našťastie!) pokus o jeho rozplynutie v Štátnom archíve v Bratislave. Bol zároveň archivárom, „údržbárom“, „IT technikom“ a pravou rukou riaditeľom – Vladimírovi Horváthovi, Jánovi Šulavíkovi a Anne Buzinkayovej. Okrem odborných činností sa teda podieľal na riadení (a vôbec fungovaní) archívu ako „šedá eminencia“, neskôr aj z pozície vedúceho oddelenia archívnych fondov (druhým bolo oddelenie knižničného fondu). Jeho podiel na vedení mal stále rastúcu tendenciu, až sa stal takpovediac samozrejmosťou. Po odchode riaditeľky Buzinkayovej koncom roka 2012 sme si mysleli, že Peter zastane miesto, ktorého pracovnú náplň už aj tak prakticky vykonával. Záujmy a predstavy nadriadeného orgánu sa však výrazne odlišovali. Napriek tomu situáciu ustál, a nakoniec našiel spoločnú reč aj s novou riaditeľkou. S tou nasledujúcou už o čosi menej.

V čase, keď sa celá situácia okolo riešenia otázky AMB vyhrotila (už bolo jasné, že sa archívu ujme magistrát), mu bolo dokonca pohrozené postihmi za jeho hájenie záujmov archívu a zachovania celistvosti archívnych fondov a zbierok AMB. V skratke povedané – vraj ako zamestnanec MV SR „kope za zlý tím“. Mocenské boje a „naháňanie bežných metrov“ však boli Petrovi vždy cudzie. Neviem si predstaviť správnejší tím!

Šťastie sa na neho nakoniec usmialo a od októbra 2016 sa stal oficiálne vedúcim archívu, v ktorom prežil celý život. I keď tak trochu trpkú dochuť má skutočnosť, že ani pod novým zriaďovateľom mu neprislúcha titul „riaditeľ archívu“, ale opäť „iba“ vedúci.

Okrem toho si veľmi cením a vážim Petra ako vedúceho pracovníka. Možno nie je práve najreprezentatívnejším a najkomunikatívnejším vedúcim, no ako som už spomenula, nemá prehnané „mocenské ambície“. So zamestnancami pestuje korektné vzťahy, nehrá zákulisné hry, nemanipuluje (ak, tak jedine s archívnymi dokumentmi!). Ako vedúci podporuje a umožňuje svojim zamestnancom (a nie nevoľníkom, či poddaným!) realizovať sa v ich záujmoch a vytvára vhodné podmienky na uplatnenie sa. Tým myslím najmä podporu v najrozmanitejších odborných aktivitách – od zapájania sa do rôznych konferencií, výstav, príprav monografií a pod. Je ústretový a dá si poradiť, čo niektorí v dnešnej dobe pravdepodobne považujú za slabosť. V posledných pár rokoch som si však uvedomila, že tieto schopnosti a vlastnosti vedúceho zamestnanca si naopak v našej spoločnosti treba (popri akademických tituloch, počte publikovaných štúdií a vypracovaných inventároch) začať viac vážiť.

Napriek neľahkému obdobiu posledných rokov si Peter zachoval aj zmysel pre humor, a tak sa niektoré situácie (ktoré boli niekedy na zaplakanie) zvládali s prehľadom. Veď, vraj, smiech lieči! Vždy sme sa dokázali nakoniec nad veci povzniesť a zasmiať sa spolu – ako jeden tím.

V neposlednom rade treba uviesť, že je to hlavne Petrova zásluha, že Archív mesta Bratislavy má v súčasnosti personálne obsadenie zložené z mladých, no odborne „nabitých“ ľudí, s ktorými má (ešte stále!) chuť nanovo oprášiť zašlú slávu mestského archívu.

Tak teda, milý Peter, nech zdravie drží, nervy nech sú z ocele, maj úsmev na perách a ideš, ideš, ideš...!

Tina Tvrdoňová
Archív mesta Bratislavy

PhDr. JÁN ŠULAVÍK V KLUBE ŠESŤDESIATNIKOV

PhDr. Ján Šulavík

PhDr. Ján Šulavík sa narodil 14. februára 1957 v Považskej Bystrici, detstvo prežil pod Javorníkmi v obci Dolná Mariková, kde navštevoval aj základnú školu v rokoch 1963 – 1972. Gymnázium v Považskej Bystrici absolvoval v rokoch 1972 – 1976.

Prvé kroky v slovenskom archívnictve boli na pôde Štátneho oblastného archívu v Bytči vo funkcii archivára a pod vedením riaditeľa archívu PhDr. Jozefa Kočiša, CSc. Mladému mužovi sa práca v archíve zapáčila natoľko, že v rokoch 1978 až 1982 vyštudoval Filozofickú fakultu UK v Bratislave, odbor archívnictvo. Štúdium ukončil obhajobou diplomovej práce na tému História Marikovskej doliny do roku 1711, ktorá bola publikovaná vo Vlastivednom zborníku Považia pri 665. výročí prvej písomnej zmienky Marikovej. Od roku 1982 nastúpil do Archívu hl. mesta SR Bratislavy ako archivár a od roku 1993 do 1998 zastával funkciu riaditeľa. V roku 1998 vymenil štátnu správu za súkromný sektor a nastúpil ako riaditeľ do Registratúrneho strediska podnikového archívu Slovnaftu, a. s. v Bratislave, kde pôsobil do roku 2002. Potom nasledovala spoločnosť Accenture Services, s. r. o., 2002 – 2003, kde bol riaditeľom odboru Služby správy a riadenie dokumentov, spoločnosť NP PUBLICATION, s. r. o. Slovakia od roku 2004 do novembra 2005, v ktorej bol riaditeľom spoločnosti správy a riadenia registratúrnych záznamov systémom outsourcingu. Od decembra 2004 do 30. apríla 2005 zastával post generálneho riaditeľa spoločnosti NP PUBLICATION, a. s., ktorá pokračovala v preberaní, správe a riadení registratúrnych záznamov v česko-slovenskej pôsobnosti. Od 1. mája 2005 sa vrátil do štátnych služieb.

Absolvoval zahraničné stáže v Debrecíne (1989) a Paríži (1991).

Počas pôsobenia v Bytči spolupracoval na vyhotovovaní podkladov pre inventáre fondov Lesná správa Vysoké Tatry, Jednota ľudové spotrebné družstvo Žilina a pod. V Slovnafte sa pod jeho vedením vybudoval systém riadenia a spracovania registratúrnych záznamov a archívnych dokumentov a jeden z najmodernejších podnikových archívov, ktorý ako prvý v SR začal so spracovaním technicko-technologickej dokumentácie elektronicky.

Ján Šulavík sa aktívne podieľa na kultúrno-spoločenskom živote ako člen Červeného kríža – držiteľ striebornej Jánskeho plakety, Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV, Historického odboru MS. Bol jedným zo zakladateľov SSA, za čo mu udelili pri 20. výročí SSA pamätnú plaketu za zásluhy o rozvoj spoločnosti.

Publikoval vo Vlastivednom zborníku Považia, v Katolíckych novinách, v denníkoch Práca, Ľud, Slovenská republika, spolupracoval pri vypracovávaní hesiel do Slovenského biografického slovníka, na projektoch Dejiny Slovenska – cykle pre stredné školy a videokazete pre Ministerstvo školstva a vedy SR s názvom Gotika na Slovensku, na publikácii Vývoj verejnej služby v roku 1995, tiež s rozhlasom a televíziou. Z jeho odborných príspevkov možno spomenúť Prevod technickej dokumentácie do elektronickej podoby, ktorý publikoval v roku 2003 v Slovnaftárovi – Informačnom spravodajcovi. Je spoluautorom publikácie *Les Archives en Slovaquie*. Článok OUTSOURCING – vznik, význam, v správe a riadení registratúrnych záznamov vyšiel v Poradcovi podnikateľa v roku 2004.

Ján Šulavík spolu s manželkou Máriou rod. Bošanskou majú troch synov Martina, Jána a Petra, ktorí rodičom robia radosť.

Pri príležitosti životného jubilea nášmu činorodému kolegovi, jednému zo zakladateľov našej Spoločnosti slovenských archivárov, prajeme zdravie, šťastie, pracovné úspechy a rodinnú pohodu do ďalších rokov.

Marta Bednárová
Štátny archív Prešov, pracovisko Archív Poprad